

ΡΥΘΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΤΙΣ 15 ΤΟΥ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΟΡΑΤΙΟΥ ΦΛΑΚΚΟΥ

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

ΝΑΠ. ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΙΟΥ

Γ. Κ. ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ

ΣΩΤΟΣ ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

CHARLES BAUDELAIRE

Θ. ΔΙΑΡΟΥΤΣΟΣ

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ

ΔΕΩΝ. ΡΑΖΕΛΟΣ

ΧΡ. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ

PHILIPPE SOUPAULT

GEORGES DUHAMEL

ΙΒΑΝ ΜΠΟΥΝΙΝ

ΔΕΑΝΤΡΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ :

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΦΑΙΔΡΟΣ

Α. Γ.

Σ. ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ Κ.Α.Π.

Μετάφρ. Γ. Σπαταλά

Χινοπωρινό σχέδιασμα (ποίημα)

Modes (ποίημα)

*Η κυρία, ό συγγραφέας κι' ό μαθηματικός (διήγημα)

*Ωδή για τή χαρά τών ανθρώπων (ποίημα)

*Ό Πιόγνας (διήγημα)

Τό ταξίδι (ποίημα) Μετάφραση *Αλεξάνδρου Μπάρα

Πικρή γαλήνη (ποίημα)

Γεώργιος Βιζυηνός (*Ό άνθρωπος και τó ξεργο του (συνέχεια)

Με τó ραβδί τής άπόγνωσης (ποίημα)

*Η τσιγγάνα, ό Βίκτωρ και ό Παύλος (διήγημα)

*Επίκληση (ποίημα)

*Αναρρίχηση—Cruz Alta (ποιήματα) Μεταφρ. Α. Γ.

Παρατηρήσεις επάνω στα φανταστ. άπομνημονεύματα Με-
[τάφρ. Γ. Μουρέλου

Βέρα (διήγημα) Μετάφραση Σοφίας Μαυροειδή—Παπαδάκη

*Ιβάν Μπούνιν (σημείωμα)

*Γυναίκες» τής Γ. Καζαντζάκη.—«*Ησως χωρίς άθλους»
του Σώτου Χονδρόπουλου.—«Διηγήματα» του Γιάννη
Σφακιανάκη.—«Παλιά Κύπρος» του *Αχ. Αιμιλίου.

Αίζας Κόττου. *Η Λογοτεχνία στα Γυμνάσιά μας

*Ελισαίου Γιαννίδη (γλωσσολογική μελέτη)

Θ. Κορνάρου «Σπιναλόγκα»

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ - ΤΕΥΧΟΣ 4ο ΚΑΙ 5ο

ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1933

ΓΕΝΑΡΗΣ 1934

κι' οὔτε τις Ἰάδες τις φριχτές,
ἢ τοῦ Νοτιά τὸ μάνισμα, πού ἀνώτερος
μὲς στὸν Ἄδρεϊα κανέννας του
δὲ βρίσκεται, τὸ πέλαο τρικυμίζοντας

καθὼς καὶ γαληνεύοντας.
Ποιὸ θάνατο φοβήθηκε ὅποιος κοίταξε
στεγνὰ μὲ μάτια τέρατα
νὰ κολυμποῦν; Τὸ φούσκωμένο πέλαγο

καὶ τῶν Ἀκροκεραύνιων
τοὺς ὕφαλους, μὲ τὴν ἀπαίσια φήμη τους;
Μάταια ὁ θεὸς ὁ πάνσοφος
μὲ τὸν Ὠκεανὸ τῆ γῆς ἐχώρησε,

μιὰ καὶ καράβια βέβηλα
τοὺς δρόμους τοὺς ἀπάτητους διαβαίνουνε.
Τὸ πᾶν τολμώντας ὁ ἄνθρωπος,
ὀρμαίνει ἀνόσια σ' ὅ,τι ἀπαγορεύεται:

τοῦ Ἰαπετοῦ τὸ ἀτρόμητο
τὸ παιδί τῆ φωτιά στὸν κόσμον ἔφερε
μὲ τὴ φριχτὴν ἀπάτη του.
Στερνὰ ἀπ' αὐτή, πού ἀπ' τὸν αἰθέρα ἐκλέφτηκε,

λιγνώτη, ἀρρώστιες πάμπολλες
ἐπέσανε στὴ γῆ, κ' ἡ ἀνάγκη ἢ ἀργόπορη
τοῦ χωριστῆ τοῦ θάνατου,
τὰ βήματά του ἐτάχυνε. Κι' ὁ Δαίδαλος

γνώση τοῦ ἄδειου ἐγέφτηκε
τοῦ ἀγέρα, μὲ φτερά πού δὲ δοθήκανε
στὸν ἄνθρωπο· κ' ἐπέρασε
μὲς στὸν Ἀχαίροντα ὁ Ἡρακλῆς. Δὲν ἔμεινε

γιὰ τοὺς θνητοὺς ἀδύνατο·
ὡς καὶ τὰ οὐράνια, ἀπὸ μωρία, γυρεύουμε,
κι' οὔτε μὲ τις κακίες μας
τ' ἀστροπελέκια ὁ Δίας νὰ πάψη ἀφίνουμε.

ΧΙΝΟΠΩΡΙΝΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ

Μὲ χωρίς φωτοχυσίες, μὲ χωρίς ἤχους,
βρέχει, «ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους»...
βρέχει στὴν πλατεία, στὴ φυλακὴ,
—οἰκουμενικὴ βροχὴ, εὐαγγελικὴ.

Βρέχει στοὺς χρησμούς τοῦ Καζαμία
(«Τροπὴ τοῦ καιροῦ πρὸς νότον...τρικυμία»...)
Βρέχει στὰ βαγόνια (ὦ εὐθυμία!)
πού γυρνᾶνε ἀπ' τὰ Νοσοκομεῖα.

Βρέχει—τυπικά, μὲ δίχως σημασία.
Βρέχει στὶς μαθήτρες σου, γαζία.
Βρέχει στὰ νερά, βρέχει στὰ φύτρα,
βρέχει στὶς γαζίες σου, μαθήτρα!

Χινοπωρινὲς Ἰσημερίες.
Οἱ βροχές κ' οἱ Τριγωνομετρίες...
Καὶ νὰ μὴ μπορῶ (ὦ μὲ συγχωρεῖς!)
νὰ σοῦ μάθω ἐκεῖνα πού ἀπορεῖς!

(Στ' οὐρανοῦ τὴ μάταιη ἀγκαλιά,
τρίγωνο, τὰ ἐξόριστα πουλιά.
Στ' οὐρανοῦ τὸν κύκλο κατεβαίνει
τῆς βροχῆς ἢ συνεφαπτομένη...)

Αὔριο Κυριακὴ. Κανείς, κανείς,
ἄλλο ἀπὸ «γνωστούς», καὶ «συγγενεῖς»...
Κρίμας τὴ χαρά, κρίμας τὴ σχόλη!
Ποιὸν θ' ἀφήσουνε νὰ πάη στὸ περιβόλι,

πού θὰ πηγαίνόρχεται, σκυφτὸς
στὸν σταχτὶ τὸ μουσαμᾶ του Αὐτός!

MODES

²Αφιερωμένο στο φίλο κ. Βίκτ. Παπαδάκη.

Που την είδα; Συλλογίζομαι αν στους δρόμους
την αντίκρυσσα ποτές μου ή στ' αστέρια,
τούς χυτούς της—φέρνει ή ιδέα μου—τούς ώμους
δίχως χέρια.

Δίχως χέρια! Τό μάτι της γυαλένιο
—ας μη μ' έβλεπε—μ' έθώρει, κι' ήταν τ' οντι
ρόδο ψεύτικο τὸ γέλιο της—κερένιο—
καί τὸ δόντι.

Τὴν στοχαζομαι. Ἡ φωνή της λές μου έμίλει
ριγηλή—σαν μεσ' σέ ὄνειρο. Καί τ' ὄμμα
ήταν τρόμος, σπασμός τρίγωνος τὰ χείλη
καί τὸ στόμα.

Τ' ήταν; Πνεύμα; Μὴν φιαγμένη ήταν ὠϊμένα
ὑποπτεύομαι—καί τρέμω νοερά μου—
ἀπ' τὸ ἴδιο ὑλικὸ ποῦναι φιαγμένα
τὰ ὄνειρά μου.

Ἄχ πῶς τρέμω! Ὁ νοῦς μου πάει σ' ιδέες πλήθος
σέ μπαμπάκια καί χαρτόνια—ὁ νοῦς μου βάνει
γεμισμένο τη; μὴν ήτανε τὸ στήθος
μὲ ροκάκι.

Ἦ Κυρά μου—Ἄγγελε σὺ—τῶν μερακίων
πῶχες τὸ γέλιο—ὦ χαύνη κόρη τῶν πνευμάτων,
σέ μιὰ βιτρίνα σ' ἔχουν στήσει γυναικείων
φορεμάτων!...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

Η ΚΥΡΙΑ Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΚΙ' Ο ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΣ

Τὴν ἐποχὴ ποῦ μοῦ συνέβηκαν τὰ παρακάτω, καθόμουνα σέ
ξενοδοχεῖο κεντρικὸ ποῦ ὁ θόρυβος τοῦ δρόμου βαστοῦσε ὡς τὰ με-
σάνυχτα. Εἶχα διαλέξει δωμάτιο στὸ τέταρτο πάτωμα γιὰ πὺδ ἡσυ-
χία, ἔγραφα τότε τὸ τετράπραχτο δράμα μου «Ἡ Ἀμαρτωλή». Οἱ
δύο πράξεις εἶχαν γραφτεῖ, ζύγωνα στὸ ζουμί τῆς ὅλης ὑπόθεσης, ἐ-
κεῖ ποῦ ἔπρεπε νὰ βάλω κουράγιο γιὰ νὰ τὸ πετύχω πὺδ συγκλονι-
στικό. Παράγγελα νὰ μὴ μὲ ἀνησυχῶνε, ὅλη μέρα δούλεβα, μονα-
χὰ δύο—τρεις ὥρες μοῦ ἔμεναν γιὰ ἔξω. Κάτι ὅμως ἔλειπε, τὸ κα-
ταλάβαινα καλά, δυσκολεβόμουνα νὰ βρῶ κάπιο γερὸ τέλος. Στὴν
ἀρχὴ δὲν ἔδωσα σημασία, ἔλεγα κίόλας πὸς ἀφτὸ εἶναι ἀπ' τὰ συνη-
θισμένα καί βέβαια ποῦ θὰ σκοντάψει κανεὶς κάπου ὅταν γράφει.
Μὰ νὰ ὅμως, τελεία δὲν κατάφερα νὰ προχωρήσω σπιθαμὴ. Μὴ
γελᾶτε ἔπρεπε νὰ σᾶς εἶχα ἐσᾶς, νὰ ἔβλεπα τί θὰ κάνατε τὴν Κική
μου, ἕναν τύπο διεφταρμένης νέας ὁρίστε τὴν τοποθέτησα στὸ ἀ-
στυνομικὸ τμήμα, τὴν πιάσανε νὰ ξεπλανέβει ἀθῶα κορίτσια, φαν-
ταστεῖτε χάλιο. «Ἔ κ' ἔπειτα;» Καί σκεφτόμουνα κὶ ἀνακάτεβα τὰ
χαρτιά μου, κάθε τόσο ἔκοβα βόλτες στὴν κάμαρη. «Ἄχ, μὰ δὲν
μπορεῖ», μονολογοῦσα, «θὰ τὸ τελειώσω, ἀφτὸ δὰ ἔλειπε τώρα ποῦ
τὸ κοντέβω, τώρα ποῦ πῆρα τὴν ὑπόσχεση τοῦ κ. διεφθυνητῆ τῆς
«Σκηπῆς» γιὰ τὸ ἀνέβασμά του, νὰ τ' ἀφήσω δίχως τέλος. «Πάλι
ἔπεφτα μὲ τὰ μοῦτρα στὴ δουλιὰ. Τίποτα ὅμως, «ὁ διάολος νὰ
πάρει δὲν εἶμαι ἱκανὸς γιὰ τὴν παραμικρὴ δουλιὰ, μάλιστα, μὴ βρε-
θεῖ ψυχὴ καί ξεστομίσει τ' ἀντίθετο, τὸ καλὸ ποῦ τῆς θέλω, θὰ τὰ
βρεῖ σκούρα μαζί μου,» μούγκριζα βροντόντας τὸ τραπέζι.

Τὴν ὥρα κείνη χτύπησαν τὴν πόρτα μου, μπῆκε μέσα ὁ καμα-
ριέρης. «Κάπια κυρία μὲ ζητοῦσε, ἐπιθυμοῦσε πολὺ νὰ μὲ γνωρίσει,
νὰ σφίξει τὸ χέρι τοῦ συγγραφέα Μπλάρη ἠθελε». «Στὰ κομάτια κὶ'
ἀφτὴ κὶ ὁ συγγραφέας Μπλάρης», οὔρλιαξα κίόλας σὰν ἀστακός. Μά-
λιστα σηκώθηκα καί πῆγα ἴσια καταπάνω στὸν καμαριέρη, ἕνα νέο
ξανθὸ, μὲ θολὰ γαλανὰ μάτια. Τοῦτος ὁ φουκαρῶς τὰ χροιάστηκε, πῆ-
γε δὺδ βήματα πίσω, κοντοστεκότανε μὲ πιασμένη τὴν ἀναπνοή. Τὸν
εἶδα ἔτσι κακομοίρικο, λυπήθηκα, ρώτησα μαλακωμένα. «Ποιὸ ὄνο-
μα ἔδωσε;» «Δηλαδὴ ἡ κυρία; Ὅνομα δὲν εἶχε δώσει, ἦταν ὅμως μιὰ
κυρία καθὼς πρέπει, καλοντυμένη». «Τὸ ἴδιο μοῦ κάνει, γιὰ μένα
εἶναι μιὰ βρομερὴ, ἀδύνατο νὰ τὴ δεχτώ, ἄς γνωρίσει ὅλους τοὺς
συγγραφεῖς τοῦ τόπου, τὸ Μπλάρη ἄς τὸν ἀγνοήσει. Ναι, ναι, τὴν
παρακαλοῦσα πολὺ». Ὁ καμαριέρης ἔφυγε.

Χέ, ἀκοῦς ἐκεῖ χάλια, ζητοῦσαν κὶ ἄγνωστες καλοντυμένες κυ-
ρίες νὰ γνωρίσουν τὸ ὑποκείμενό μου, τὸ ἄθλιο αὐτὸ ὄντάριο ποῦ
τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὸ δώσει τέλος στὸ μηδαμινὸ του δράμα—ὁ-

λοένα και πλήθαιναν τὰ βάσανα. Ἔπεσα πάλι στοχαστικά στο τραπέζι, ἔσφιγγα τὰ μηνίγγια μου τάχα μὴ ξεζουμιστοῦν οἱ ἰδέες, τάχα μὴ κι ἀναπάντεχα δραματιστῶ τὸ τέλος τοῦ ἔργου.

Πολλὲς ὥρες πέρασαν ἔτσι.

Στιγμὲς—στιγμὲς σηκωνόμουν και περπατοῦσα ἀπ' τὴ μιὰ ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τῆς κάμαρας, πήγαινα ἀπ' τὸ παράθυρο στὴν πόρτα και πάλι πίσω, τὰ νέβρα μου μοιάζαν ἐξαιρετικά. Κάτω στο πάτωμα σκηματίστηκε γυαλιστερὴ ἄσπρη γραμμὴ ὡς τὸ παράθυρο, οἱ ἄγνωστοί μου ἄνθρωποι πὸν περπάτησαν σὲ διάφορες ἐποχὲς στο ἴδιο μέρος ἀφήσανε χνάκια πὸν μὲ τίς δικές μου πατημασιὲς ξεκαθαρίζαν πὸν πολύ. Σκέφτηκα τοὺς ἄγνωστους ἀφτούς, πὸν ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποιὲς περιστάσεις πέρασαν γιὰ λίγο ἀπ' τὸ ἴδιο ἀφτὸ δωμάτιο, πὸν κοιμήθηκαν στο ἴδιο κρεβάτι. Τάχα κανένα ζεβγαράκι νειοπαντρεμένων ἔ; Ἰσως κι ὁ τμηματάρχης τῆς δεῖνα Τράπεζας νὰ κουβάλησε δῶ τὸν ἔρωτά του μὲ τὴ δαχτυλογράφο.

Στεκόμουνα μπροστά στο παράθυρο πίεζα τὴ μύτη μου στο τζάμι, τὴ ζουλοῦσα πὸν νὰ πονέσει, κοιτάζοντας χαμηλά· χαμηλά μόλις δέκρινα μέρος ἀπ' τὴν κίνηση τοῦ δρόμου, μερικά κεφάλια βιαστικῶν ἀνθρώπων πὸν διασταβρωνόντουσαν στο πεζοδρόμι, τὴ σκεπὴ τῶν τράμ και λεωφορείων. Τὰ τράμ περνώντας δημιουργοῦσαν κουραστικὸ θόρυβο, τρίζανε τὰ τζάμια στο πέρασμά τους γιὰ ἓνα διάστημα ὥσπου νὰ στρίψουνε στὴ γωνία. Ἀπέναντι ἦτανε σειρὰ ἀπὸ ψηλά ξενοδοχεῖα, σκουροβαμένα, ποτὲ δὲν ἔμαθα τί εἶδους ἄνθρωποι κάθονταν στὶς κάμαρές τους. Σ' ἓνα μπαλκόνι ἔβλεπα ἀπλωμένα σὲ σκοινάκι κάμποσα χρωματιστὰ πανιά, πότε—πότε κάποιον κεφάλι παραμέριζε μιὰ κουρτίνα και κοιτάζε κι ἀφτὸ χαμηλά.

Τὸ μεσημέρι, καθὼς δὲ στεκόταν πιθανὸ πὸς θὰ τέλειωνα τὴ δουλειά, ετοιμάστηκα γιὰ νὰ βγῶ. Στὸ διάδρομο ἀντίκρουσα τὸν καμαριέρο πάλι, βαστοῦσε τώρα μπουκέτο, μὲ ζύγωσε μὲ ματιὲς χαμογελαστὲς. «Γιὰ τὸ συγγραφέα Μπλάρη παράγγειλε ἡ κυρία», εἶπε. Ὅρθὰ κοφτὰ μου προσφέρην ἀνθοδέσμες, λάβαινα δῶρα δίχως νὰ ξέρω γιατί, ὅμως ἡ περηφάνεια δὲ μ' ἐμπλεξε στὰ δίχτυα τῆς. Νέβριασα ὡς τίς ἄκρες τῶν ποδιῶν μου. «Εἰδοποίησε τὴν κυρία πὸς μου εἶναι ὀλότελα συχαμερὴ ἡ παρουσία τῆς, εἰδοποίησέ τὴν ἀκόμα πὸς ποτὲ δὲν εἶδαν τὰ μάτια μου τριαντάφυλλα πὸν κακομοίρικα, τὸ δίχως ἄλλο τ' ἀγόρασε γιὰ ἓνα τάλληρο, ὦ, ἀκριβῶς, τῆς τὰ πετοῦσα κατὰμουτρα. Καί, και θὰ τὴν μπατοῖσω τὴν κυρία ἀφτῆ, ναί!»

Κατέβηκα τίς σκάλες μὲ τὸ αἷμα ἀνεβασμένο στο κεφάλι μου, δὲν καταδέχτηκα οὔτε τὸ Γάλλο Πρόξενο νὰ χαιρετήσω πὸν ἀνεβαίνοντας ἀφτὸς μὲ χαιρετήσε μ' ἐβγένεια. «Στὸ διάλογο ὅλα τὰ προξενεῖα τῆς ὑψηλίου», μουρμούρισα, «δὲ μ' ἐνδιαφέρει ἂν ἔχει σοβαρὲς διπλωματικὲς περιπλοκὲς ἢ πρόκλησέ μου, γιὰ μένα μόνο ἓνας σκοπὸς ὑπάρχει, νὰ βρῶ τὸ τέλος τοῦ ἔργου».

Στὸ χῶλ ἀπαντήθηκα μὲ μιὰ νέα κυρία πὸν κάποιον περιέμενε ὄρθια. Περνώντας πρόσεξα πὸς μὲ κοιτάζε στὰ μάτια περιέργω, «ἔ, εἶχαν καμιὰ μάρακα ἀφτὰ μου τὰ δυὸ μάτια και τὰ κοιτάζανε μὲ τόση

ἀναίδεια, εἶχαν καμιὰ μάρακα; Δὲ θὰ μ' ἄφηναν δηλαδὴ νὰ ἡσυχάσω;» Ζήτησα τὴν ἀλληλογραφία μου και βγήκα στο δρόμο μὲ θυμωμένο βιαστικὸ βιάδιμα. Μπήκα στο πρώτο λεωφορεῖο πὸν στάθηκε στὴ στάση, ἀδιάφορος γιὰ ὅπου θὰ μὲ πήγαινε, παίρνοντας εἰσιτήριο γιὰ τέρμα. Μπόμεσα και ξετρούπωσα θέση. Δίπλα μου καθόταν χοντρός ἄνθρωπος, ὀλόκληρος μύριζε μπακαλίστικη μυρουδιά· ἓνα παχύδεμο ζωντανὸ ἐκεῖ, πούνωθα στο μπουτί μου τὴ ζεστασιά του και μοῦ ἐρχόταν νὰ φτύσω. Στριμωχνόμουν ὅσο στεκόταν ἔφαλο μακριὰ του γιὰ νὰ γλυτώσω ἀπ' τὴν ἄσκημή του ἔπαφή, μὰ μπᾶ, τοῦτος ἔλεγε κι ἀπὸ πείσμα ἀπλωνε τίς ἀοίδες του, και ὡς ἐκεῖ κάτω τάβλες, πὸν δὲν ἤξερε κι ὁ ἴδιος πὸν νὰ τίς οἰκονομίσει. Φοροῦσε στὴ μελιτζανιά μύτη του γυαλιά, διάβαζε τὴ φυλλάδα «Ἀκρόπολη» κι ὅλο ἄλλαζε σελίδα, ἀδιαφορόντας ἂν τὰ φύλλὰ τῆς ἀγγίζαν τὰ φρύδια μου. Σωστός ἐκεῖ πενηντάρης σατανᾶς, πὸν ἄκουγα ὀλοένα νὰ ξεθυμαίνουν τὰ ρουθούνια του σὰν ἀτιμομηχανή. Σὲ τοῦτο τὸ ἀναμεταξὺ τὸ λεωφορεῖο γιόμισε κι ἄλλο κόσμος, ἦταν ἀδύνατο και ν' ἀλλάξει λιγούλακι θέση κανεῖς. Στὸν εἰσπράχτορα ἔκανα πολλὲς παρατηρήσεις, δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ μπάξει στ' ἀμάξι τὸν τόση ἀνθρωποθάλασσα. «Γενικά τοὺς ἄρσε νὰ στορμαχῶνουν τὸν κόσμον δίχως ντροπὴ, δίχως διάκριση» τοῦ φώναξα θυμωμένος πιά στὰ καλά. Ὁ εἰσπράχτορας, ἓνα κατακόκκινο μούτρο σὰ στουπὶ στο μεθῆσι ἐγγλέζικος μούτσος, μὲ μάτια τσιμπλιασμένα, γύρισε ἀπότομα λέγοντάς μου ἀναιδέστατα.

«Πάρτε ἐδῶ τὰ ρέστα σας, στο τέλος—τέλος κανεῖς δὲν σᾶς εἶπε ν' ἀνεβεῖτε, νὰ ἡ στάση κατεβεῖτε, δὲν ὑπάρχει λόγος γιὰ σᾶσιμον καρδιάς».

Και χτυπώντας μὲ νέβρο τὸ κουδουνάκι προχώρησε. Ἔμεινα ἄφωνος ἀπὸ ὅ,τι ἄκουσα. Μὴ δὲν εἶμουν ἐγὼ πὸν δεχόμουνα ἐπισκέψεις ἀπὸ ἄγνωστες καλοντυμένες κυρίες; Μὴ ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν πετοῦσα μὲ περιφρόνηση προσφορὲς και μπουκέτα; Γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ αἷμα μου ἔβαψε τὸ πρόσωπο, σύγκορμα ταραχτήκα σὰ νὰ δέχτηκα κατακέφαλα μπάτσο. Νὰ μὴ μπορεῖς ν' ἀποτελειώσεις ἓνα δράμα νὰ ἔχεις τὴν Κική σου κλειδωμένη στο τμήμα τόσες ὥρες και νὰ σοῦ μπαίνει στο ρουθούνη, ποιός; Τοῦτος ἐκεῖ ὁ μηδαμηνός, ὁ μεθισμένος μούτσος, τὸ ξύλον ἀπελέκνυτο! Ἔ, μὰ ὅχι, ἂν ἤθελα λίγο νὰ σταθῶ στο ὕψος μου, σὰν ἄνθρωπος πὸν δημιουργοῦσε ὀλόκληρα τετράπραχτα δράματα, ἔπρεπε νὰ τούδινα ἓνα μᾶθημα. Καθὼς μοῦ γύρισε τίς πλάτες, σηκώνουμαι, τὸν ἀρπάζω ἀπ' τὸ γιακά, ὀλότελα ἔξω τοῦ ἑαφτοῦ μου.

«Γιὰ ἔλα δῶ, παλιομασκαρά, τί εἶπες, σὲ ποιὸν μίλησες ἔτσι; Μήπως νόμισες πὸς ἔχεις νὰ κάνεις μὲ κανέναν τῆς σᾶρας και τῆς μάρας σου; ἔ; ἔ; Κοίτα καλὰ βρέ, κοίτα καλὰ!».

Καθὼς τὸν βαστοῦσα ὀλοένα ἀπ' τὸ γιακά, τὸν πηγαινόφερα δῶθε-κεῖθε, ἓνα χαμένο ἀγροῖκο, πὸν τὰ χνώτα του βρωμοῦσαν κλεισοῦρα. Ὁ μούτσος τὰ χροιάστηκε, κύριος οἶδε ἂν δὲ μὲ πέρασε γιὰ παλαβὸ, οἱ ἄλλοι ἐπιβάτες πήραν τὸ μέρος μου. Δημιουργήθηκε φασαρία, ὅλοι σηκωθήκανε φωνάζοντας ἄγρια, δὲν ξέραν κι οἱ ἴδιοι

τί ζητούσαν, απέξω στο πεζοδρόμιο μᾶς μυριστήκανε, πολλοὶ μᾶς παρακολουθοῦσαν τρέχοντας.

Στὴν πρώτη στάση μπόρεσα καὶ κατέβηκα, τόσκασα μέσ' στὸ πλῆθος τοῦ κόσμου, γλυτώνοντας ἀπὸ μεγαλύτερους μελάδες. Ἄκουὺς ἐκεῖ νᾶχεις ἐσὺ τοὺς θυμούς σου, νὰ δυσκολέβεσαι ν' ἀποτελειώσεις ἓνα δραματάκι, καὶ νὰ σοῦ παρουσιάζονται ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ τυχαῖοι, οἱ μπαγάσιδες, γιὰ νὰ πεῖς τὴ λέξη πού τοὺς χρειαζόταν, νὰ σὲ συγχίζουν, θολώνοντάς σου κάθε ὠραία σκέψη, κάθε φράση ὀνειροφιλῆ. Ἀπελπισία. Δὲν εἶναι κοινωνία ἀφτῆ, δὲν εἶναι κράτος, πὼς ἀφήνουν ὅλους τούτους νὰ περιφέρονται λέφτεροι; Ναι, ναι, πρέπει κανεὶς νὰ γράψει κάτι γιὰ τὰ διάφορα αἴσχη, ἓνα ἄρθρο μὲ τίτλο «Σεβαστεῖτε βρὲ τὸ νοῆμον κοινόν!» Μάλιστα, σὰν ἐφκαιρήσω, σίγουρα θὰ καταπιαστώ μὲ κάτι τέτοιο.

Προχώρησα μὲ μάρβρες σκέψεις κ' ἔφτασα στὸ καφεενεδάκι τοῦ Μουσείου. Κάθισα, ὁ καιρὸς ἦταν ἡμερος, φθινοπωριάτικη λιακάδα, γύρω ἤχούσανε κομάτια ἀπὸ κουβέντες, κελαιδητὰ ἀπὸ πασίχαρα γέλια. Ὁ ἥλιος καφτός, διαπερνοῦσε τὸ ὕφασμα, φτάνοντας τὴ σάρκα πού τῆς ζωῆρεβε τὸ αἷμα. Μεγάλο στοῦμα ἀπὸ μῦγες, πού μυρίστηκαν τὸ ζύγωμα τοῦ χειμῶνα, ἦταν ἀπλωμένο παντοῦ, παιχνιδίζαν στὸν ἄερα, στὸ χῶμα, κυκλοφοροῦσαν ὡς καὶ στοὺς ἀνθρώπους ἀπάνω. Καθόμουνα στὸ τραπέζακι καὶ κοίταξα ἀπέναντί μου πού παίζαν μερικά παιδάκια. Παρέκει παραμάνες μὲ τὰ μεμπεδίστικα ἀμαξάκια τους βαστοῦσαν βυζασταροῦδια. Ξένη δασκάλα μὲ ὠραῖες γάμπες. Ξανθομαλοῦσα, διάβαζε προσεχτικά ἓνα βιβλίο.

Προσπάθησα νὰ ξεκαθαρίσω τὶς σκέψεις μου, νὰ τὶς βάλω σὲ κάποιον ὑποφερτὸ εἰρμό, νὰ μπορέσω καὶ γράψω μιὰ δυὸ νέες σκηνές. Ἐβγαλα τὰ χαρτιά μου καὶ ρίχτηκα στὴ συλλογή. Τὰ κατάφερα κ' ἀράδιασα κάμποσες σειρὲς, πεντέξη φράσεις δίχως νέβρο, δίχως σταλιά ἐκφρασης, εἶμουνα ὀλότελα ἀπορροφημένους στὴ δουλιὰ μου. Προσπαθοῦσα νὰ ξεχάσω τὴν ὠραία λιακάδα, νὰ μὴν ἀκούω καμιὰ μεμπεδίστικη στριγγλιά, γιὰ μένα δὲν ὑπῆρχε ἄλλο ἀπ' τὸ μολυβάκι μου πού ἀράδιαζε τὰ διανοήματά μου. Ὅπου ἄξαφνα καταλαβαίνω κάτι νὰ μ' ἐλκύει νὰ στρέψω πρὸς τὰ πίσω, κάτι νὰ μὲ μαγνητίζει, κάτι τὸ ἀκαθόριστο... ἀθέλητα γύρισα. Εἶδα στὸ πλαγιὸν τραπέζακι μιὰ νέα κυρία πού δὲν τὴν καλοπρόσεξα ὅμως, πῆρε τὸ μάτι μου πὼς μὲ κοίταζε ἐρεβνητικά σὰ νᾶθελε ν' ἀνακαλύψει στὸ ἄτομό μου κάπιο γνωστό της. Θύμωσα, ἀπ' τὴ φοῦρκα μου πωσωγύρισα πάλι τὶς πλάτες, ἔσκυψα πὺδ πολὺ στὰ χαρτιά μου. Χμ, μὰ τότε ὅμως πάει, ἀντίο κ' ἡ λιγοστή ἔμπνευση, ἦταν ἀδύνατο νὰ συνθέσω τὸ παραμικρὸ, δὲν μποροῦσα ν' ἀνακαλύψω οὔτε μιὰ φράση ἀνθρωπινῆ.

Ἡ κυρία ξερόβηχε, ἀνοίγει καθὼς ἀκουγα τὴν τσάντα της, φαίνεται πὼς θὰ φτιαχνόταν, ἔδειχνε μὲ κάθε μέσο πὼς ἤθελε νὰ μοῦ κινήσει τὴν προσοχή.

Λοιπὸν ἀκούω μιὰ φωνὴ στὸ πλαῖ μου, μιὰ ἐφχάριστη δροσερὴ φωνή, καλόχη καὶ τρυφερή.

«Συχωρέστε με κιόλας πού σᾶς ἀνησυχῶ, θέλω νὰ πῶ... τσο, δηλαδή νὰ μοῦ πῆτε... οὔφ, ναι! ἔσεῖς δὲν εἴστε ὁ κύριος Μπλάρης, ὁ συγγραφέας Σάντρος Μπλάρης; Ξέρετε, μοῦ εἶπανε πὼς εἴστε σεῖς, καταλαβαίνετε, σὰ νὰ σᾶς εἶδα καὶ πὺδ πρὶν στὸ ξενοδοχεῖο. Ναι;».

Ἀναγκάστηκα νὰ προσέξω καλύτερο τὸ ἀναιδέστατο ἀφτὸ γύναιο πού μ' ἐνοχλοῦσε τόσο ἄσκημα σὲ μιὰ στιγμὴ πνευματικῆς δημιουργίας. Ἀμέσως ἀναγνώρισα κ' ἐγὼ τὴν κυρία πού εἶχα δεῖ στὸ χῶλ τοῦ ξενοδοχείου. Ἀπάντησα πὼς ὀρισμένα, εἶμουνα ἐγὼ, κούνησα μάλιστα τὸ κεφάλι μου πεντέξη φορὲς θυωμένα, γιὰ νὰ μὲ πιστέσει καὶ πάψει τὴ φλυαρία. Ὡς κ' ἐδῶ δὲ γλύτωνα ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη ἐνόχληση, δὲ μ' ἄφηναν οὔτε δῶ σὲ ἡσυχία. Καὶ τί εἶχανε στὸ κάτω-κάτω νὰ μοιράσουν μὲ τὸν κύριο Μπλάρη; Τὶ τοὺς ἔκανε καὶ ὅπου τὸν μυρίζουνταν τὸν κυνηγοῦσαν σὰ δημόσιο ταμεῖο; Ἄκουστε με ὅλοι ἐσεῖς, δὲ μοιράζω ἀδερφὲ χιλιάρικα, δὲ θὰ σᾶς χαρίσω οἰκόπεδα στὴ Κηφισιά, βάλτε το στὸ μυαλοῦδάκι σας ἀφτὸ, ὅτι ἔχω εἶναι ἰδιοκτησία μου, πέρα ὡς πέρα ἰδιοκτησία μου.

«Ξέρετε κύριε... εἶμαι ξένη... δὲν εἶναι παρὰ λίγες μέρες ποῦρθα στὴν Ἀθήνα σας, θὰ μὲ συμπαθεῖστε γιὰ τὸ θάρρος μου, μὰ... Ἐγὼ σᾶς ξέρω, ὦ, σᾶς διαβάζω μ' ἀπληστία. Ἐχω καὶ τὰ βιβλία σας σίτι μου, μάλιστα ἔχω δεῖ καὶ τὴν «Ἀργυρομυγὰ» σας στὸ θέατρο τῆς πατρίδας μου. Ναι, σᾶς ξέρω πολὺ καλά».

«Ἄ, ὥστε μὲ ξέρετε πολὺ καλά λοιπόν;» μούγγρισα κ' ὀλοένα ἔσκυβα τὰ μάτια μου πὺδ χαμηλὰ στὰ χαρτιά μου. Τὶ ὠραῖα! Ἡ κυρία ἦταν ἐπαρχιώτισα, νόμιζε πὼς ζοῦσε ἀκόμα στὴν τάδε βουνοκορφὴ τῆς Θεσσαλίας, φλυαροῦσε μὲ ὁποιον τῆς γούσταρε στὸ δρόμο, πιπλίζε τ' ὀνοματάκι μου στὸ στόμα της σὰν καραμέλλα βανίλιας, ἦταν φανερό, τὸ ζῶδιό μου ἦταν νὰ τυραγιέμαι ὅσο ζοῦσα, ἔπρεπε νὰ τὸπαιρνα ἀπόφαση.

«Μάλιστα κύριε Μπλάρη, μ' ἀρέσετε, μὲ τὰ δράματά σας δείχνετε τὸν ἀνθρώπο τὸν πολὺπαθο, πού ἔζησε τὴν πραγματικὴ ζωὴ, τελοσπάντων τὸ ὕφος, τρελαίνουμαι γιὰ τὸ ὕφος σας! Χμ, μὰ θέλω νὰ σᾶς πῶ πὼς κ' ἐγὼ βασανίστηκα στὴ ζωὴ, ναι, κύριε, ἡ ζωὴ πού δὲ χάρικα ὠστόσο, μὲ πότισε φαρμάκια, ἔχει στὴν πατρίδα πενθοῦσε ἡ ψυχὴ μου, δὲν εἶχα ἓναν ἀνθρώπο νὰ πῶ τὰ ὄνειρά μου, τὴν ἱστορία μου, τὸς εἰμούς μου. Βέβαια στὰ μάτια σας θὰ φαίνουμαι γελοῖα, μὰ συμπαθεῖστε με, εἶμαι τόσο μόνη! Ἀπὸ καιρὸ εἶχα τὸν καημὸ νὰ σᾶς γνωρίσω, τὸ θεωροῦσα ὄνειρο νὰ σᾶς δῶ πραγματικά, καὶ νὰ, τὸ νομίζω ψέμα τότε πού σᾶς μιλῶ».

Σταμάτησε χαμηλώνοντας τὰ μάτια. Ἐγὼ δὲν ἔλεγα λέξη. Μὰ στὸ θεὸ της τί γύρεβε ἀπὸ μένα; Ποιὸς τῆς εἶπε νὰ μὲ ξετροπώσει ἀπ' τὴ μόνωσή μου καὶ νὰ τὴν ἔχω τότε νὰ μὲ ζαλίζει μὲ τίς κουβέντες της; Μὴν καὶ νόμισε πὼς τάχα θὰ περηφανεφτώ γιὰ τὸ ἐπαρχιώτικα νοθρά της μάνα νομίστικα γιὰ κατιτί; Κοπέλα μου ἄμε στὸ καλὸ, εἶμαι ἱκανὸς ὁ μόνος μου νὰ νιώσω τὴν ἀξία μου, δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπ' τίς ἀρλουμποδέστατες κριτικές σου. Ἐνα πλάσμα συμπαθητικὸ, λεπτὸ, μὲ χείλια ἐπιθυμητὰ καὶ κανονικὸ ἀνάστημα—στὸ διάβολο, ἐν' ἀρκετὰ λαχταριστὸ προσωπάκι. Μὰ ἦταν τότε γιὰ

μένα άφτες οι σάχλες ; Άλλος ήταν ο προορισμός μου, ώ, και βέβαια δέν είμουνα γώ έμποροϋπάλληλος γιά νά φουσκώνει ή ψυχή μου άπ' τά παινέματά της, ούτε κανένas φουκαράς συμπατριώτης της πού λιγυροβέβαια κάτι όμοιες περιπετειούλες. Άς τó πίστεβε μιá και καλή.

Όρίστε όμως πού τόρα εξαιτίας της άντι οι φράσεις εφραδικές νά γιομίζαν τά χαοτιά μου όλοένα μουτζούρωνα κύκλους και τετράγωνα, πρόσθετα κι' άφαιρούσα φανταστικούς άριθμούς, έγγραφα σωστές τρεις φορές όλόκληρο τ' άλφάβητο, ώσπου άπ' τή νεβρική μου κρίση δίνω μιá στό μολύβι μου και τó πετάω πέρα. «Όχι, μ' άκούτε ; Όχι ! Τά παροτούσα σύξυλα όλα, δέ θάγραφα ούτε λέξη πιά, θά πήγαινα νά γινόμουν μουλαρόμπορος. στό κάτω-κάτω είν' ιδιοτροπία μου κύριοι, άπό μικρό παιδί συμπαθούσα τά μουλιάρια, μη μου φέροντε εμπόδια στην άπόφασή μου».

«Μά κ' έσεΐς κύριε Μπλάση μοιάζετε σάν κι' έμένα», ξακολουθούσε ή κυρία κι' όλοένα πλησίαζε πιό σιμά, όλοένα έπαιρνε προκλητικώτερες πόζες. «Σάς βλέπω άπό πολλή ώρα, ναί, είστε συλλογισμένος βαθιά. Χμ, τάχα κανένα αισθηματάκι... σγνώμη, δηλαδή.. τίποτε όμορφes σκέψεις ; Άχ ναί ! τή ζηλέβω εκείνην πού σάς κάνει τόσο συλλογισμένο. Άς μπορούσα κι' εγώ νά 'χω μιá όμοια χάρη, νά γνωρίσω άνθρωπο σάν κ' έσάς γιά νά με... πού νά με συλλογίζεται... Όμως είστε τόσο μελαγχολικός, δέ λέτε λέξη, θεέ μου, κι' άς ήξερα, μήπως σάς είμαι ένόχληση...» Και με κοίταζε στά μάτια παιητικά. Πρόσεξα άφτά της τά μάτια με σουφρωμένα τά φρύδια μου, ήτανε γλυκά και δίνανε ύποσχέσεις γιά θεότρελες ήδονές, τά κοίταξα ψυχρά κι' άδιάφορα. «Σάς παρακαλώ, καθήστε, δέ μου κάνει κακό ή συντροφιά σας», ψιθύρισα κι' άπό μέσα μου έβριζα θεούς και δαίμονες.

«Μάλιστα, έναν άντρα πολιτισμένο ήθελα νά γνωρίσω», ξαναμίλησε ή κυρία, «με εύγενικά αιστήματα, έναν καλόν σύντροφο γιά νά τού δοθώ μ' όλη μου τήν ψυχή. Είμαι ξεχειλισμένη άπό λαιμαργία νά δοθώ σέ άνθρωπο με ύψηλές ιδέες, μά ή τύχη μου είναι μάβρη, ή στοργή πού νιώθω μέσα μου δέν μπορεί ν' άφιερωθει σέ κανέναν, γιατί όλοι όσοι γνώρισα ήτανε καλοί άντρες. Και φανταστείτε, τούς γνώρισα έτσι άπλά, άπλή γνωριμία είχαμε».

«Ήταν κακοί, έ ;»

«Μά ναί ! Τί, δέν τó πίστεβα ;»

«Κ' οι γυναίκες ; Ποιά ιδέα έχετε γιά τίς γυναίκες πού γνωρίσατε ;»

«Όύμ, λίγο τρελούτσικες, λίγο άστατες, μω τó πιό πολύ περιοργες.» Και γελώντας μου ένα γέλιο με τήν καρδιά της πούκανε νά φανοϋν τά δόντια της όλόασπρα κι' ύγρά σά μαγαριτάρια, ή κυρία πήρε τó θάρρος κι' ήρθε και κάθησε στην πλαγιή μου καρέλα ; στό ίδιο τραπέζακι μου !

Ή, ήτανε φοβερό, βρισκόμουν άντιμέτωπος με μιá εχιδνα, άντιμέτωπος με μιá Κλυταιμίστρα !

Είχα καιρό νά κουβεντιάσω όμως έτσι κοντά με τόσο ώραϊα

γυναίκα, οι δουλειές μου και τά γραψίματα τού τελευταίου καιρού μ' έκανον πολυάσχολο, και με πλημύρισε ένα βαθύ όμορφο αίστημα πού τήν έβλεπα κεί δανά, δυό σπιθαμές άπό μένα νά μου μιλάει χαμογελαστή ! Τό έξαιρετικό γυναικείο της άρωμα έφτανε ως μέσο στα σπλάχνα μου και με μεθούσε, μ' ερέθιζε άπελπιστικά. Ή θέση μου όμως ήταν κομική, καταδεχόμουν ν' άπαντιώ στις κουβέντες μιάς γυναίκας άγνωστής μου, πού δέν ήξερα τίποτα άπ' τή ζωή της, πού διόλου άπίθανο νά βγήκε μόλις τόρα άπ' τó τάδε κατάστημα έρωτα ! Όρίστε πού περνούσαν πλάϊ μου γνωστοί μου καθώς πρέπει κύριοι, βλέπανε ορθά-κοφτά πώς είμουνα εγώ ο ίδιος ο συγγραφέας πού ήξεραν και περνούσαν γυρίζοντας τó κεφάλι άλλου. Νά λόγου χάρη εκεί ο κύριος Σίντρος Μπλίρις, καθηγητής τών Μαθηματικών πού κάθησε στό πέρα τραπέζακι. Μήπως πάει αιώνας πού μέ προσκάλεσε στα γενέθλια τής μεμπέκας του και πού φερόθηκε τόσο έβγενικά, κολακέβοντάς με στους προσκεκλημένους ; Τόρα πέρασε και κάθισε στό τραπέζακι εκείνο, κοίταξε καλά-καλά τή συντροφισά μου και με περιφρόνησε. Μήπως είχα λοιπόν νά κάνω με κανένα γνωστό τύπο σωματεμπορίας ;

«Κυρία μου, σάς παρακαλώ πολύ, κάντε μου τή χάρη νά μου δηλώσετε ποιá είστε. Ξέρετε είμαι γνωστός στην πρωτεύουσα, έχω γνωριμίες τού καλού κόσμου, νά εκεί ο αξιότιμος κύριος Σίντρος Μπλίρις, συγγραφέας εκατό φορές καλύτερός μου πού έγγραφε τούς «Λάκους στη ζωή», τó πολύκροτο άφτό ύπερρεαλιστικό έργο. Ή λοιπόν, κοιτάξτε τον, με περιφρονεί».

«Τί σημαίνει ; Ο κύριος πού μου δείχνετε είναι όλοτελα άγνωστός μου, πάει νά πει πώς δέν είναι καλύτερός σας, εγώ έσάς έχτιμω. Κι' όσο γιά τó ποιá είμαι, είμαι ή τάδε, μιá άσήμαντη έπαρχιώτισα, βεβαιωθείτε δέν αξίζω γιά τίποτα. Άχ, μά ή άσήμαντη άφτη έπαρχιώτισα, σάς λατρεύει, θέλω νά πω, λατρεύει δηλαδή τó ύφος σας, άν θέλετε πιστέψετε λαχταρώ νά γράψω κι' εγώ με τó δικό σας ύφος ! Νά, άφτό μ' έκανε νά σάς κνηγήσω, και κάτι άλλο πού... ψέμματα όμως λέω. Δέν ύπάρχει τίποτε άλλο. Έρχομαι στην Αθήνα γιά δουλειές, δέ θά μείνω παρά λιγοστές μέρες, ή πρώτη μου σκέψη είναι νά σάς ανακαλύψω. Γλήγορα μαθαίνω τó ξενοδοχείο πού μένετε, σάς φέρνω μάλιστα και μερικά άνθη... άς είναι, δέν πρέπει νά τó λέω άφτό, λίγα φτωχά άνθη. Ά, θά τά περιποιηθήκατε ; Κοιτάξτε νά μη μαραθοϋν γλήγορα, νά τούς αλλάξετε τó νερό κάθε πρωί. Ναί, λοιπόν ζητούσα τó συγγραφέα Μπλάση, ήθελα νά μου γράψει κατιτί πού σκέφτηκα, όχι, δηλαδή πού είδα με τά μάτια μου, είμαι τόσο ανήμπορη νά τó γράψω εγώ». Κι' ή κυρία ξακολουθει με πάθος. «Άκούστε, είχα μιá φίλη στην πατρίδα, πάνε κάμποσα χρόνια άπό τότε, μιá καλή φιλενάδα πού ακόμα σάν τή θυμάμαι τήν αγαπώ. Αγαπιόμαστε κι' οι δυό σάν άδερφές. Ένα μεσημέρι περπατούσαμε άγαλιασμένες στό δάσος, ένας ήλιος χαϊδεφτικός φχαριστούσε με τή ζεστασιά του, τά πουλιά μεθυσμένα χοροπηδοϋσαν άπό κλαδί σέ κλαδί, ελάφια άντικρύζαμε πού μόλις μās άγναντέβανε χανόνταν τρεχάτα πίσω άπ' τούς άνα-

ορίμητους χοντρούς κορμούς. Φτάσαμε σ' ένα πυκνό μέρος γιομάτο από θάμνους και βατομουριές, ψηλά δὲ βλέπαμε παρὰ τ' ανακατωμένα κλαδιά πέφκων, καθίσαμε καὶ λέγαμε τὰ μυστικά μας. Δυὸ ἀθῶα κορίτσια ἐκεῖ, φανταστεῖτε τι εἶδους μυστικά πού εἴχαμε. Ὅπου ἀπὸ κάπου κοντά, πίσω μας, ἀκούσαμε κάτι σιγοφωνές, πνιγμένα γέλια, κάτι πού μᾶς μετάγγισε στήν ψυχὴ τὴν ἀνατριχίλα, τὴ βαθειὰ ἀνατριχίλα. Κοιταχτήκαμε στὰ μάτια, στήν ἀρχὴ φοβηθήκαμε, μὰ τὸ γυναικεῖο μας ἐνστιχτο μᾶς βοήθησε νὰ μαντέψουμε. «Στάσου, μοῦ ψιθυρίζει ἡ φίλη μου μὲ περιεργές λάμπεις στὰ μάτια, μὴν ἀφήσεις ἄχνα, θὰ γελᾶσουμε, εἴμαστε τυχερές σήμερα». Καὶ μοῦπε κάτι ἄλλο σιγανὰ στ' ἀφτί, λίγα λόγια πονηρά, πού μοῦ κοκκίνησαν τὰ μάγουλα. Εἶτανε πιδὲ ξεπεταμένη, μὲ τρυφὴν ὅλα! Σύρθηκε σὰ φίδι ἀνάμεσα στοὺς θάμνους, μὲ τράβηξε καὶ γλυστρήσαμε ἀρχετιά. Ἔτσι καὶ σταθήκαμε. Μὲ ὀρθάνοιχτα μάτια, κρυμένες τότε... εἶδαμε... ἔ, καταλαβαίνε. Ἦταν ἕνας ἄντρας καὶ μιὰ κοπέλα, ἄχ ἡ καρδοῦλα μου ἡ ἀνήξεση πόσο τρόμαξε, τὸ παιδικό μου μυαλό λυπήθηκε τὸ κορίτσι κείνο πού τὸ βλέπα μὲ τέτοια ἐκφραση λαχναρισμένης ἀγωνίας στὸ πρόσωπο. Ἦταν ξεστηθισμένη, κάτι ὠραία φουσκωτὰ στήθια πού ντροπήκα κ' ἐγὼ ἡ ἴδια πού τὰ βλέπα ἔτσι ἀκάλυπτα. Ἀπὸ τότε ἀποκαλύφθηκε στὰ μάτια μου τὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς, ἄχ νὰ μὰ τόσο δυνατὰ ἐντυπώθηκε ἡ εἰκόνα κείνη μέσα μου, πού ἀδύνατο νὰ τὴν ξεχάσω. Ποτὲ ὕστερα δὲν τοὺς ξανάδα, μὰ παίρνω ὄροκο πὸς εἶμαι ἰκανὴ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσω μέσα ἀπὸ χιλιάδες πρόσωπα, γιατί τοὺς κοίταξα βαθιὰ τότε, ἡ ἔξαλη ἐκφρασὴ τους χαράχτηκε στὴ θύμησή μου ἀμείλιχτα. Ναι, κύριε, συχωρεῖστε μου τὴν ἀδιακρισία νὰ σᾶς διηγῶμαι τέτοια περιστατικά, μὰ ὁμολογεῖστε, δὲ γίνεται ἕνα μυθιστόρημα ὀλοζώντιανο ἀφτὴ ἡ ἱστορία; Σκεφτεῖτε ἔδωσα καὶ τίτλο «Ἡ πρωτόγονη ἐπαφὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπο», ἔ; δὲν εἶναι πετυχημένος ὁ τίτλος; Οὐ, ἀπὸ τίτλους ἄλλο τίποτα, μπόρῳ σ' ἀφτὸ ν' ἀραδιάσω ὅσους θέλετε, μὰ γὰ νὰ γράψω ὅμως, νὰ δημιουργήσω ὕψος, ἀφῆστε με, εἶμαι γὰ τὰ πανηγύρια. Λοιπὸν τὸ σκέφτηκα πολὺ, σκέφτηκα ἔσᾶς. Νὰ, εἶστε ὁ μεγάλος Μπλάρης, ἂν θέλατε νὰ με βοηθήσετε, ἂν λόγου χάρι μού γράφατε σεῖς τὴν ὑπόθεσή μου, θὰ χορματιζόμουνα στὸ λεφτὸ γὰ δόξα στὰ γράμματά μας. Γιατί ἔ; δὲν παραδέχεστε πὸς εἶναι θαυμαστή ἡ εἰκόνα μου; Σκεφτεῖτε πυκνὸ δάσος, τὰ φύλλα ἀδιάκοπα νὰ θροῦζουν, ὁ ἥλιος νὰ μὴν τρυπώνει διόλου μέσ' ἀπ' τὰ κλαδιά, δυὸ ἄνθρωποι νὰ ἐνώνονται, πουλιὰ νὰ κελαῖδουν, τὰ φίδια ἄφωνα νὰ βλέπουν... ὦ, εἶναι τρέλα. Ὅμολογεῖστε το».

Ἀναγκάστηκα νὰ ὁμολογήσω πὸς πραγματικὰ ἡ εἰκόνα τῆς ἦταν θαυμαστή, ναι, ἔρχετο τὸ δίχως ἄλλο νὰ δημιουργηθεῖ κάτι πάνω σ' ἀφτό. Φλναρίσαμε κάμποσο γὰ τὸ πὸς θὰ ἴταν καλύτερο νὰ γραφεῖ, ἂν θὰ μπορούσε ἕνα τέτοιο θέμα νὰ πλάσει μυθιστόρημα. Ἡ κοπέλα ὅμως τόρα οὔτε πού ἐνδιαφερόταν καθόλου γὰ ὅ,τι τῆς ἔλεγα μὲ κοίταγε μ' ἕνα βλέμα διαρκείας, βλέμα συρτὸ καὶ πλανητικό, μιὰ παθητικὴ κ' ἐρωτικὴ ματιὰ πού μ' ἔκανε νὰ ταραχτῶ στὰ

κατάβαθά μου. Καθόμουνα σ' ἀναμένα κάρβουνα, δὲν ἤξερα πὸς νὰ τὴν ξεφορτωθῶ καὶ νὰ πάω νὰ ἡσυχάσω.

Στὸ μεταξύ τὸ μάτι μου παίρνει ἕναν τοιχοκολλητὴ, ἀνεβασμένος σὲ σκάλα κολοῦσε μιὰ διαφήμιση στὸν τοῖχο τοῦ καφενεῖου, πρόσεξα τὴ διαφήμιση... «Θέατρο Σκηνῆς. Προσεχῶς. Σάντρου Μπλάρη. Ἡ Ἀμαρτωλή. Δράμα σὲ 4 πράξεις».

Πετᾶχτηκα ὀλόρθος σὰ νὰ ἴδω ἀπὸ ἐλατήριο φτιαμένος, παρᾶ τῆσα τὴν κυρία τρέχοντας, ζύγωσα τὸν τοιχοκολλητὴ. Ὁρθὰ-κοφτὰ τοῦ δῆλωσα πὸς εἶμουν ὁ Σάντρος Μπλάρης, ἀφτουνοῦ πού διαφήμιζε τὸ ἔργο στοὺς τοίχους, λοιπὸν...λοιπὸν ἄς πῆγαινε νὰ πεῖ τοῦ κ. διευθυντῆ πὸς ξόδεβε τὰ λεφτὰ του ἄδικα, πὸς ναι, τὸ ἔργο μου δὲν ἦταν γιὰ τὸ θεατρᾶκι του. Ἀδερφε μού κάνουν προτάσεις τὰ παρισινὰ θέατρα, ἄς μὴ με σκοτίσει πὰ με τὰ παρακάλια του, τὸν συμβούλεβα μιὰ καὶ καλὴ. Ἀφτὰ νὰ πῆγαινε νὰ ἔλεγε στὸν κ. διεφθυντῆ.

Ὁ τοιχοκολλητὴς πείστηκε μιὰ καὶ τοῦ ἔδειξα τὰ μπιλιέτα μου, μάλιστα ἔβγαλε τὴν τραγιάσκα του καὶ τὴ βαστοῦσε στὸ χέρι ὅση ὥρα τοῦ μιλοῦσα, ὕστερα πῆρε τὴ σκάλα στὸν ὄμο καὶ τίς ἄλλες διαφημίσεις καὶ τὸ βάλε στὰ πόδια γὰ τὸ θέατρο! Ὅχι παίζουμε. Τὸ ἔργο μου ἦταν ζήτημα ἂν θὰ τέλειωνε ποτέ, καὶ χωρὶς τὴν ἀδειὰ μου τὸ διαφημίζαν κούλας, ἀπὸ καθαρὴ κακία τὸ δίχως ἄλλο. Καὶ μαζί μ' ἀφτό, νὰ σοῦ ἴχα καὶ τὸν ἄλλον ἐκεῖ μεπᾶ, τὴν κοπελίτσα πού μεθοῦσε ἀπὸ ἔρωτα, πού με περίμενε ἀκόμα στὸ τραπεζάκι. Ἔστριψα τὰ μάτια πρὸς τὸ μέρος τῆς, διέκρινα πὸς μού χαμογελοῦσε καὶ μού ἔνεβε μὲ τὸ χέρι τῆς. Σύγκαιρα πῆρε ἡ ματιὰ μου στὸ πέρα τραπέζι καὶ τὴ φαλάκρα τοῦ κ. καθηγητῆ τῶν Μαθηματικῶν, τοῦ τάχα συγγραφέα κυρίου Σίντρι Μπλίρι.

Κάτι τι σοφίστηκα ἀμέσως, μιὰ οὐρανοκατέβατη ἔμπνεψη γεννήθηκε στὸ μυαλό μου. Ἦξερα τὴν ἐρωτομανία τοῦ κ. καθηγητῆ, λοιπὸν μιὰ καὶ δυὸ πηγαῖνω καὶ τὸν χαιρετάω, μὲ λίγα λόγια τοῦ παρέστηκα τὴν κατάσταση. Μιὰ πολὺ γνωστὴ μου κοπέλα, σὰν τὸ κοῦο τὸ νερό, ἐπιθυμοῦσε πολὺ νὰ τὸν γνωρίσει, νὰ χαιρετήσῃ τὸ μεγάλο μαθηματικὸ Μπλίρι. Ὁ ἄνθρωπός μου ξεροκατάπιε, χάδεψε τὴ φαλάκρα του στοργικά, ἀπ' τὴ συγκίνηση ἔγινε σωστὸ λαμπριάτικο ἀβγὸ τὸ κεφάλι του—πίστεψε κι' ὁ ἴδιος πὸς ἡ ἀξία του ἦταν πασίγνωστη καὶ πραγματικὴ. Πέρασαν ἀρχετιά λεφτὰ γὰ νὰ συνέλθει, ἐκεῖ κ' ἐκεῖ ἦταν νὰ τοῦ ὀρει καὶ καμιά συγκοπή. «Ναι, ναι, ναι, τὸ θέλω κ' ἐγώ, ἄς με γνωρίσει—Εἶναι ὠραία;» «Τόρα θὰ σᾶς τὴν παρουσιάσω, θὰ σκάσει νὰ περμιένη περισσότερο, ἂν εἶναι ὠραία; Μὰ ἦταν ζήτημα ἂν ἡ ὁμορφιὰ χαρίστηκε τόσο πλοῦσια σ' ἄλλο πλάσμα δὲν μπορούσε νὰ τῆς παραβγεῖ οὔτε κι' ἀφτὴ ἡ ἀρχαία Κλεοπάτρα. Κλεοπάτρα; Σᾶς λέω ἐκατὸ φορὲς καλύτερῆ τῆς ἔχει ἕνα στόμα, ἕνα λαιμό... μὰ νὰ ἴδω Ἀφροδίτη κύριε».

«Μὰ φέρετε τὴν, φέρετε τὴν νὰ τὴν γνωρίσω ἐπιτέλους», ψέλλιζε ὁ μαθηματικὸς ἐγκέφαλος, «ἀνυπομονῶ!».

Ἐτρεξα σὴν κυρία. Ὅλ' ἀφτὰ τὰ παρακολούθησε, δὲν καταλάβαινε ὅμως τίποτα, δὲν εἶχε ἀκούσει τίποτα. Τῆς ἐξήγησα πὸς ἡ τύχη

της ήταν απερίγραπτη, ό μεγάλος συγγραφέας Σίντρις Μπλίρις λαχταρούσε νά γνωρίσει τή γυναίκα πού σοφίστηκε ένα τόσο εξαίρετο θέμα, ναι, πώς με παρακαλούσε νά τοῦ τή συστήσω.

Τούς άφησα νά τά λένε κ' έφυγα τρέχοντας, είχα γλυτώσει πιά.

*
**

Σέ λίγες μέρες, ένα βράδι χάζεβα άσκοπα σέ κάποιο ύπαιθριο κατάστημα σκοποβολής, παρακολουθούσα με οίχτο όλους εκείνους τούς σαχλούς πού σημαδέβανε τις καλικοτούρες του τοίχου. Τό δράμα μου τό είχα σκίσει σέ άπειρα κομάτια, άποφάσισα νά παρατήσω τήν τέχνη, νά μήν πιάσω πένα πιά στα δάχτυλα. Όπου άκούω νά μου φωνάζουν άπ' τό δρόμο, μιá χοντροή φωνή γνώριμη, με καλούσε με τόνομά μου. Γύρισα κι άναγνώρισα τόν κ. Σίντρι Μπλίρι, καθηγητή τών Μαθηματικών. Έλαμπε όλη ή φάτσα του άπό χαρά, κάποια κυρία τόν άκολουθούσε.

Δέν ήθελε παρά νά μου συστήσει τή γυναίκα του, τή δέφτερη γυναίκα του δηλαδή και νά μ' έφχαριστήθει. Μου 'σφιγγε τό χέρι μου με δύναμη πού τινάχτηκα άπ' τόν πόνο. «Σ' έφχαριστώ αγαπητέ, με κοροόδεψες, βέβαια, πώς τάχα ήταν γωστή σου, πώς τάχα... όμως δέν πειράζει, για μένα βγήκε σέ καλό, ώ σ' έφχαριστώ για τήν τύχη πού μου χάρισες!»

Τόν κοίταξα καλά-καλά, τά κατάφερα κ' έλεφτέρωσα τό χέρι μου άπ' τήν άηδιαστική χούφτα του, δέν καταλάβαινα τί μου 'λεγε τό ζωο άφτό. Η κυρία πλησιάζει, άναγνωρίζω τότε μ' έκπληξη τήν κυρία του Μουσειού.

«Σέ δυό μήνες παίρνω διαζύγιο, αγαπητέ μου συγγραφέα και... και σέ παρακαλούμε νά δεχτείς νά μās στεφανώσεις». Η κυρία έλαμπε κι άφτή άπό χαρά, κι οί δυό τους με καληνύχτισαν κι άπομακρύνθηκαν με βήματα μικρά, μπράτσο με μπράτσο, σιγοψιθυρίζοντας ό θεός τό ξερει τί.

Τρέχω στο ξενοδοχείο μου, κλείνουμε στην κάμαρά μου, γράφω ολόκληρο καινούργιο δράμα σέ τρείς πράξεις. Μιá κοπέλα βλέπει κάτι με τά μάτια της, κάτι πού δέν έπρεπε νά δει, γνωρίζει τή ζωή δίχως νά τήν αιστανθεί ή ίδια. Η κοπέλα άφτή ζει στην έπαρχία, ή έπαρχία είναι τόσο στενή για έρωτα, κι ή νέα κυρία όλο και μαραινεται, τά νειάτα της όλο και μαραίνονται. Έρχεται στην Αθήνα για δουλιές, τό ό,τι είχε δει τή φορά κείνη είναι όλοένα στη φαντασία της, νά τό ξεχάσει δέν μπορεί, νιώθει άνατριχίλες σ' όλη της τή σάρκα. Άπαντιέται με κάποιον άγνωστό της πού νόμιζε για Ντόν Ζουάν, προσπαθει μ' έξυπνάδα και γνωρίζεται μαζί του, κι ή κοπέλα του φανερώνει με τρόπο τί ποθει. Μά ό Ντόν Ζουάν άφτός, είν' ένας άδιάφορος πιά Ντόν Ζουάν, έχει γίνει τόσο ψυχρός. Κι ή κοπέλα τή νύχτα τρέχει σέ μιá πλατεία, είχε άκούσει κάτι λόγια για τήν πλατεία άφτή, στέκεται άρη-άκη στο πεζοδρόμιο, όπως έβλεπε κι άλλες κυρίες νά κάνουν τό ίδιο. Ένας κύριος τήν πλησιάζει (φαίνεται πώς θά 'ταν ύπερβολικά τυχερός άφτός ό πρώτος κύριος) δέν έφερε ή κοπέλα καιμιά αντίρρηση στην τιμή, σέ λίγο ένα ζεβγάρι ά-

νέβαινε τις σκάλες έναυ άπόκεντρου ξενοδοχείου. Ό δρόμος ήτανε σκοτινός, ό τάδε διαβάτης πρόσεξε πώς ένα παράθυρο του ξενοδοχείου φωτίστηκε, κάποιος φάνηκε πού κλεισε καλά τά σκούρα τά τζάμια, ό διαβάτης μελαγόλησε. Τό δράμα θά παιχτεί σέ λίγες μέρες, «Η παρθένα» του Σάντρου Μπλάρη, θά διαβάσετε στις έφημερίδες.

ΝΑΠ. ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΙΟΥ

ΩΔΗ ΓΙΑ ΤΗ ΧΑΡΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Θάθελα νάταν οί άνθρωποι καλοί
πιό τίμιοι και πιο δίκαιοι, πιο γενναίοι,
στα σπλάχνα τους ό πόνος νά μιλή
βουβά νά κλαίη.

Πιο άθωοι νά μονοιάζανε γλυκά
κι' άδερφωμένοι νάτανε στη χτίση
νά ζούσαν τή ζωή τους ποιητικά
πού θε νά σβύση.

Στη θλίψη τ' άλλουνου λίγη καρδιά
παρηγοριά νά φέρναν κ' ήρεμία,
του κόσμου νά σκορπίζεται ή εύωδιά
κ' ή εύθυμία.

Άχ τί γλυκά νά λάμπη στην ψυχή
της εύτυχίας τερπνό τό χαμογέλιο
γύρω κανέναν νά μη δυστυχίη,
τί όνειρο τέλειο!

Πόσο ή χαρά μας γίνεται πιο άπλη
μέσ' στη χαρά των άλλων νά φυτρώνη
πιο έλεύθερη εξαπλώνει, τετραπλή,
παρά όταν μόνη.

Τό κέρδος άπ' τόν πόνο τ' άλλουνου
πάντα θολό και γίνεται φαρμάκι
μήν κλέβης άπ' τά ξύλα κανενου
ν' άνάψης τζάκι.

Δίκαιος νάσαι στόν καλό αγαθός
στ' άδικο χέρι ποτέ νά μη βάλης
κάλλιο νά μένης σύ φτωχός, παθός
της βιοπάλης.

Άχ τί γλυκά νά λάμπη στην ψυχή
της εύτυχίας τερπνό τό χαμογέλιο
γύρω κανέναν νά μη δυστυχίη,
τί όνειρο τέλειο!

Γ. Κ. ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ

(Άπό τήν «Κοινωνική Συμφωνία»
πού έτοιμάζεται).

Ο ΠΙΟΓΚΑΣ

Ἐγερνε ὁ ἥλιος πίσω ἀπ' τὸ ψηλὸ βουνό. Τὰ ἔντονα πορφυρᾶ χρώματά του, ἀνάμεσα στὰ ἀραχνένια συννεφάκια ἀναγάλιαζαν τὸ βλέμμα.

Τριγύρω βασίλευε ἔρημιά. Τὰ δέντρα, οἱ πέτρες, τὰ χαμόφυτα πέρνανε κάτι τὶ τὸ βαρὺ σὰ νὰ αἰσθανόντουσαν στιγμὲς θλίψης. Κάποτε τύχαινε κι' ἔβλεπες δυὸ ἢ τρία μαυροπούλια πού κροῦζοντας βολτατζάριζαν ψηλά, πάνω ἀπ' τις στέγες τῶν λίγων σπητιῶν τοῦ νησιοῦ.

Ἡ φωνὴ τοῦ Πιόγκα μόνο ξεχώριζε

Κάτι ἀνάμιχτο, σὰν οὐρλιαχτὸ θεριοῦ μὲ τραγοῦδι ἀνθρώπινο. Ὁ ἑλαφρὸς ἀγέρας ἔσερνε τὸν ἦχο ὀλοῦθε. Τὸν σερβίριζε σὰν πείραγμα στὴν μονοτονία τῆς γαλήνης.

Τὸ μαγαζί, ἦταν ἓνα χαμηλὸ ἰσόγειο μὲ πλατεῖα πρόσοψη. Στὴν δεξιὰ πλευρὰ του εἶχε μιὰ μικρὴ τετράγωνη ἀλλή σκεπασμένη ἀπὸ κλαδιά πεύκων καὶ θυμαριοῦ. Σπάνια ἀνοίγε τὴν γαλάζια του τζαμόπορτα. Θάπρεπε νὰ τύχαιναν οἱ θαμῶνες πολλοί. Δὲν εἶχε ἀνάγκη ὁ μαγαζάτορας. Τὸ κρατοῦσε πιότερο γιὰ τοὺς ξένους μὲ τὸν παρὰ, πούρχόντουσαν μίλια μακρὰ νὰ ρουφήξουνε γνήσιον ἀγέρα· κι' ἀκόμα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς δικούς του.

Κάτι παρόμοιο εἶχε τύχει τώρα.

Ὁ λάκαιρο αὐτοκίνητο ἦταν πού ἔφερε ξένους. Δυὸ τρία κορίτσια τῆς πρώτης νεότητος μὲ ξανθὰ κεφάλια πού φοροῦσαν κρινόλευκες μεταξωτὲς ρόμπες, засκογελοῦσαν σὲ μιὰ γωνιά, δίπλα στὸ μεγάλο ξύλινο τραπέζι. Πάρα κει, ἓνας νηὸς κι' ἓνας γέρος πού ἔμοιαζαν μὲ γερμανούς.

Ἐτρωγαν, ἔπιναν. Θάφηναν λεφτὰ σοῦ λέει ὁ ἄλλος.

Ἄλλὰ νὰ πού τρύπωσε μὲ μιὰ παρῆα ἀπὸ δουλευτῆδες κι' ὁ Πιόγκας.

Θεέ μου! Αὐτὸς, εἶχε ἀλλάξει τὸν τελευταῖο καιρό. Δὲν κάθονταν φρόνιμος νὰ πίνει τὸ ἀνόθευτο πρᾶμα. Στὰ ἦσυχια, ἀναταράζονταν σύγκορμος κι' ἔβριζε τὴν παναγία καὶ τὸν ἅγιο. Ἄφριζε ἀγοριεμένος καὶ σήκωνε τὴν γροθιά του ἔτσι ψηλὰ μὲ πείσμα.

Μεγάλοι ἔλεγε, πολὺ μεγάλοι καῖμοί! Ἐπίμονα καὶ ξαφνικὰ ἐρχόνται γιὰ νὰ βροῖσκουν τοὺς ἀνθρώπους τέτοιας λογῆς πρᾶματα...

Ἄ! σήμερα φαίνονται ἀκόμα πιὸ τρανὰ χολοσκαμένους.

Τὰ μάτια του ξεπεταγμένα μὲ ἀγωνία, κόκκινα, ἐρεθισμένα, ἔλεγε καὶ θέλαν νὰ ξεσπᾶσουν σὲ κάτι ἀκαταλόγιστο. Τὸ λεονταρίσιο στήθος του ἔβραζε πάνω στὴν ἀνάσσα. Ἡ χοντροὴ του ἀπαλάμη ἔσφιγγε ἀδιάκοπα τὸ ποτήρι. Ναι, ἀδιάκοπα τὸ ποτήρι, πού δὲν ξεχνούσε νὰ τὸ φέρνει στὰ σουφρωμένα χεῖλια γιὰ νὰ τ' ἀδειάσει.

— Κώτση Πιόγκα, μὴν πίνεις ἔτσι ἀδεοφοποιτέ μου!...

Κάθε φορὰ καὶ τὸ ἀμούστακο μελαχορινὸ παλληκάρι μουρομούριζε. Δὲν ἤθελε στὴν παρῆα νὰ μεθᾶνε ἀβάσταχτα. Ἡ μιλιὰ του, ἀπαρτήρητη ἀκουγόταν κι' ἔσβυνε σὰν ἀσκοπι ψαλμοδία.

Σιγὰ σιγὰ προχώρησε τὸ τραγοῦδι καὶ φούντωσε κι' ἔφτασε στὸ οὐρλιαγμα...

Οἱ ξένοι κοιτοῦσαν περίεργα, γλευστικά.

Ὁ Πιόγκας ὅμως τραγουδοῦσε.

Κάποιο ποτήρι γιὰ μιὰ στιγμὴ γλύστρησε ἀκυβέρνητο καὶ τσίριξε ξεφυχνώντας σὲ χίλια κομμάτια πάνω στὶς πλάκες.

Ἐκεῖνος τραγουδοῦσε...

Τελειωμὸ δὲν εἶχε. Ἐσφιγγε λὲς τὸ λαοῦγγι μανιασμένος νὰ βγάιει ὅλη τὴν ἀτράνταχτη φωνή, νὰ σκεπάσει κάθε ἄλλη στὸν ὀλάκαιρο κόσμο γιὰ ν' ἀκούσουν τὰ οὐράνια, νὰ φοβηθοῦνε, νὰ τὸν ρωτήσουνε μ' ἐπισημότητα τὸ τί ἔκρυβε στὰ βάθια τῆς ὑπαρξῆς του· καὶ νὰ τῷλεγε παλληκαρίστικα μὲ τὸν σκοπὸ τοῦ τραγοῦδιου σὰν κείνους, πού μᾶς λένε οἱ ἱστορίες πὼς γελοῦνε ἀψήφιστα μπροστὰ στὸ δρέπανο τοῦ χάρου. Νὰ τῷλεγε σ' αὐτά, τὰ ἀπέραντα οὐράνια τοῦ μυστήριου κι' ὄχι σὲ ἀνθρώπους πού ὅλοι εἶναι ἄπονοι, μπαμπέσηδες, ρουφιάνοι...

Δὲν φαντίζονταν νὰ τὰ μπέρδευε.

... Νὰ! Ἡ γυναίκα, ἡ μάνα τῶν παιδιῶν του, ἔλυωνε τώρα ἓνα μῆνα, χτικιᾶρα στὸ σπῆτι! Τὸ ψωμί, δὲν ἔφτανε γιὰ ὄλους... Ὅχι δὲν ἔφτανε. Ἀντορίκια, γερὴ δουλειὰ στὰ χτήματα ἔκανε, μὰ οἱ ἀφεντιάδες χαρίζανε προσφαῖ καὶ μετροῦσαν κάτι λίγα στὸ χέρι...

Ὄ! κι' ὁ θεὸς μὲ τοὺς ἅγιους δὲν τρέφανε χωρὶς λεφτὰ τὰ παιδιὰ...δὲν τρέφανε...

Κάτι πικρὸ πού μελετιότανε... Ἐγινε. Πετᾶχτηκαν τὰ δυὸ μικρότερα δουλάκια, ὅπως τὰ λένε, στοὺς ἀφεντιάδες... Τώρα, θὰ τρώγαν ξύλο! Δουλάκια λέει σὲ ψηλὰ σπῆτια τῆς πόλης...

Ἄλλὰ νὰ, γιὰ σκέψου! κείνο ἦταν, τῆς ὄχεντρας τὸ φαρμάκι!

Ἡ γυναίκα, πού ἔλυωνε χτικιᾶρα στὸ σπῆτι... Πού μισόκλαιγε καὶ ζητοῦσε σπλαχνία... Ἄραγε τὴν ἄκουγαν οἱ ἀγγέλοι; Τὴν ἄκουγαν οἱ γλυκοπρόσωποι ἅγιοι, νὰ πονέσουν; Αὐτὸς, ἔφευγε νὰ μὴν ἀκούει. Τὸ σκουληκι ρουφοῦσε τὴν ὁμορφιά τῆς... Χώθησαν τὰ μάτια τῆς, στράγγιξαν τὰ βυζιά τῆς, λούφαξε τὸ κορμί τῆς. Ἡ Λένκω θὰ πέθαινε... Ἄο! θὰ πέθαινε. Θὰ πέθαινε...

... Παλῆα ἀρχοντοπούλα ἦταν, πού κλέφτηκε περήφανα καταμεσίς τοῦ σπητιοῦ τῆς καὶ τραβήχτηκε σαρκωμένη στοὺς ὄμους τῆς νεότητος του, γιὰ τὰ δικά του καλύβια... Μιὰ σφαῖρα πέρσσε ξυστὰ τότες στὰ πόδια του, ἀπὸ τοὺς ὑπερασπιστάδες τοῦ σπιτικοῦ τῆς... Μὰ τί! τὰ παλληκάρια δὲν λογαριάζανε τέτοια! Κι' αὐτὸς ἔτσι, χαμογελώντας ἠμολογοῦσε τὸν ἔρωτα. Μέσα σὲ σαράντα τρανοῦς, τὴν κέρδισε μονάχος τὴν Λένκω! Καὶ νὰ τὴν τώρα, καμαρῶστε ὄχτροί! τὴν λυγερὴ στὰ χέρια του, χτικιᾶρα... Ἄο! θὰ πέθαινε; Θὰ πέθαινε...

Ἡ γροθιά, βαρῆα ἔπεσε πάνω στὸ ξύλο τοῦ τραπέζιου καὶ πείραξε τ' αὐτιά. Τὰ ἀπέραντα οὐράνια, σκληρόκαρδα σὰν τοὺς ἀνθρώπους δὲν πρόσεξαν τὴν ραγισμένη φωνή, τὸ ἀτέλειωτο οὐρλιαχτό. Τίποτα! δὲν ἀνοῖξαν τὰ πλάτια τους νὰ ρωτήσουνε τὸ τί στέκοταν βραχνᾶς στὰ βάθια τῆς ὑπαρξῆς του. Γαλάζια, μὲ τ' ἄσπρα τους σύννεφα, σπαίναν τυφλωμένα στὸ μυστήριο τους.

Οἱ ξένοι χλευαστικά παρατηροῦσαν. Κάτι ψιθύριζαν γὰρ δαύτον· δὲν παύανε ὅμως νὰ τρῶνε.

Πίσω ἀπ' τὴν πόρτα, κρεμότανε πάντα κάποιο μπουζούκι θολό-μαυρο. Ὁ Ἄντρος ὁ ξανθὸς ἦταν ἀπ' τὴν παρέα πὺν τὸ βαροῦσε, καὶ συμπαθοῦσε στὸ μεράκι τοῦ Πιόγκα. Σηκώθηκε τότες καὶ τ' ἀγκάλιασε.

Ἄρχισε μὲ κέφι νὰ χτυπάει τὶς χόρδες.

Δυὸ τρεῖς περαστικοὶ ταξειδιάρηδες, στάθηκαν ν' ἀπολάψουν.

Τὰ ροζιασμένα χέρια τοῦ διπλανοῦ συντρόφου, χτυποῦσαν τὸν ἦχο μὲ δύναμη. Ἡ ἀτμόσφαιρα γίόμισε πάλι ἀπὸ κραυγές. Ἄπὸ ὅλα τὰ στόματα πὺν μπερδεύονταν μαζὶ μὲ τὸν θόρυβο τοῦ ὄργάνου καὶ πνίγονταν ἄτσαλα στὸ σύνολό τους.

Σὲ μιὰ στροφή γοργὴ καὶ κάπως πὺν ρυθμική, τὰ πόδια ἐρεθίστηκαν.

Σηκώθηκε κείνη τὴ στιγμή ἀργὰ ὁ Πιόγκας...

— Ἄο! στὸ ντέρτι χαίρουμαι φώναξε. Τὸ στριγγλιάζω μὲ τὴν περηφάνεια μου!... Τὸ κλωτσῶ, ὅσο μ' ἀφίνει ἀφαρμάκευτο αἷμα στὶς φλέβες...

Τὸ μπουζούκι ξακολουθοῦσε πάντα στὸν ὅμοιο ἦχο.

Ἐσκυψε τὸ πρόσωπό του στὸ ξύλο τοῦ τραπεζιοῦ. Ἄνοιξε τὸ στόμα του, καὶ τὸ βούτηξε μὲ τὶς δυὸ μασσέλες, κεὶ στὴν γωνιὰ πὺν εἶχε διάστημα. Ἡ παρέα τράβηξε τὶς καρτέλες της. Γιὰ μιὰ στιγμή τὰ ποτήρια ἔκαναν νὰ γείρουν καὶ νὰ σωριαστοῦν στὶς πλάκες. Εὐ-τὺς ζυγιάστηκε. Ἐφερε ἰσορροπία, καὶ ἀνασηκώνοντας σιγὰ σιγὰ ὅλο κείνο τὸ πρᾶμα σφιχτὰ στὶς δυὸ μασσέλες, ἄρχισε νὰ τριγυρίζει χορεύοντας.

Τὰ μάτια του ἔλεγεσ καὶ θὰ πετοῦσαν ὑγρὲς στίθες. Ὡστόσο, ἀκλόνητος ἔφερε τὶς βόλτες γύρω τριγύρω. Τὸ μπουζούκι, τώρα βαροῦσε πὺν ἀργὰ καὶ πὺν παθιάριχα.

— Μπράβο Ντεβίση!

— Ζήτω ὁ Πιόγκας. Τὸ λέει ἡ ψυχὴ του!...

Οἱ ξένοι εἶχαν σταθεῖ τρομαγμένοι, γιομάτοι ἀπορία.

Τὰ ματούδια τῶν γοριτσιῶν λαμποκοποῦσαν ἀπὸ φοβισμένο θαυμασμό. Πὺν μποροῦσε νὰ γίνεῖ Θεὸς μου αὐτό; Καὶ ἡ ὅλη ἔκφραση, ἔδειχνε τὴν ἀγωνία, πὺν μόνο ἕνα ἦσυχό τέλος τῆς στιγμῆς θὰ κατόρθωνε νὰ διώξει.

— Φτάνει Πιόγκα... θ' ἀποκάμεις!... Ἐσκουξε τὸ ἀμούστακο μελαχροινὸ παλληκάρι.

— Φτάνει... φτάνει, φτάνει. Εἶπαν καὶ οἱ ἄλλοι.

Ὁ ξανθὸς ἀπ' τὴν παρέα πὺν ἔπαιζε τὸ μπουζούκι, ἔκανε νὰ σταματήσει. Μὰ ὁ χορευτὴς σήκωσε τὴν παλάμη του θυμωμένα. Δὲν ἤθελε ν' ἀφήσει ἀπ' τὰ δόντια του τὸ βάρος.

— Φτάνει Πιόγκα... Δὲν τόχεις ξανακρατήσει τόσο... φτάνει.

Ἐκεῖνος τίποτα.

Ἄλλὰ γιὰ μιὰ στιγμή ὁ γῦρος γίνονταν ἀκανόνιστος. Τὰ ποτήρια, πάλι πῆγαν νὰ ξεφύγουν. Ἡ παρέα τρόμαξε.

— Φτάνει τὸ λοιπόν!

Καὶ τὸ ἀκατάληπτο ἔδειξε τότες ψηλὰ μὲ τὸ χέρι του. Ὁ ἴδρω-τας ἔσταζε ποτάμι ἀπὸ τὴν σάρκα τοῦ μούτρου του. Τὸ πηγούνι του εἶχε στραβώσει καὶ τὸ πάνω χεῖλι μὲ τὸ μουστάκι κινιόταν σπασμο-δικά. Ἄνοιγόκλεινε τὰ μάτια πὺν στράφταν ἐκδικητικά. Ἐλεγεσ πὺν πάλεβε μὲ κάποια σαρκαστικὴ ἀκατανίκητη δύναμη πὺν στὰ ἐξοντω-τικά της χτυπήματα ὄρθωνε τὸ μπῶτι του μὲ ἀφθαστὴ συγκέντρωση μανίας.

Τὰ γόνατα λύγισαν ξαφνικά. Πάνω στὸ βῆμα τ' ἀριστεροῦ ποδα-ριοῦ τρίκλισε ἀναπάντεχα καὶ ἄχ! σωριάστηκε βαρὺς μὲ τὸ τραπέζι κατάχαμα... Τὰ ποτήρια ἄφησαν τὸ στεναγμὸ τους καὶ συντρίφτη-καν. Ἡ μισή, κατακύλησε δυὸ τρία βήματα...

Φαρδύς, πλατὺς ἔμεινε ἀνάσκελα, μπερδεμένος σ' ὅλα κείνα τὰ συντρίμια. Τὸ στόμα του ἄφριζε. Τὰ μαλλιά του ἀκανόνιστα πέφταν στοὺς κροτάφους του.

Ἡ ἔξαψη στὴ ὄψη ἀργοπρασίγιζε τώρα. Τὰ μάτια ὅμως δὲν ἔκλεισαν. Ἐτοὶ θολὰ ἀπ' τὴ ζάλη κοιτοῦσαν μὲ ὀργισμένη ἔκφραση κακίας, στὸ ἄπειρο. Στὰ οὐράνια πὺν καθόλου δὲν φαίνονταν νὰ εἶχαν συγκινηθεῖ.

Στριγγλιάρηκες ψηλὲς φωνούλες τρόμου ἀντήχησαν ἀπ' τὰ διπλα-νὰ κορίτσια τοῦ ξένου. Τὸ κουκλίστικο μούτρο τους εἶχε χάσει τὴν παιδικὴ φαιδρότητα.

Τὸ γλέντι σταματοῦσε...

Οἱ συντρόφοι ριχτήκαν ψύχραιμοι νὰ βοηθήσουν. Κάμποσες στα-λαγματιὲς αἷμα φάνηκαν κεὶ κοντὰ πὺν βρισκοταν κείνος πεσμένος.

Ὁ Ἄντρος ὁ ξανθὸς τότε ἔσκυψε καὶ καλοπαρατήρησε. Γύρισε μετὰ προφυλακτικὰ στοὺς ἄλλους πὺν σιωπηλοὶ δὲν προσέχονταν ἀ-ναμεταξύ τους. Κούνησε θλιβερά, φοβισμένα τὸ κεφάλι του, καὶ μέ-σα ἀπ' τὰ κιτρινασμένα λυκοδόντια του, σιγομουρμούρησε: «Πᾶει ὁ Πιόγκας!»...

Κανεὶς δὲν ἄκουσε.

— Πᾶμε νὰ φύγουμε, εἶπε ξερὰ στὴν συντροφιά του ὁ γέρος, πὺν ἔμοιαζε μὲ γερμανό. Εἶναι ἀλκοολικοὶ τοῦτοι ὅλοι...

Καὶ σὲ λίγο ὁ μαγαζάτορας ἀγριεμένος ἄρχισε χυδαῖα νὰ βρίζει.

ΣΩΤΟΣ ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

CHARLES BAUDELAIRE

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ

I

Για τὸ παιδί, πῶχει ἔρωτα γιὰ χάρτες καὶ γιὰ στάμπες,
ὅσος πλατὺς ὁ πόθος του κι' ὁ κόσμος ἀνοιχτός.
"ὦ! τί μεγάλος δείχνει ὁ κόσμος κάτω ἀπὸ τίς λάμπες!
Στὰ μάτια τῆς ἀνάμνησης πῶς φαίνεται μικρός!

"Ἐνα πρωῖνὸ σαλπάρουμε, ξανάβει τὸ μυαλό μας,
βαρεῖα ἢ καρδιά κι' οἱ πόθοι μας ξεχειλίσμα πικρό,
στῶν θαλασσῶν τὸ ὑπερβατό, τ' ἄπειρο τὸ δικό μας
λικνίζοντας, μὲ τῶν κουπιῶν τραβοῦμε τὸ ρυθμό:

Χαρούμενοι, ἄλλοι, μιὰ πατρίδαν ἄτιμη πού ἀφήκαν
κι' ἄλλοι τὴ φρίκη τῶν σπιτιῶν τους κ' ἴσως μερικοί,
αὐτοὶ ἀστρολόγοι σὲ γυναικὸς τὰ μάτια πού πνιγῆκαν,
τὴν ὄλο μύρα ἀπώλειας Κίρκη τυραννική.

Μὴν πάει σὲ ζῶα τετράποδα καὶ μεταμορφωθοῦνε,
μεθοῦνε μ' ἔκταση καὶ φῶς κι' ἄλικά δειλινά,
ὁ πάγος κ' οἱ ἥλιοι οἱ καυτεροὶ πού τοὺς σκληραγωγοῦνε
σβύνουν τὰ πού ἔμειναν σ' αὐτοὺς σημάδια ἀπὸ φιλιὰ.

Μὰ ἀληθινοὶ ταξιδευτὲς αὐτοὶ πού ἀναχωροῦνε
μονάχα γιὰ νὰ φύγουνε καρδιές πού εἶναι ὡς ἀφρός,
πού ἀπὸ τὴ μοίρα τους ποτὲς δὲ θὲν νὰ χωριστοῦνε
καί, μῆτε ξαίροντας γιατί, πάντα τοὺς λένε: "Ἐμπρός!

Αὐτοὶ πού πόθους ἀσταθεῖς ἔχουν σὰ νεφέλωμα
τὰ κι' ὄνειρεύονται—ὅπως νέοι πολεμικοὺς βρασμους—
ποικίλες ἠδονὲς πλατειές κι' ἄγνωστες, κὰν ἀκόμα
πού δὲν τίς ὀνομάτισε ὁ ἀνθρώπινος ὁ νοῦς!

II

Φρίκη! μιμόμαστε ὄλοι μας τὸ σβοῦρο καὶ τὴ σφαίρα
στὰ σάλτα τους καὶ στὸ χορό. Μᾶς τυραννοκοπᾶ
τὸν ὕπνο ἢ Περιέργια καὶ μᾶς γυρνᾶ ἐκεῖ πέρα
σὸν "Ἄγγελος μαστιγωτῆς πού ἡλίουσ σκληρὰ χτυπᾶ.

Τύχη περιέργη μὲ σκοπὸ πού πάντα ἀμφοτερίζει,
σκοπὸ πού ὡς δέναι πουθενά, νᾶναι ἴσως καὶ παντοῦ!

"Ἐκεῖ πού ὁ "Ἀνθρωπος ὁ αἰώνια ἀκούραστος νὰ ἐλπίζει,
τρέχει τρελλὰ νὰ βρεῖ τὴ γλύκα ἑνὸς ἀναπαμοῦ!

Τρικάρτο ἢ ψυχὴ μας πλέει τὴν Ἰκαρία τῆς ναῦρει
μιὰ ἀπὸ τὴ γέφυρα φωνῆ «προσέχτε!» ἀντιλαλεῖ,
ἀπ' τὸ θωράκιο ἄλλη ἀντηχεῖ τρελλὴ φωνὴ καὶ λαύρη
«δόξα... εὐτυχία κ' ἔρωτας!» Σκόπελος μόνον, ἄλλοι!

Κάθε νησάκι πού ὁ βαρδιάνος ναύτης θ' ἀναγγεῖλει
ἕνα Ἐλδοράδο εἶναι, τῆς Τύχης δῶρο ὑποσχετό.
Ἡ φαντασία πού ὀργιάζει, μόλις ἢ αὐγὴ ἀνατείλει,
στὸν τόπο του βλέπει ἕνα βράχο μόνον ἔρημικό.

"ὦ τὸ φτωχό, χιμαιρικὲς πῶχει ἀγαπήσει χῶρες!
Στὴ θάλασσα ἢ στὰ σίδερα ὁ ναύτης θὰ ριχτεῖ,
αὐτὸς πού βρίσκει Ἀμερικὲς στῆς μέθης του τίς ὄρες
πού ἡ ἀπάτη του τὴν ἄβυσσο μᾶς κάνει πιὸ φριχτή.

Τέτοιος κι' ὁ ἀλήτης πού τὰ πόδια ἐνῶ ὄλη μέρα σέρνει
στὴ λάσπη, ψηλομέτωπος, παράδεισους τηρᾶ.
Τὸ γητεμένο μάτι του σὲ μιὰ Καπούα τὸν φέρνει
παντοῦ ὅπου λύχνου φέγγει φῶς κατώγια βρωμερά.

III

Παρέξενοι ταξιδευτὲς! Τὶ ὠραίες ἀφηγήσεις
διαβάζουμε στὰ μάτια σας σὰ θάλασσες βαθειά!
Δεῖχτε μας θήκες πῶχουνε τίς πλούσιες ἀναμνήσεις,
-ὠραῖα στολίδια πού ἀπὸ αἰθέρες κι' ἄστρα εἶναι φκιαστά.

Χωρὶς ἀτμὸ χωρὶς πανιὰ ταξίδι λαχταροῦμε!
Γιὰ νὰ σκορπίστε τὴ χαρὰ στὰ μαῦρα μας κελλιὰ,
χαράξτε στ' ἀνοιχτὰ τοῦ νοῦ τελλάρου πού κρατοῦμε
ὅσα ἔχετε μ' ὀρίζοντες κλειστὰ ἀναμνηστικά.

Τὶ εἶδατε; Πέστε.

IV

"Ἐχουμε ἐμεῖς συντύχει τρικυμίες,
ἄστρα ἀτενίσαμε, τὴν ἄμμο δίχως τελειωμό
καὶ μ' ὅλες τίς ἀπρόσμενες συγκρούσεις καὶ ζημίες,
συχνὰ ἢ καρδιά μας ἐπληξε σὰ νᾶμασταν ἐδῶ,

Ἡ δόξα τοῦ ἡλίου στὰ νερά τῆς μόρικης θαλάσσης,
ἢ δόξα τῶν πολιτειῶν μέσ' σὲ ἥλιο δυσμικό,

νά βυθιστούμε ανάφτανε μέσ' στις καρδιές μας τάσεις,
σ' ένα οὐρανό, ἀντιφέγγισμα πού'χε δελεαστικό.

Οί πλούσιες πόλεις πού εἶδαμε, οἱ ὠραίες τοποθεσίες,
δέν κλείαν ποτές τὴν ἔλξη αὐτὴ τὴ μυστηριακὴ
πού κλείουν στις συμπτωματικὲς τὰ νέφη ἰδιοτροπίες.
Κ' ἔτσι, ἀπ' τὸν πόθο, μέναμε γιὰ πάντα σκεφτικοί!

Αὐτὴ, τοῦ πόθου ἢ ἐκπλήρωση, τὴ δύναμη του αὐξάνει.
Πόθε, ἐσὺ δέντρο γέρικο, πού ἢ ἡδονὴ σέ συντηρᾶ,
ὅσο φουντώνει σου ὁ κορμὸς κ' ἢ φλοῦδα σου σκληραίνει
τόσο τὸν ἥλιο τὰ κλαδιά σου θέλουν πιὸ κοντά!

Θὰ μεγαλώνεις πάντα ἐσὺ δέντρο, ἀπ' τὸ κυπαρίσσι
πιὸ θεριεμένο. — Ὡστόσο ἐμεῖς, πολὺ φροντιστικά,
σχέδια ἔχουμε γιὰ τ' ἀπληστο σὰς λεύκωμα κομίσει,
ἀδέλφια, ὠραῖο πού βρίσκετε ὅτι εἶναι ἀπὸ μακρὰ!

Εἶδωλα χαιρετήσαμε θεῶν μὲ προβοσκίδα,
θρόνους πού τοὺς περέχυνε διαμάντι ἀστραφτερό,
παλάτια σὲ παράτα τέτοια καὶ σὲ πανυχίδα
πού ὄνειρο γιὰ τοὺς κροίσους σὰς θᾶταν δαπανηρό.

Κοστούμια, χάρμα τῶν ματιῶν, γυναῖκες πῶχουν χρῶμα
στά δόντια τους, στά νύχια τους, καὶ γόητες πού ἀπαλά
κι' ἡμερα τοὺς χαϊδεύουνε τὰ φίδια. «Κι' ἄλλα ἀκόμα,

V

Πέστε μας, ἄλλα τί εἶδατε;

VI

«Ὡ παιδικὰ μυαλά!

γιὰ νὰ μὴ λησμονήσουμε τὸ πιὸ σπουδαῖο ἀπ' τ' ἄλλα,
χωρὶς νὰ τὸ γυρέψουμε, βρήκαμε ἐμεῖς παντοῦ,
νὰ στέκει σ' ὅλα τὰ σκαλιὰ πῶχει ἢ μοιραία σκάλα
τ' ὄραμα τοῦ ἀμαρτήματος τοῦ προπατορικοῦ:

Σκλάβα ἢ γυναῖκα ἐλεεινὴ καὶ κούφια κι' ἀλλαζόνα
νὰ πέρνει ἀγάπη ἀχόρταγα κι' ἄχαρα νὰ κερνᾶ,
τύραννος ὁ ἀντρας ἀπληστος κι' ἄσελγος στὸν ἀγῶνα,
σκλάβος τῆς σκλάβας, ποταμὸς τὸ βόθρο πού περνᾶ.

Ὁ δῆμιος ν' ἀγάλλεται μπρὸς στὸ φτωχὸ δεσμώτη,
στὸ αἷμα νὰ ρίχτουν ἄρωμα τοῦ γιορτασμοῦ οἱ ἀνθοί,

τὸ δηλητήριο τῆς ἀρχῆς ν' ἀγριεύει τὸ δεσπότη
κι' ὁ ἀπλὸς λαὸς μαστίγιο νὰ θέλει νὰ εὐφρανθεῖ.

Θρησκείες πού μὲ τὴ δική μας ἔμοιαζαν θρησκεία
νὰ ὑψώνονται στὸν οὐρανὸ κ' ἢ Ἀγιωσύνη σὰ
λυχοῦδης πού σὲ πούπουλα κυλιέται μ' ὀκνηρία
ἡδονὴ σὲ ἥλους καὶ σκοινὰ τρίχινα νὰ ζητᾶ.

Φλύαρη ἢ Ἀνθρωπότητα, ἀπὸ οἴστρο μεθυσμένη,
σὰν ἄλλοτες, πάλι τρελλή, νὰ λέει πρὸς τὸ Θεὸ
μέσ' ἀπ' τὴν ἀγωνία τῆς τὴν ψυχοραγημένη:
"Ὡ ἐσὺ, δικό μου ὁμοίωμα κι' Ἀρχοντα, σὲ μισῶ!

Κι' οἱ πιὸ ἱκανοί, δεινοὶ ἐραστὲς τῆς Τρέλλας ν' ἀλαργεύουν
ἀπὸ τὸ ποίμνιο πού σὲ μάντρα ἢ Μοῖρα ἔχει κλειστό
κι' ἄσυλο μεσ' τὸ ἀπέραντο τ' ὄπιο νὰ γυρεύουν!
—Τέτοιο καὶ τέτοιο ὅλης τῆς Γῆς τὸ αἰώνιο γραφτό».

VII

Πικρὴ εἶν' ἢ γνώση, αὐτὴ πού ἀφίνει πίσω τὸ ταξίδι!
Ὁ κόσμος ὁ μονότονος καὶ σήμερα καὶ χτὲς
κι' αὔριο καὶ πάντα τὴν πιστὴν εἰκόνα μας θὰ δίδει:
μιὰν ὄαση φρίκης σ' ἐρημιᾶς ἐκτάσεις πληχτικὲς!

Νὰ φύει κανεῖς, νὰ μείνει ἐδῶ; Σὰν σὲ βολεύει μείνει
φύγε σὰν πρέπει. Ἐνας πού τρέχει κι' ἄλλος πού σκυφτός
λέει νὰ γελάσει τὸν Ἐχτρό πού ὀλόρθος κι' ἄπυνος εἶναι:
Τὸ Χρόνο! Κάποιοι εἶναι πού, ἄλλοι τοὺς τρέχουν διαρκῶς

σὰν τὸν Περιπλανώμενο καὶ σὰν τοὺς Ἀποστόλους
χωρὶς γι' αὐτοὺς κινούμενο νὰ βρίσκουν πλοῖο, ἀτμό,
τὸ διώχτη νὰ ξεφύγουνε κι' ἄλλοι εἶναι, μέσα σ' ὄλους
πού ξέρουν μεσ' στὸ σπῖτι τους νὰ πνίγουν τὸν Ἐχτρό,

Κι' ἂν τελικὰ στὴ ράχη μας τὸ πόδι βάλει, ἀκόμη
θὰ πρέπει ἐλπίδα νᾶχουμε φωνάζοντας: Μπροστά!
Ὅπως κάποτε ἐφεύγαμε στὴν Κίνα μὲ τὴν κόμη
στὸν ἄνεμο καὶ τὴ ματιὰ στημένη στ' ἀνοιχτά,

ἔτσι καὶ γιὰ τὴ θάλασσα τοῦ Σκότους θ' ἀνοιχτοῦμε
χαρούμενη ἔχοντας καρδιὰ πρωτοταξιδευτῆ.
Ἀκοῦτε αὐτὲς τίς θελχτικὲς φωνὲς καὶ τίς λυπούμε-
νες πού ἀπὸ κάπου τραγουδοῦν: Ἐλάτε ἐσεῖς πιστοὶ

ἄσοι τὸν εὖοομο Λωτὸ πεινάτε! Ἐδῶ τρυγήστε
ὄποιο ἢ καρδιά σας πόθησε θαυματουργὸ καρπό.
Ἐλάτε ἀπ' τὴν παράξενη τὴ γλύκα νὰ μεθῆστε
αὐτοῦ τοῦ ἀπομεσήμερου μὲ δίχως τελειωμό.»

Ἄπ' τὴ φωνὴ του γνώριμο τὸ φάντασμα ἔχει γίνει
τείνουν ἐκεῖ οἱ Πυλάδες μας τὰ χέρια τους τὰ ὠχρά.
«Πλέε στὴν Ἡλέκτρα σου ὁ πολὺς σου ὁ πόνος ν' ἀπαλύνει!»
λέει αὐτὴ ποὺ τίς φιλοῦσαμε τὸ γόνυ μιὰ φορά.

VIII

Ἦ Χάρε, γέρω καπετάνιε, εἶναι καιρὸς πιά, φτάνει!
Μᾶς πλήττει, Χάρε, αὐτὸς ὁ τόπος! Φλόκο τὰ πανιά!
Κι' ἂν οὐρανὸς καὶ θάλασσα μαῦρα εἶναι σὰ μελάνι,
γεμάτη ἀχτίδες ὁ καθεὶς μας ἔχει τὴν καρδιά!

Κέρνα μας τὸ φαρμάκι σου γιὰ δύναμη! Ἄς χαθοῦμε
στὸ χάος—τόσο ἢ φωτιά μᾶς φρύγει τὸ μυαλό;—
Κόλαση καὶ Παράδεισος τὸ ἴδιο. Λαχταροῦμε
νέο ν' ἀνακαλύψουμε στοῦ ἀγνώστου τὸ βυθό.

«Fleurs du mal»

Μεταφρ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΡΑΣ

ΠΙΚΡΗ ΓΑΛΗΝΗ

*Τὰ γλυκόνχη τραγούδια πᾶνε πλέον, ἐσβυστήκαν,
τῶν ἀνέμων καὶ τώρα γαλήνη πικρὴ
πάνω ἀπ' ὄλα ἀγαπλώθη κι' ἀπαλὰ κοιμηθῆκαν
στὴν ἀτάραχη θάλασσα οἱ γλάροι οἱ λευκοί.
Μοναχὰ τ' ἀργὸ κῆμα σιγοκλαίει στ' ἀκρογιαλὴ
γιὰ τὰ πλοῖα ποὺ ἐφύγαν μὰ δὲν θ' ἄρθουνε πάλι*

*Ἔνας ἥλιος θλιμμένος κουρασμένα φωτίζει
τὴν ἀπέραντη γύρω πικρὴν ἐρημιά.
Φτερόν ἄσπρον οὐτ' ἓνα τὸν ἀγέρα δὲν σκίζει
κι' ἓνας κάτασπρος μύλος κεῖ κάτω μακρονά,
μ' ἀπλωτὰ τὰ φτερά του σὰ νὰ δέεται μινάζει
σ' ἓνα θεὸ μεθυμένο ποὺ τὰ πάντα σαρκάζει...*

Θ. ΛΙΑΡΟΥΤΣΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ*

Εἶναι παράξενο πόσο ὁ ποιητὴς συγκινεῖται μὲ τύπους γεροντισ-
σῶν ὅπως οἱ προαναφερμένες. Στὸ βάθος ἂν ἐξεταστοῦν εἶναι ὁ ἴ-
διος τύπος, τῆς γερόντισσας μητέρας του.

Ἡ Βιζυηνὸς στὸ τραγικὸ συναγωνίζεται τὸ Σολωμὸ καὶ τὸ Βα-
λαωρίτη χωρὶς ὅμως νάχει τὴν τέχνη του πρῶτου.

Ἐρωτικά ποίηματα λίγα περικλείονται μέσα στὶς «Αἰθίδες Αὐ-
ρες». Κι' ἀπ' αὐτὰ τὰ περισσότερα εἶναι παιχιδιάρικα, σατυρικά,
εἰρωνικά. Στὰ αἰσθηματικά του ὅμως ἔχει μιὰ μελαγχολία κι' ἓνα
παράπονο. Τὰ τελευταῖα χρόνια στὸ φρενοκομεῖο κατὰ τίς ὥρες
φωτεινῶν διαλειμμάτων ἔγραψε ὠραῖα ἐρωτικά ἀφιερωμένα βέβαια
στὴν ἀγαπημένη του νέα.

Μέσ' τὰ στήθη ἢ συμφορὰ
σὰν τὸ κῆμα πλημυροῦ,
σέρνω τὸ βαρὺ μου βῆμα
σ' ἓνα μνήμα.
Τὸν σταυρὸ τὸν ἀψηλὸ
ἀγκαλιὰ γλυκοφιλῶ,
τὸ μυριάρκιβο ὄνομά της
κι' ἢ φωνὴ της ἢ χρυσὴ
μὲ καλεῖ «ἔλα καὶ σύ,
δίπλα στὸ ξανθὸ παιδί σου
καὶ κοιμήσου» (1)

Ἡ Βιζυηνὸς εἶνε ὁ ποιητὴς τοῦ πόνου, ὁ ἴδιος ὀνομάζει τὰ τρα-
γούδια του «Τὰ πικρὰ μου τραγούδια». (2)

Ἡ εὐαίσθητὴ ιδιουσγκρασία του ὑποφέρει στὴ σύγκρουσὴ της μὲ
τὸν κόσμο. Παρηγορία βρῖσκει στὴ θύμησιν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς
γριᾶς του μητέρας καὶ τοῦ χωριοῦ του. Τὰ αἰσθηματὰ του εἶναι βα-
θειὰ κι' ἀξιόπρεπα. Προσηλώνεται μὲ δύναμιν σ' ὅτι ἀγαπᾶ καὶ δὲν
τὸ ξεχνᾶ ποτέ. Τέτοια του ἔργα εἶναι πολλὰ ἢ «Κρυμμένη Θλίψη»
ἢ «Θλιβερὴ ἱστορία» ἢ «Νοσταλγία» τὸ «Παῖδί μου ὦρα σου καλή»
κλπ., ἀκόμα καὶ τὸ Ἐλεγίειο ποὺ ἔγραψε στὸ θάνατο τοῦ Δασκάλου
του Ἡλίας Τανταλίδου.

Στὴ λύρα ποὺ μ' ἐχάρισες μιὰ κόρδα μουζει σπάσει...
Ἐύπνα πατέρα χροῦσε μου τ' ἁρμονικὸ βιολί σου
καὶ ταίριασε ἀκόμη μιὰ μὲ τὴ γλυκεῖα φωνὴ σου
τὴν θλιβερὴ μου μουσική.

*Συνέχεια βλ. σελ. 58, 91

(1) Τὸ ποίημα αὐτὸ ἀντιγράφηκε στὸ φρενοκομεῖο ἀπὸ τὸν γ. Ν. Βασιλειάδη (Ν. Βασιλειάδη «Ἡ τρέλλα τοῦ ποιητοῦ» Εἰκόνες σελ. 326).

(2) Μὲ τὸ βιολί του ὁ ποιητὴς Τανταλίδης γύμναζε τὴ φωνὴν τοῦ Βιζυηνοῦ. Δυστυ-
χῶς τὸ βιολί δὲ σώζεται. Σώζεται ὅμως καὶ τὴν εἶδα ἢ κιθάρα τοῦ Τανταλίδου μὲ μιὰ
κόρδα στὸ Μουσεῖο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης. Ἄκομα σώζεται πίσω ἀπὸ τὸ
ιερό βῆμα τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς Σχολῆς ὁ τάφος τοῦ Τανταλίδου μὲ τὴν
ἐπιγραφὴν «Ἡλίας Τανταλίδης» φαίνεται ὅμως ὁ τάφος αὐτὸς νὰ εἶναι κενοτάφιο καθὼς
μὲ πληροφορήσαν διάφοροι μαθητὲς τῆς Σχολῆς.

Πολλές φορές ένα προαίσθημα της τύχης του πλανιέται απάνω στο έργο του Βιζυηνού. Το τραγικό του «Όνειρον» είναι ένα άξετίμητο πετράδι της Ελληνικής λογοτεχνίας.

Ἐψὲς εἶδα στὸν ὕπνο μου
ἓνα βαθὺ ποτάμι
Θεὸς νὰ μὴν τὸ κάμει
νὰ γίνῃ ἀληθινό...

πὺθ μιμνῆσαι μὲ τὴ δύναμή του παρόμοια «ὄνειρα» τῆς δημοτικῆς ποιήσεως.

Ἐψὲς εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο πὺθ κοιμώμουν
πέντε ποτάμια πέρναγα τὰ πέντε ματωμένα.

Κάποτε περιγράφει σχεδὸν καθαρά τὴν τύχη του.

Σὰν μ' ἀρπάχτηκε ἡ χαρὰ
πὺθ ἔχαιρόμουν μιὰ φορὰ
ἔτσι σὲ μιὰν ὥρα ..
μεσ' σ' αὐτὴ τὴ χώρα
ὅλα ἀλλάξαν τώρα!

Καὶ ἀπὸ τότε πὺθ θρηγῶ
τὸ ξανθὸ καὶ γαλανό,
καὶ οὐράνιο φῶς μου
μετεβλήθη ἐντός μου
καὶ ὁ ρυθμὸς τοῦ κόσμου.

Ὁ Γεώργιος Βιζυηνὸς στάθηκε ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ του τῆς Βιζῶς καὶ γενικὰ τῆς παλιᾶς Θράκης.

Τῆς Θράκης τὰ χωριά πολλὰ
σὰν τὴ Βιζῶ κανένα

κ' ἄλλοῦ:

Ἐψὲς ὁ ἥλιος ἔδυνε στὴν ἄγια μου πατρίδα...

Εἶταν περήφανος γιὰ τὴν καταγωγή του ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦ Ὁρφᾶ τοῦ τόπου ὅπου γεννήθηκε ἡ θρησκεία κ' ἡ πρώτη ψαλτοσύνη.

Γι' αὐτὸ τὸ μέτωπο ψηλὰ
τραϊλά, τραϊλά, τραϊλά λαρά
θρακόπουλα καῦμένα
καὶ ψάλλετε μὲ μένα. (1)

Ὅπως δείχνουν τὰ ἔργα του ὁ Βιζυηνὸς θὰ εἶχε μελετήσει τὰ ὄρφικὰ μυστήρια.

Ὁ ἐθνικισμὸς τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι σήμερα ἀνυπόφορος. Σημάδι

(1) Ὁ ποιητὴς δὲν αισθανόταν καὶ καμμιὰ ντροπὴ γιὰ τὴν ταπεινὴ του οἰκογενειακὴ καταγωγή. Πολὺ συχνὰ ὁ ἴδιος ἀπαγγέλλει στὴν ἀγαπημένη του τοὺς στίχους ἀπὸ τὸ ποίημά του ἢ «Κυρὰ Κοιτικὴ» ὅπου ἀναφέρει γιὰ τὴν οἰκογένειά του.

Ἡ γενιά σας πὺθ βαστὰ
τὸ περίσσο τῆς καμάρι
ἀπὸ πάππον ἀσβεστά
γὰι πάτερα καρβουνιάρη

Κοίταξε Α. Ι. Καλογεροπούλου) ὁ «Ἐρως τοῦ ποιητοῦ» Ποικίλλη Στοὰ 1898 σελ. 138.

τῆς ἐποχῆς του.

Ἐλπιζε σὲ μιὰ μεγάλη λογοτεχνικὴ ἀνθήση σύντομη ὅπως εἶπα καὶ πὺθ ἀπάνω, στὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ εἶταν κατὰ τὶς τότε ιδέες ἀπογοητῆς τῆς ἀρχαίας.

«Εἰς χῶραν ἀνανήφουσαν ἀπὸ λίθασρον μακρὸν» γράφει μετριόφρονα.

Προανακρούω τῶν Μουσῶν τὴν ἰλαρὰν ἀνατολήν
καὶ τὰς λαμπρὰς προῦπαντῶν τοῦ μέλλοντος ἡμέρας
ἐκλείπω πρὸ τῆς αἴγλης των μὲ σέβας καὶ μὲ συστολήν.

Εἶταν ἡ ἀληθινὴ πεποίθησις τοῦ ποιητῆ. Ὁ Βιζυηνὸς πίστευε πὺθ ἡ ρωμηοσύνη εἶταν ὁ λαὸς ὁ προορισμένος νὰ φωτίσει τὴν ἀνατολὴ ὅπως τοῦ τὸ εἶχαν δασκαλέψει. Μ' ὅλα ταῦτα ὅσο βέβαια κ' ἂν ἐξελίχτηκε καὶ προχώρησε ἡ ἑλληνικὴ ποίηση κατόπι ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή του δὲν ἤρθε ἀκόμα ὁ καιρὸς νὰ ἐκλείψει ὁ Βιζυηνὸς «πρὸ τῆς αἴγλης τῆς μὲ σέβας καὶ μὲ συστολήν». Ξακολουθᾷ νὰ εἶναι ἀκόμα ἓνα φωτερὸ ἄστρο τοῦ ποιητικοῦ μας οὐρανοῦ ὅπου λίγοι μποροῦν νὰ σταθοῦν κοντὰ του.

Ἡ στιχογραφία τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι ἄτεχνη, δὲν ἔχει σοφία, δὲν ἐξχωρίζεται γιὰ τὴν ἀρμονία τῆς ἐλάττωμα πὺθ πρέπει νὰ ὁμολογηθεῖ.

Ὁ Βιζυηνὸς πολὺ λίγο ἐπηρέαστηκε ἀπὸ ποιητὲς τῆς λογοτεχνίας μας. Ἰδιοφυία σὰν τὴ δική του δὲν εἶταν δυνατὸ νὰ νοιώσει τὴν ἐπίδραση συγχρόνων του ποιητῶν ὅπως ὁ Παπαρηγόπουλος, ὁ Βασιλειάδης κλπ. Ἀλλὰ κ' ὁ Σολωμὸς φαίνεται νὰ τοῦ εἶταν γνωστὸς ὅμως δὲν τὸν ἐπηρέασε. Στὴν ἀρχὴ τοῦ ποιητικοῦ του σταδίου παρουσιάζεται μιὰ ἐπιρροὴ τοῦ Τανταλίδου καὶ τοῦ Σούτσου ὅμως γρήγορα ὁ Βιζυηνὸς τὴν ἀπόρριψε.

Ἀπὸ τοὺς γάλλους ρωμαντικούς καὶ τοὺς Παρνασσίους εἶναι ξένος. Καταφάνη ὅμως ἀπάνω του χτυπάει ἡ ἐπίδραση τῶν μεγάλων γερμανῶν ποιητῶν τοῦ Γκαίτε, τοῦ Σίλλερ, τοῦ Χάινε, τοῦ Οὐίλαντ τοῦ Ἴψεν, κλπ..

Ἡ ἐμφάνισις τῶν «Ἀτιθίδων Αὐρῶν» ἀνοίγει δρόμο ἰδιαιτέρου στὴν νεοελληνικὴ ποίηση. Εἶταν ἔργο μὲ χαρακτηριστὰ δικό του γι' αὐτὸ νοιώστηκε πολὺ λίγο. Ἡ τοτινὴ μικρὴ Ἀθήνα πολὺ λίγο ἀγάπησε τὸ Βιζυηνὸ. Ὁ ποιητὴς τῆς εἶταν ξένος. Ἐχοντας ζήσει τὸ περισσότερο μέρος τῆς ζωῆς του στὸ ἐξωτερικὸ δὲν ἀνῆκε σὲ κλίμα καὶ σὲ ὁμίλους.

Πολλοὶ βέβαια τὸν ἐχτίμησαν καὶ τὸν θαύμασαν, ὅμως ἔμεινε πάντα ξένος.

Ἔτσι θαρρῶ πὺθ ἀκόμα οὔτε ἔως σήμερα ὁ ποιητὴς αὐτὸς πῆρε τὴν πρεπούμενη θέσι στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, ὅμως εἶμαι βέβαιος πὺθ ἐξεταζόμενος ἀπὸ προσεχτικότερους κριτὲς θὰ τὴν πάρει.

Σπουδαιότερο ἀπὸ τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι τὸ διηγηματογραφικόν. (1)

(1) Γιὰ τὸ διήγημα τοῦ Βιζυηνοῦ ξανάγραφα ἰδιαιτέρως στὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» τοῦ κ. Ι. Μουγγέλου φυλλῶδ. 10, ἀπὸ τότε ξανάμελέτησα βαθύτερα τὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα. Ἔτσι ἡ σημερινὴ διατύπωση τῆς γνώμης μου γι' αὐτὸν εἶναι ἢ προσεχτικότερη καὶ ὀριστικότερη.

Ἐδῶ εὐθύς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μᾶς χτυπᾶ ἡ κυριώτερη ἀρετὴ καὶ τὸ δυνατώτερο χαρακτηριστικὸ τοῦ συγγραφέα, τὸ ψυχογραφικὸ βάθος του κί' ἡ δραματικότητα.

Ὁ Βιζυηνὸς φρόντισε νὰ καλομελετήσῃ τοὺς ἥρωές του καὶ τὴν ἐξέλιξη τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν σκέψεόν των νὰ τὴν συνδέσῃ με τραγικὴν ὑπόθεσιν ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸ νὰ ἐμφανιστεῖ ἔτσι τὸ ἐσωτερικὸ τους ἐγὼ μ' ὄλο του τὸ πλάτος. Κατὰ δυστυχίαν πολὺ λίγα εἶναι τὰ διηγήματα τοῦ Βιζυηνοῦ ὅμως ἄς ποῦμε σ' ἀντάλλαγμα εἶναι διεξοδικὰ κί' ἐκτεταμμένα.

Ἐτσι ἀποτελεῖ τὸ καθένα ξεχωριστὸ ψυχογραφικὸ κόσμον, ὅπου τὰ ὑποκείμενα ζητᾶζονται με λεπτομέρεια καὶ μεγάλη ποικιλία περὶ νώντας κάτω ἀπὸ τὰ μάτια μας γεμάτα συνταραγμὸ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τοὺς πόνους ποὺ τὰ δέρονται.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ διηγήματά του συζητοῦν καὶ κάποιο φιλοσοφικὸ ζήτημα βαλμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν συγγραφέα στὸν ἑαυτὸ του χωρὶς νὰ φαίνεται οὔτε νὰ κοπιᾶζει νὰ τὸ δείξει. Παράδειγμα τέτοιο τὸ διήγημα «Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου» ὅπου δὲ ζητιέται μόνον νὰ βρεθῆ ποῖος σκότωσε με τὸ χέρι του τὸν ἀδερφὸ τοῦ ποιητή, μὰ κί' ἂν πραγματικώτερος φονιάς δὲν εἶταν ἐκεῖνος ποὺ ἔροξε στὴν ἔνεδρον τὸ δύστυχο θῦμα ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τὸ χτύπησε.

Τὸ συμπέρασμα τοῦ συγγραφέα ἔρχεται στὸ τέλος πειστικὸ, σύντομον, καταλαμβάνοντας τὸν ἀναγνώστη ποὺ συχνὰ δὲν τὸ περιμένει τέτοιο καὶ μάλιστα ὑποθέτει τὸ ἀντίθετον.

Παρατηρημένοι γενικὰ οἱ ἥρωες τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι ἄνθρωποι τῶν χωριῶν, ἀπλοῖ προικισμένοι ὅμως με γερὰ θεμελιωμένη προσωπικότητα ὥστε ὁ καθένας ν' ἀντιπροσωπεύει κί' ἓνα χαρακτῆρα. Κατέχουν θέλησιν δυνατὴ καὶ ἡ μορφὴ τους εἶναι γερὰ ξεκομμένη ὥστε νὰ χύνουν δικὸ τους φῶς καὶ νὰ μὴ συγχίζονται με κανέναν ἄλλο.

Θαροῶ τὴ μητέρα τοῦ διηγηματογράφου, τὸ Μοσκῶβ Σελίμ, τὸν Παπποῦ του, τὸν Κιαμήλη ἀπὸ τὰ τελειότατα δημιουργήματα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ὥστε νὰ μποροῦν ν' ἀνέβουν στὴ γενικότητα τοῦ συμβόλου. Εἶναι ὅμως χαρακτῆρες ἄξιοι πολλῆς προσοχῆς κί' ὄλα τ' ἄλλα δευτερεύοντα πρόσωπά του ὅπως ὁ πατέρας τοῦ Σελίμ, ἡ ὀθωμανίδα...

Γενικὰ κάθε ὑποκείμενον τοῦ Βιζυηνοῦ ποὺ παίζει καὶ τὸν παραμικρότερον ῥόλον μέσα στὰ ἔργα του εἶναι προσεγμένο καὶ μελετημένο.

Ὁ κύκλος ποὺ στρέφεται ὁ συγγραφέας δὲν εἶναι πλατύς, μὰ περιορισμένον στὴν οἰκογένειά του εἰς κάποιο χωρικὸ κάτοικον κοιντοῦ χωριοῦ του. Ἡ μητέρα ὁ παποῦς, ἡ γιαγιά του, κάποιοι στιγμαῖα συναντημένον χωρικός ὁ Σελίμ, ὁ ἀγαπημένον του φίλος ὁ Πασχάλης. Ἡ θύμησιν τοῦ πεθαμένου πατέρα του ἔρχεται κάποτε νὰ χύσῃ τὴ θλίψιν τοῦ αἰῶνα χαμένον μέσα στὴ διήγησιν.

Διηγέται σχεδὸν πάντα ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι κί' αὐτὸς ὁ ἥρωας τοῦ ἔργου καὶ με τὴ διήγησιν ἐμφανίζεται μπροστά μας ἡ παρθενικὰ κί' εἰλικρινὴ ζωὴ τῶν κατοίκων τῆς παλαιᾶς πρὶν 50—60 χρόνων Θράκης. Τὰ πρόσωπά του αἰσθάνονται ἄσπιλα καὶ καθάρια με τὴν ἀπλὴ ψυχὴ τους. Ἀκόμα κί' αὐτὸς ὁ πιὸ

μορφωμένος ἥρωας τοῦ συγγραφέα ὁ σπουδαστὴς τῆς μεταλλευτικῆς στὴ Γερμανία ὁ Πασχάλης εἶναι κί' αὐτὸς ἓνας παρθενικός χωρικός βρισκόμενος στὸ ἴδιο ψυχικὸ ἐπίπεδον με τὴ μητέρα τοῦ ποιητῆ καὶ τὸ Μοσκῶβ Σελίμ.

Ἐτυλίγονται λοιπὸν τὰ πρόσωπα τοῦ Βιζυηνοῦ μὴν ὑπικουόντας σὲ καμμὴν ἄλλη δύναμιν ἔξω ἀπὸ τὸ ὁρμέφυτον. Ἐτσι φαινομενικὰ ἴσως μοιάζον παρὰξένα, στὸ βάθος τους ὅμως κοιταγμένα εἶναι ἀληθινὰ, παρμένα ἴσως κατ' εὐθειαν ἀπὸ τὸ φυσικὸ τὸ πολυμορφώτερον καὶ περισσότερον πολύτροπον. Ἀλλὸ κί' ἂν ἀκόμα οἱ χαρακτῆρες δὲν εἶναι μονοκόμματοι πραγματικῶν ἀνθρώπων ἀποτελοῦν πάντα ἓνα τόσο τεχνικὰ δημιουργημένο σμίξιμον, τέτοια μίαν ἔνωση σφιχτοδεμένη, ὥστε νὰ μὴν ἀμφιβάλλει κανένας γιὰ τὴν ἀλήθειαν τους.

«Ἐξέτιμησα ἐν σοὶ ἀπλῶς τὸν ἄνθρωπον», λέει ὁ διηγηματογράφος στὸν πρόλογον τοῦ Μοσκῶβ Σελίμ, φανερόντως ἔτσι ἐδῶ πάλι ὁ ἴδιος με λίγες λέξεις τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης του. Κί' ἀληθινὰ μονάχα ὁ ἄνθρωπος τὸν ἐνδιαφέρει κί' ὅταν τὸν ἀνακαλύψει καρφώνει ἀπάνω του τὴ διαπεραστικὴ καὶ ξερηνητικὴ ματιὰ του. Σηκώνει τὸ χαμηλωμένο πέπλον γιὰ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ψυχὴ ὥστε με τὸ φανέρωμα τῶν ξεχωριστῶν τῆς ιδιοτήτων ν' ἀναδοθῆ ἓνα καινούριον πρόσωπον.

Ἐτσι ὁ Βιζυηνὸς εἶναι ἓνας συγγραφέας ἀνθρώπινος. Ἀντικείμενόν του ἡ ψυχὴ.

Κατὰ δυστυχίαν με τὴν τελειότητα τῆς ψυχογραφικῆς ἀνάλυσης δὲ συνδέει καὶ τὴν ποικιλίαν. Τὰ περισσότερα πρόσωπά του εἶναι ἀναβρῦσματα τῆς ἴδιας ψυχικῆς κατάστασης. Ἡ μητέρα του στὸ διήγημα «Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου» καὶ στὸ «Ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου» εἶναι ἡ ἴδια. Παρακολουθιέται καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις ἀπὸ βασανιστικὴ ἔμμονη ἰδέα ἡ ὁποία τὴν σπρώχνει σὲ ἀδιάκοπην χωρὶς ὑποχώρησιν δράσιν. Ἀγαπᾶ ἀλύγιστα καὶ τυφλὰ ὅπως ὁ δεσποτικὸς πατέρας τοῦ Μοσκῶβ Σελίμ μισεῖ τυφλὰ τὸν τόσο ἄξιον αὐτὸ γιὸ του.

Εἶναι ἡ ἴδια ψυχικὴ κατάσταση κοιταγμένη ἀπὸ δυὸ διάφορες ὄψεις. Τὸ ἴδιο κί' ὁ Πασχάλης, ὑποφέρει ἐπίμονα, ἀγιάτρευτα, ἀνυποχώρητα ἀπὸ τὰς «παραμεινάσας συνεπίας τῆς παλαιᾶς τῆς ἱστορίας». Ἡ ψυχὴ του μολύνθηκε γιὰ πάντα καὶ δὲν μπορεῖ πιά νὰ τὴν χαρίσῃ στὴν ὥραία κί' ἀθῶα Κλάρα.

Θαροῶ μερικοὶ χαρακτῆρες τοῦ Βιζυηνοῦ ὅπως λ.χ. ἡ μητέρα του, ὁ πατέρας τοῦ Σελίμ ν' ἀγγίζον κάπως τὰ ὄρια μᾶς φρενικῆς πάθησης. Ἐχουν μέσα τους τὴν ἐπιρροὴ μελέτης ἰδιαιτέρας ποὺ ἔκαμε ὁ ποιητὴς ἀπάνω σὲ παρὰφρονες. «Ἡ ἐπιστήμη του λέει ὁ συγγραφέας γιὰ κάποιο καθηγητῆ τῆς φυσιολογικῆς παθολογίας τῶν νεύρων» στὸ διήγημά του μέσα. Συνέπειαν παλαιᾶς ἱστορίας «συνείχετο με τὰς εἰδικὰς ψυχολογικὰς σπουδὰς μου». Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἐξηγιέται κί' ἡ τόσο δυνατὴ ἔντασιν τῶν αἰσθημάτων τους.

Ἀπάνω τὸν προσπαθεῖ ὁ συγγραφέας νὰ δοκιμάσῃ ποὺ τελειώνει τὸ φυσιολογικὸ κί' ἀρχίζει ἡ ἀρρώστεια. Τὰ πρόσωπα βέβαια εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸ φυσικὸ, ὅμως ἔρχεται ὥρα ποὺ προσπαθεῖ νὰ

ἐκφράσει μ' αὐτὰ τὸ συμπέρασμα τῶν μελετῶν ποὺ τὸν ἀπασχολοῦσαν.

Τόπος ὅπου ξετυλίγονται τὰ κριωτέρη διηγήματα τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι τὸ χωριό του ἢ ἄλλα γειτονικά μικροχώρια, καμμιά φορὰ ὅμως ἐκτείνονται κι' ἔως τὴν παλιὰ Πόλη ὅπου τὰ πρόσωπά του ἔρχονται εἴτε γιὰ δουλειά, εἴτε γιὰ νὰ συναντήσουν γνωστούς των.

Κατοικοῦν μέσα στοὺς στενοὺς δρόμους τοῦ Βυζαντίου, ἢ στὰ ἀρχαῖα ὑγρά χάνια τοῦ Μεγάλου Τσαρσιῦ ὅπου κι' ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας κατοίκησε ραφτάκι.

Στὴ μαθητεία τοῦ Βιζυηνοῦ, ὡς ραφτάκι στὴν περιόφημη μέσα ἀγορὰ τῆς Πόλης τὸ Οὐζοῦν Τσαρσὴ χωστιοῦνται ὄχι μόνο ὠραῖοι σίχοι, μὰ κι' ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότατα διηγήματα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας «Τὸ μόνον ἐπὶ τῆς ζωῆς του ταξιδίου».

Ἄν κι' ἡ ὑπαρξὴ τῶν ὑποκειμένων τοῦ διηγηματογράφου περὶ ἀγνωστὴ κι' ἀνόνημῃ εἶναι ὅμως βαθεῖα, δυνατὴ. Ὁ πόνος των εἶναι διαρκής, ἡ νοσταλγία των παθητικὰ, οἱ ἐπιθυμίαι των ἰσχυρές. Κι' εἶναι πολὺ φυσικὸ ἀφοῦ ἀπάνω στὴν ἀπαλωσύνῃ τῆς ψυχῆς των τὸ ἰνὸ τῆς θλίψης ὀργώνει ἀνεξέλιπτα Ἡ λαϊκὴ ψυχὴ δὲ λησμονεῖ.

Ὁ κόσμος τῶν παραδόσεων καὶ τῶν μύθων ἀγκαλιάζει συχνὰ τὴ διήγησιν μὲ τὸ παρθενικὸ μαγνάδι του. Ὁ ψυχογράφος συγγραφέας ἀγαπᾷ στοργικῶς τὴν παράδοσιν, ἀγαπᾷ τὰ παραμύθια καθὼς ὁ ἴδιος τ' ἀναφέρει κι' αὐτὸ δίνει μιὰ ξέχωρη χαϊδευτικὴν ἀπλότητα στὸ διήγημά του. Ἐνθουσιάζεται μ' αὐτὰ καὶ τὰ παρακολουθεῖ ὅπου τὰ βρεῖ καὶ σ' αὐτὴ τὴν ἀγάπῃ του ὀφείλομε καὶ τὴ μελέτη του «Ἀνά τὸν Ἐλικῶνα» ἀπάνω στὰ βαλλίσματα.

Ὁ ἀναλυτὴς τῆς ψυχῆς Βιζυηνὸς ἔχοντας προσκολλημένα τὰ μάτια στὸ ἐσωτερικὸ «ἐγὼ» δὲν προσέχει ὅσο πρέπει στὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον. Ἐδῶ τοῦ ξεφεύγει ἡ φυσικὴ ὁμορφιά, τὸ χρῶμα, ἡ ἀπόχρωση. Οἱ εἰκόνες του ἀπὸ τὴ φύσιν εἶναι ψυχρὲς καὶ πεθαμένες. Ὁ πανώριος Βόσπορος περὶ μέσα στὰ ἔργα του πεθαμένος σὰ νεκρὴ θάλασσα, τὰ ὠραῖα τοπία χωρὶς τόνο ἢ πινελιά ζωῆς.

Κι' ὅμως ὑπάρχουν κάποτε στιγμὲς ὅπου ὁ Βιζυηνὸς γίνεται τεχνίτης τῆς εἰκόνας. Εἶναι ὠραιότατη καὶ μπορεῖ ν' ἀποτελέσει πίνυκα γεμᾶτο ζωῆ ἢ πὺρ κάτω ζωγραφιὰ ἀπὸ τὸ «Ἀμάρτημα τῆς Μητροῦς μου».

«Τὸ μοιρολόγιον τοῦτο ἐσύνθεσεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς μου κατὰ παραγγελίαν αὐτῆς ἡλιοκαῆς, ρακένδυτος, γύφτος γνωστὸς εἰς τὰ περίχωρά μας διὰ τὴν δεξιότητα εἰς τὸ στιχοῦργεῖν αὐτοσχεδῶς.

»Μοὶ φαίνεται ὅτι βλέπω ἀκόμη τὴν μαύρην καὶ λιγδερὰν κόμην, τοὺς μικροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τ' ἀνοιχτὰ τριχωμένα στήθη του.

»Ἐκάθητο ἔνδοθεν τῆς αὐλείου ἡμῶν θύρας περιστοιχισμένος ὑπὸ τῶν χαλκῶν ἀγγείων ὅσα ἐσύναζε διὰ νὰ γανώσῃ. Μὲ τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην ἐπὶ τοῦ ὤμου συνώδευε τὸν πένθιμον αὐτοῦ σκοπὸν μὲ τοὺς κλαυθμηροὺς ἤχους τῆς τριχόρδου του λύρας.

»Πρὸ αὐτοῦ ἡ μήτηρ μου ὀρθία ἐβάσταζε τὴν Ἄννιῶ εἰς τὴν ἀγκάλην της καὶ ἤκουε προσεκτικῶς καὶ δακρῶουσα. Ἐγὼ τὴν ἐκράτουν σφικτὰ ἀπὸ τοῦ φορέματος καὶ ἐκρυπτον τὸ πρόσωπόν μου εἰς

τὰς πτυχὰς αὐτοῦ διότι ὅσον γλυκεῖς ἦσαν οἱ ἤχοι ἐκεῖνοι, τόσο φοβερὰ μοὶ ἐφαίνετο ἡ μορφὴ τοῦ ἀγρίου των ψάλτου».

Ἄδέρφια διηγήματα τοῦ Βιζυηνοῦ μποροῦν νὰ ὀνομαστοῦν τὸ «Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου» καὶ τὸ «Ἀμάρτημα τῆς μητροῦς μου».

Σ' αὐτὰ μέσα ξετυλίγεται σ' ὅλο του τὸ πλάτος τὸ ὠραιότερο καὶ πολυπλοκώτερο πρόσωπο ἀπ' ὅσα μελέτησε ὁ συγγραφέας. Ἡ μητέρα του. Τὴν βροσικὴ τέλειο ἀριστούργημα. Εἶναι ἀπὸ τοὺς πὺρ ἀνάγλυφα σκαλιγμένους χαραχτῆρες ὅσους εἶδε ὡς τώρα ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Εἶναι πρόσωπο δραματικὸ, γεμᾶτο ἐνεργητικότητά, ἀνυπόταχτο κράμα ἀντιθέσεων παραδόξων μὰ καὶ τόσο φυσικὸ. Εἶναι τύπος ἐξυψωμένος σὲ γενικὴν ἰδέα. Εἶναι τὸ πρόσωπο αὐτὸ πρῶτυπο ἀγάπης ποὺ φέρνει στὸ νοῦ τὴ μητέρα, τὴν ἀθάνατη προσωπικότητα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ἡ καρδιά της κρῦβοντας μέσα της κολοσσιαῖο ἀπόθεμα στοργῆς ζητᾷ ἀντιζεῖμενο ὅπου νὰ ἐσχύσει σπάταλα τὴν πλημμύρα του. Ἐχει γυρὸ στὴν ξενιτεῖα (τὸν ποιητὴ) καὶ τὸν περιμένει, τὸν λαχταρᾷ, ρωτᾷ τοὺς διαβάτες, τοὺς ταξιδιωτῆς ἂν τὸν εἶδαν. Ἀδιάκοπα ἀγρυπνῇ τὸν καρτερεῖ.

Εἶναι τὸ πρῶτυπο λαϊκῆς χωρικῆς μητέρας.

Ἐχει μπροστά της μόνο τὴν οἰκογένειά της τὰ παιδιὰ της κι' ἀπ' αὐτὰ καὶ μόνο προσέρχονται οἱ θλίψεις καὶ οἱ χαρὲς της. Ἀγοράματα θαυμάζει τὸ γραμματισμένο της γυρὸ τὸ Γιωργῆ, τὸν βλέπει σάν κάτι μυθικὸ, μεγάλο, μυστηριακὸ, τώρα ἐκεῖ στὴν εὐρώπη, ἔγινε μεγάλος ἄνθρωπος ποὺ νὰ τὸν ἀνενίσει; ἄλλαξε καὶ τὸνομά του τόκανε περὶ γραμμάτων ποῦ νὰ τὸ θυμηθεῖ ἢ δύστυχη γυναῖκα, ὁ ἀπλὸς Γιωργῆς ἔγινε Βιζυηνὸς, τί καταπληχτικὴ ἀλλαγὴ. Ἡ ἀπλὴ γυναῖκα ἀγαπᾷ καὶ πνεῖ γιὰ τὸν ἀδικοσκοτωμένον γυρὸ της, τὸ Χριστάκη.

Θαυμάστῃ στὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην της κατέχεται ἀπὸ πρωτόγονα αἰσθήματα. Ἀφελέστατη μακρυνὰ ἀπὸ κάθε ἐπίχτητο ἔχει μὲς τοὺς τριγυρινοὺς της, γενικοὺς μόνο δεσμούς. Ἀνθρώπινους. Ἐτσι ἐξηγιέται ἡ ὀλότερα μητρικὴ της ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Κιαμῆλη ποὺ ἀπ' αὐτὸν τήνε χωρίζουν ἡ γλῶσσα, ἡ θρησκεία καὶ τόσες πρόληψεις. Ἐτσι ἀκόμα, ἐξηγιέται κι' εἰλικρινὴ φιλία μὲ τὴν ὀθωμανίδα τὴ μητέρα τοῦ Κιαμῆλη καθὼς κι' ἡ ἀδερφικὴ της συμβίωσιν μὲ τοὺς τούρκους μέσα στὸ ἴδιο σπίτι.

Ὁ ἀληθινὰ φυσικὸς αὐτὸς ἄνθρωπος δὲν ἀνέβηκε κανένα σκεβρὸ σκαλοπάτι πολιτισμοῦ γιὰ νὰ δασκαλευτεῖ τὸ μῖσος καὶ τὸ ἀλληλοσκοτώμα. Ἡ καρδιά της γυναῖκας καίει καὶ τὴ σκουντᾷ στὴ θυσία.

Ὁ φόνος τοῦ παιδιοῦ της σπαράζει τὴ μητρικὴ της ψυχὴ. Ἀπὸ τότε ζητεῖ ἐκδίκησιν κι' ἡ ἐκδίκησιν αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ μιὰ ἱκανοποίησιν γιὰ τὸ πλήγωμα τῆς ἀγάπης της. Ζητεῖ μὲ φοβερὴ ἐπιμονὴ τὸν φονιά χωρὶς νὰ ὀπισθοχωρεῖ μπροστὰ σὲ τίποτα κινῶντας κάθε πέτρα ποὺ δύναται. Τραγικὴ εἰρωνία. Ὁ ἄγνωστος, ὁ ἀθέλητος φονιάς εἶναι ὁ ἀγαπημένος της Κιαμῆλης ποὺ τὸν λογάριζε γιὰ παιδί της. Τὸν ἤθερε πρὶν χρόνια ἐτοιμοθάνατο, τὸν περιποιήθηκε, τὸν ἔσωσε. Σύγκρουσιν δυνατὴ. Ἡ γυναῖκα αὐτὴ

πὸν πάλ्लεται ἀδιάκοπα παίρνει κάποτε τὴν ὄψη τραγικῆς ἠρωίδας καὶ μᾶς κορυφώνει τὸν ἔλεο.

Ἡ διήγησή της γιὰ τὸ φόνο τοῦ γιοῦ της εἶναι παραραχτική μέσα στὴν ἀπλότητά της.

Ξακολουθεῖ δλόκληρη ἢ θλιβερὴ αὐτὴ ἱστορία τοῦ «Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου» νὰ πλέκεται περίτεχνα μέσα σὲ συγκινητικὲς πάντα σύγκρουσες.

Ὁ συγγραφέας προσπαθεῖ νὰ κάμει ὅσο τὸ δυνατό συμπαθητικότερο τὸν Κιαμήλη ὥστε ἡ λύση νάρθει τραγικώτερη. Παρεμβαίνουν πρόσωπα δευτερεύονα, ἡ ὀθωμανίδα μητέρα τοῦ Κιαμήλη, τύπος ἀπλῆς καὶ καλῆς γυναίκας, ὁ ἄλλος ἀδελφός τοῦ συγγραφέα κ.λ.π. δίνοντας πλάτος καὶ πλοῦτο στὸ ἔργο. Κάποτε παρουσιάζονται λεπτομέρειες καὶ παρεμβολές πὸν ἂν καὶ δὲν τίς ἀγαπᾶ καθὼς τὸ δηλώνει ὁ διηγηματογράφος ὅμως τίς μεταχειρίζεται. Αὐτὲς ἂν καὶ διασποῦν τὸ ἐνιαῖο τοῦ ἔργου δὲν ἔχουν οὔτε τίποτα τὸ ἐπιφυλλιδιογραφικό, οὔτε τὸ σχετικὸ μὲ μυθιστορηματικὲς περιπέτειες.

Ὅμως οἱ ἔλλειψες αὐτὲς δὲν μποροῦν νὰ πειράξουν τὸ λαμπρὸ καὶ μὲ τόσο ἠθικὸ βάθος αὐτὸ τὸ διήγημα ὅπου ἡ ψυχολογικὴ τελειότητα συμβαδίζει μὲ τὴν ἠθογραφικὴ παρατήρηση.

Ὁ ποιητὴς αἰσθάνθηκε δυνατὰ τὴ θλίψη τῆς τραγικῆς αὐτῆς σκηνῆς γιὰ τὴν ξετύλιξε καὶ σὲ κάποιους πονεμένους του στίχους. Ἄντιγράφο ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ ποίημα «Θλιβερὴ ἱστορία».

Μέσ' τὸ περιβόλι ἓνα δένδρο στὸν ἴσκιό του ἓνα μνημῆμα
Λιβάνι ἀπάνω τὸ πουρνό, κερὶ τὸ βράδυ καίει'
καὶ μιὰ γοιὰ μερονηχτὶς σὰν κλαδεμένο κλίμα,
σὰ μνημορόπετρα γυρτὴ μοιρολογᾶ καὶ κλαίει
τόνα παιδί της ξενητριά καὶ τ' ἄλλο σκοτωμένο!

Μιὰν ἄλλη ὄψη τῆς μητέρας του μᾶς παρουσίασε ὁ Βιζυηνὸς στὸ «Ἀμάρτημα τῆς Μητρὸς μου». Ἡ ἀπλὴ γυναίκα εἶναι θῦμα φοβερῆς τύψης συνείδησης. Ἀμάρτησε ἴσως ὑπεύθυνα ἔχοντας προκαλέσει τὸ θάνατο τοῦ κοριττοῦ της ὅταν μωρὸ κοιμόταν στὸ πλάι της.

Ἀπὸ τότε θυσιάζει τὸ πᾶν γιὰ τὸ κορίτσι της τὴν Ἄννιὸν κι' εἶναι ἡ ἀγάπη της ἄρρωστη καὶ τραλλή. Τὴν κάνει νὰ παραφρονεῖ ἢ βαθεῖα συναίσθηση τῆς εὐθύνης. Τίποτα δὲν τὴν σταματᾶ. Ἐρχεται στὸ σημεῖο νὰ προτιμήσει τὸ θάνατο τοῦ ἀγοριοῦ της γιὰ νὰ σωθεῖ τὸ κορίτσι.

Βάθος παράδοξο καρδιάς, ἀντιφατικὸ μὰ πολὺ ἀληθινό.

Ἡ γοιὰ καταφεύγει σὲ κομπογιαννίτες, σὲ χάρες κι' οὔ ἄλλο ἢ θρησκευτικὴ καὶ παπαδίστικη παράδοση τῆς ὑπαγορεύει. Καμμιὰ σωτηρία. Ἡ Ἄννιὸν πεθαίνει.

ΜΕ ΤΟ ΡΑΒΔΙ ΤΗΣ ΑΠΟΓΝΩΣΗΣ...

Μισῶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἑαυτό μου—
Στὸν ἀχιτόχαρον ἀγέρα βυθίζω τὴ σκέψη μου
καὶ μὲ τὰ δυὸ εὐκίνητα ρουθούνια μου, ρουφᾶω
τίς εὐωδιὲς τῆς θάλασσας καὶ τοῦ βουνοῦ.

Βουρκωμένα σύννεφα, κουρελιασμένα
μὲ τὸ βορριά τῆς μοίρας, σελωμένα
στὸ μοιραῖο μαῦρο ἄλογο,—
μὲ λογιῆς-λογιῆς συντριβὲς κι' ἀπογνώσεις,—
καταχωνιάζουν τὰ βαριά βήματά μου.
Πότε λοιπὸν θὰ σταματήσω;
«Στὸν κατήφορο πάντα, στὸ γκρεμνὸ, στὸ γκρεμνὸ».

Τὸν ἀμετάκλητο πέλεκυ, τὴν κατάρα προσφωνῶ—
Ὀδοιπόροι μὲ πόδια σιδερένια,
μὲ τὸ ραβδί τῆς ἀπόγνωσης στὸ χέρι,
γιὰ τὸ ἄγνωστο, γιὰ τὸ πρόβλημα,—
μὲ τὸν ἑαυτό μας ἀπαρημένο μαρτυρικά,
μὲ τὴ θωριά τοῦ αἴριο πάντα μπροστά,—
Ὀδοιπόροι μὲ πόδια σιδερένια
κατρακυλάμε, ἴσα, κάτω,
στὸ βυθὸ τῆς πολύβουης θάλασσας,
πὸν τόσο γαλάζια κυματίζει γιὰ σᾶς.

Ἄ! μισῶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἑαυτό μου—
Τὰ μηχανήματά σου, νὰ σὲ φέρουν'
κορώνα-γράμματα
καὶ στὸ μαλαματένιο στόμα σου
νὰ χωθοῦν οἱ ποντικοί— —
σκουριά, καρφιὰ καὶ ποντικοί.

Μὲ τὰ μάτια μου τὰ χρωματικὰ
σκέφτουμαι κι' ἐγὼ τὸν κόσμο.
Βλέπω τὸ φῶς τὸ ξανθὸ τὴν ἀγῆ
νὰ χρυσοπρασινίζει—καὶ ρόδινο ἑλαφρὸ
νὰ χρωματίζει τὸ γύρω κόσμο.

Δέω σὲ ρυθμὸ νὰ βάλω τὴ γήινη σκέψη μου,
νὰ γίνει στρωτή, νοητὴ καὶ ρέουσα,
νὰ φανεῖ στρογγυλὴ σὰν τὸ νόμισμα,
νὰ μὴν ὑπάρχει παρανόηση,
νὰ μὲ καταλαβαίνουν κ' οἱ κουτοὶ
—οἱ σαλιάγκοι—
στρογγυλὴ μιὰ σκέψη νὰ κερδίσω,
σὰν τὸ νόμισμα.

Φεύγω· πηγαίνω ἄλλοῦ,
κ' ὕστερα πάλι ἄλλοῦ
—χαμένα βήματα—

Βλέπω
τὸ λεπτὸ χρῶμα τὴν ἀγῆ πὸν γυρίζω
—ξαγρουπνησμένος ἄνθρωπος κ' ἐγώ,
κουρασμένος—
τὸ λεπτὸ χρῶμα, τὸν ἀσημένιον ἦχο
—κρόταλα μυστικά—
καὶ πιά δὲ βαδίζω.

«Σὲ ρυθμὸ, σὲ τάξη...»
τὴν ἄλλη μέρα, τὸ ἴδιο πάλι.

Ἄ! νᾶχα τὸ ραβδί τοῦ ποιητῆ
θὰ μάζενα σαλιάγκους
καὶ θὰ χειροκροτοῦσαν κ' οἱ χαζοί.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ

Η ΤΣΙΓΓΑΝΑ, Ο ΒΙΚΤΩΡ ΚΑΙ Ο ΠΑΥΛΟΣ

Ὁ μικρὸς (στὴν ἡλικία) διηγηματογράφος Παῦλος, κλεισμένος στὸ σπίτι του, ἀγωνίζεται νὰ βρῆ μιὰ ὑπόθεση γιὰ ἓνα διήγημα. Κάθεται πολλὴν ὥρα στὸ γραφεῖο του μὲ τὴν πέννα στὸ χέρι, ἐπειτα τὴν ἀφίνει, σηκώνεται, πηγαίνει στ' ἀνοιχτὸ παράθυρο καὶ κοιτάζει ψηλὰ τὰ σύννεφα, γιὰ ν' ἀνακαλύψῃ ἀνάμεσά τους ὅ,τι τοῦ χρειάζεται. Ξάφνω τοῦρθε στὸ νοῦ ἡ λέξις «Ἀτσιγγανος». Ἀτσιγγανοί! Ἄνθρωποι ἐλεύθεροι σὰν τὰ πουλιά, ποὺ ζοῦν μὲ τὸ τίποτε. Πούχουν οἱ γυναῖκες τους μάτια σὰν καμίνια κ' ἡ ἀγάπη τους εἶναι σταθερὴ καὶ μανιακὴ. «Τὸ βρῆκα!» φώναξε καὶ στὸ μυαλό του πλέχτηκε ἀμέσως τὸ δρᾶμα. Ἄρπαξε τὴν πέννα, βάφτισε τὸν ἥρωά του Βίκτωρα Χρυσολάμπη κ' ἔβαλε γιὰ τίτλο «Ἡ τσιγγάνα καὶ ὁ Βίκτωρ», κ' ἄρχισε νὰ γράφῃ:

«Λίγο ἀπόξω ἀπ' τὴν πόλη, σ' ἓνα πλατὺ χωράφι, ἔφτασ' ἓνα καραβάνι ἀπὸ γύφτους. Κατεβάσανε ἀπ' τ' ἀμάξια τὰ μόνιμά τους καὶ τίς παλιὲς κουβέρτες καὶ σὲ λίγο βροθήκανε στημένες δῶ καὶ κεῖ πολλὲς μπαλωμένες καὶ κουρελιασμένες σκηνές. Ἀκούγονται φωνές, γέλοια, βροσιές, οἱ γυναῖκες κρατᾶνε στὴν ἀγκαλιὰ τὰ μωρά τους, τρεῖς ἄρκοῦδες εἶναι δεμένες στίς ἀλκές. Πόσο ἀφρόντιστα τριγυρνᾶνε δῶ καὶ κεῖ οἱ ἀτσιγγανοί, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ ξυπόλητα παιδιά, σὰν πλάσματα ποὺ δὲ νοιώθουνε τί θὰ πῆ σκλαβιά! Ἕνας καθισμένος σὲ λιθάρι παίζει τὸ βιολί του καὶ μπρὸς του λυγίζεται σὰ φίδι χορεύοντας παθητικὰ μιὰ τσιγγανοπούλα.

Ἐτυχε νὰ διαβαίνει ἀπ' τὸ μέρος αὐτὸ ὁ Βίκτωρ Χρυσολάμπης, νέος αἰσθηματικὸς καὶ πλούσιος στολισμένος καὶ μ' ἄλλα χαρίσματα. Μιὰ τσιγγάνα τονε ζυγώνει.

— Νὰ σοῦ πῶ τὴ μοῖρα σου.

— Δὲ θέλω, τὴν ξέρω.

Καὶ τραβᾶ τὸ δρόμο του, μὰ κείνη περπατᾶει δίπλα του.

— Ἐχεις πολλοὺς ὀχτροὺς, μὰ ἔχεις μεγάλη καρδιά.

Τότε τὴν κοίταξε καλὰ ὁ Χρυσολάμπης καὶ στάθηκε. Γιὰτ' εἶδε πὼς εἶχε μπρὸς του μιὰν ὁμορφιά μανρειδερὴ κ' ὀλόγλυκη, μιὰν ὁμορφιά ἀνεκδίγητη. Στεκόμενη ἀντίκρου του καὶ κείνη τὸν κοίταζε ἀσάλευτη ὥρα πολλή, κ' οἱ μαῦρες φλόγες ποὺ τινάζανε τὰ μάτια της ἀναψαν ἀμέσως στὴν καρδιά του μιὰ γοργὴ πυροκαγιά, σὰν κείνη π' ἀρπάξει καὶ καίει γοργόρα τὸν ξερὸ σανό.

— Πῶς σὲ λένε;

— Λιάρκα.

— Σ' ἀγαπῶ, Λιάρκα. Θέλω νὰ σ' ἔχω πάντα μαζί μου. Σ' ἐξορκίζω στὴ μαυράδα τοῦ λαμποῦ σου νὰ μὴ μ' ἀρνηθῆς! Μ' ἀγαπᾶς καὶ σύ;

— Σὲ λατρεύω. Τὸ πρόσωπό σου λάμπει περισσότερο κ' ἀπὸ ἓνα γύφτικο μῦλο τοῦ καφέ. Θᾶρθω μαζί σου. Αὔριο τὴν ὥρ' αὐτὴ θὰ σὲ προσμένω πάλι ἐδῶ.

Φεύγει ὁ Χρυσολάμπης χαρούμενος καὶ τὴν ἄλλη μέρα ξανάρχεται. Ἡ Λιάγκα τὸν προσμένει, μὰ πρὶν κείνος προφτάσει νὰ τῆς πῆ λέξει, σκύβει, ἀρπάζει πέτρες κι' ἀρχινᾷ νὰ τὸν πειροβολᾷ. Μαζὺ μ' αὐτὸ φωνάζει καὶ τοὺς ἄλλους κι' ὅλοι τοῦ ρίχνονται, ραβδιᾶς ἀντηχοῦνε στὴ ράχη του, οἱ γροθιᾶς τοῦ ἀλλάζανε τὴ φάτσα, τὸ σακάκι του εἶναι κουρελιασμένο. Τρομάζει, ξεφωνίζει μάτια! Τὸ ξύλο πέφτει ἀτελείωτο. Ἡ γρηγοράδα τῶν ποδιῶν του ἔδωκε τέλος στὸ ξαφνικό του κείνο μαρτύριο...»

Ἐδῶ ὁ διηγηματογράφος σταμάτησε. Ἡ πέννα του δὲν προχωροῦσε. Ἡ ἀγανάκτηση γιὰ τ' ἄδικο ποῦ παθε ὁ ἥρωας του, ἀνέβασε στὸ πρόσωπό του ὅλο τὸ αἷμα τῆς καρδιάς. ὁ θυμὸς του φούντωσε καὶ στὸ τέλος σηκώθη κ' εἶπε:

—Βίκτωρ Χρυσολάμπη ἐγὼ θὰ σ' ἐκδικήσω!

Ἐπειτα στράφηκε δεξιὰ σὰν κάτι νάβλεπε κ' εἶπε πάλι:

—Ἄπιστη Λιάγκα, θὰ σὲ τιμωρήσω σκληρὰ γιὰ τὴν προδοσίᾶ σου αὐτή!

Κάθισε πάλι βιαστικὰ στὸ γραφεῖο καὶ τὰ ρουθούνια του ἀνοίγολειναν ἀπ' τὸ θυμὸ. Καὶ ξεκολούθησε τὸ διήγημα:

«Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νυχτιᾶς βασανίζοταν ὁ νοῦς του γιὰ νὰ βρῆ τὸν καλύτερο τρόπο τῆς ἐκδίκησης. Τέλος ἀποφάσισε. Πῆγε κι' ἀγόρασε ἓνα δίκωπο μαχαῖρι μαυρομάνικο, τὸ τρόχισε καλὰ καὶ τέσσερες ὥρες γυμναζότανε στὴν κάμαρά του γιὰ νὰ μάθῃ πῶς νὰ χτυπᾷ. Τρία μαξιλάρια γινήκανε κόσκινο ἀπ' τὶς τρούπες. Πῆγε νὰ χτυπήσῃ μὲ μανία καὶ τὸ σανίδι τῆς πόρτας, μὰ κρατήθηκε γιὰ νὰ μὴ χαλάσῃ ἢ κόψῃ τῆς μάχαιρας. Τέλος φόρεσε μιὰ πλατεῖα καπαρτίνα, σήκωσε τὸ γιακά του, κατέβασε τὰ μπῶρ τῆς ρεμπουμπλικὰς του γιὰ νὰ μὴ φαίνεται καὶ τράβηξε γιὰ τὸ γύφτικο χωριό. Ἀνέβη σ' ἓνα μικρὸ ψήλωμα καὶ κοιτάξε. Νά τὴν ἢ προδότισσα! Τὴ γνώρισε! Μονάχη, πέρ' ἀπ' τοὺς ἄλλους, μάζεψε χορτάρια. Τρέχει αὐτὸς καὶ σὰν τὴ ζύγωσε ξεγυμνώνει τὸ μαχαῖρι. Ξαφνιασμένη ἢ τσιγγάνα ὅταν τὸν ἀντίκρουσε φωνάζει, πέφτει χάμου, κλαίει καὶ τὸν παρακαλεῖ. Μὰ ἡ ἐκδίκηση εἶναι κουφή καὶ στραβή! Σήκωσε ὁ Χρυσολάμπης πάνου τῆς τὸ χέρι ποῦ σφιγγε τὴ μαύρη λαβή.....».

Ἐδῶ στάθηκε πάλι ἡ πέννα τοῦ συγγραφέα. Γιατὶ ἔν' ἀνατριχίασμα τὸν περιόχουσε. Τὶ μέλλεται νὰ γίνῃ φοβερό; Ὅσο διαβαίνουν οἱ στιγμῆς, τόσο τὸν κυρίευε ἡ ἐσπλαχνία. Σιγὰ σιγὰ ἡ γεναιοψυχία θρονιαζόταν στὴν εὐαίσθητη ψυχὴ του, ὡς πού στὸ τέλος εἶπε:

—Γιατὶ νὰ ξεσκιστῇ μιὰ πανώρια σάρκα; Γιατὶ νὰ χυθῇ αἷμα; Γιατὶ νὰ μὴ ζήσῃ κι' αὐτή;

Καὶ συνέχισε ἔτσι τὸ δράμα:

«...μὰ κείνη τὴ στιγμὴ τὴ φοβερὴ, ὁ πιστὸς τῆς σκύλος ρίχνεται καταπάνου του καὶ τότε ἡ τσιγγάνα βρίζοντας καιρὸ αεύγει σὰν ἄνεμος...»

Τώρα ἡ διήγησις στάθηκε ὡς ἐδῶ, γιὰτ' εἶχε ὁ Παῦλος κουραστεῖ ἀπ' τὸν κόπο καὶ τὶς τόσες συγκινήσεις. Εἶπε:

—Αὔριο τὸ τελειώνουμε!

Καὶ πέροντας τὸ καπέλο του τράβηξε στὴν ἐξοχὴ γιὰ νὰ ξεζαλιστῇ. Μὰ ἡ τύχη του τὸν ἔφερε σὲ μιὰ κατασκλήνωσι γύφτων. Βλέποντάς τον μιὰ τσιγγάνα, ἔρχεται σιμὰ του.

—Δόσε μου, παιδί, δυὸ δραχμῆς.

Τὶς ἔδωσε.

—Τὶ καλὸς ποῦσαι, ἐγὼ σ' ἀγαπῶ. Πάρε με μαζὺ σου. Ἐσὺ μ' ἀγαπᾶς;

—Ὅχι! Ὅχι! φωνάζει ὁ μικρὸς Παῦλος περὶτρομος (γιατὶ θυμήθηκε τὸ τ' εἶχε πάθει ὁ Βίκτωρ Χρυσολάμπης) καὶ φεύγει τρέχοντας.

ΛΕΩΝ. ΡΑΖΕΛΟΣ

ΕΠΙΚΛΗΣΗ

Ἦ Πνεῦμα θεῖο, δέξου με στὴν ἄπειρη ἀγκαλιά σου. Πατέρας σὺ πῶς ἄφησες τὸ τέκνο σου μακριὰ σου νὰ παραδέρνη; Ὑψωσε τὸ νοῦ μου ὡς ἔσένα, ἀπὸ τ' ἀμέτρητα δεσμὰ λύσε το π' ὀλοένα τὸ σφιχτοδέουν. Μέσα μου ρίξε τὸ θεῖο φῶς σου, τοῦ σκότους τὰ ὀλόπυκνα πέπλα σκίσε τοῦ τόσου, ὅπου πλανιέμαι μάταια κι' ἄλλοι δὲν ξέρω ποῦθε νὰ ἔβγω. Τὸ φριχτὸ κακὸ μὲ κύκλωσε ὀλοῦθε, σὰν ἄγριοι λύκοι, δολεροί, καταμεσίς τοῦ δάσου. Ἦ Πνεῦμα θεῖο, δέξου με στὴν ἄπειρη ἀγκαλιά σου. Μαζὺ σου ἢ ὄρες, ἢ στιγμῆς αἰωνιότη, θάμπη οἱ κόσμοι γύρω κι' ἡ ψυχὴ ἄστρο χρυσὸ ποῦ λάμπει.

ΧΡ. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ

PHILIPPE SOUPAULT

Ὁ Φιλίπ Σουπὸ γεννήθηκε στὴ Σαβίγ (Σηκουάνας καὶ Οὐάζ) τὸ 1897.

Εἶναι ποιητὴς στὴν καθαρώτερη σημασία τῆς λέξης.

Ἀφαίρεσε ἀπ' τὴν ποίηση τὰ λαμπρὰ χρώματα, τὰ ψευτοχρυσάφια τῆς καὶ ξεκαθαρίζοντάς τὴν τῆς ἔδωσε μιὰ παρθενιά.

Ὁ Φιλίπ Σουπὸ πῆρε μέρος στὸ λογοτεχνικὸ κίνημα τὸ γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομα Ντανταϊσμός ἢ Νταντὰ πὸν πρωτοφάνηκε κατὰ τὸ 1917 καὶ στάθηκε φίλος τοῦ Τζάρα, τοῦ Ἐλουάρ, τοῦ Ἀραγκόν, τοῦ Μπρειτόν. Θαυμάζει τὸν Λοιτρεμιόν.

Ὁ Μπερνάρ Φαίη ξετάζοντας τὸ κίνημα τοῦ Νταντὰ νομίζει πὼς τὰ λυρικά ποιήματα τοῦ Τζάρα, οἱ Μαγνητικοὶ ἀγροὶ τοῦ Μπρετόν καὶ Σουπὸ θὰ μείνουν.

Ὁ Φιλίπ Σουπὸ δημοσίεψε τὰ ἔργα Aquarium στὰ 1917, «Ρόδο τῶν ἀνέμων» στὰ 1920, «Πρόσκληση σὲ αὐτοκτονία» τὸ 1921, «Μαγνητικοὶ ἀγροὶ» τὸ 1921, «Westumego» τὸ 1922, Wang-Wang 1924.

ΑΝΑΡΡΙΧΗΣΗ (1)

—Κάνει ζέστη μέσα στὸ ὑπουργεῖο
ἢ δακτυλογράφος χαμογελᾷ δείχνοντας τὰ ματογυάλια τῆς.
Γυρεύουν τὸν ὑπογραμματέα
ὅλες οἱ πόρτες εἶναι κλειστές
ἀκόμα καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ κήπου εἶναι ἀκίνητο,
οἱ γραφομηχανές τραυλίζουν
καὶ τὸ τηλέφωνο ἐπιμένει.
Θὰ μπορέσω νὰ τρέξω ἀκόμα...
ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς δὲν εἶναι μακριὰ
ἐνὰ τραμ ἔρπει ὡς τὶς Βερσάλλιες.
Μοῦ εἶπαν πὼς ἔγινε κάποιο δυστύχημα ἐδῶ πολὺ κοντὰ
Δὲν θὰ μπορέσω λοιπὸν ν' ἀκούσω τὸ χρεμετισμὸ τῶν συννέφων.
Ὁ πύργος Ἀίφελ ρίχνει τὶς ἀχτίνες του στὶς Σανδβίχες νήσους.
Γκούντενμπεργκ 24-19

(Ρόδο τῶν ἀνέμων)

CRUZ ALTA

Σὰν μιὰ μεταξωτὴ κλωστή
σὰν ἓνα σύννεφο ἀπὸ μαλλι
Τὸ βράδυ κατεβαίνει ὀλόταχα
κι' ἀναστενάζουμε ἀπὸ ἠδονὴ
Μιὰ μεγάλη φωνὴ ἓνα πουλὶ σταχτι
καὶ τῆς γῆς ὅλες οἱ καμπάνες
φωνάζουν τὶς κασιόχες
στοὺς ἀγροὺς μέσα κι' ἀπάνω στὸν ὠκεανὸ
ὅλα τὰ σύννεφα ἔφυγαν,
γιὰ τὴ νυχτιὰ καὶ τὴ σιωπὴ
μακριὰ ἀπ' τὸν οὐρανὸ, μακριὰ ἀπ' τὰ μάτια
στὴν καρδιὰ κοντὰ
Ἕνας ἄνθρωπος
Ἕνας σταυρός.

(1) Ἀκολουθοῦμε τὴ στίξη καὶ τὴν τυπογραφικὴ διαρρυθμίστη τοῦ πρωτότυπου.

Δὲν βλέπω τὰ ποντίκια
τὰ μερμήγκια καὶ τοὺς φίλους
Τὸ πᾶν εἶναι σταχτι
γιὰ νὰ κλείσουν τὰ μάτια
Ἐνῶ ὁ ἥλιος
πολύ στοργικά
ἀνάβει πυραγιές σχεδὸν παντοῦ
γιὰ τοὺς μεγάλους καὶ μικροὺς
Ἕνας ἄνθρωπος
Ἕνας σταυρός
κι' ἀκούοντας οἱ σκύλοι νὰ κυνηγοῦνε τὶς σκιές
οἱ γυναῖκες κλείνουν τὶς πόρτες τῶν ἀγροτικῶν σπιτιῶν
οἱ ἄντρες νὰ πίνουν ἀργὰ
στὸν ἥχο μιᾶς ἀρμόνικας
κι' ὁ ἀγέρας πέφτει
σὰ νάρσεαν οἱ δρόμοι
τὰ σπῖτια νὰ κοιμόντουσαν
νὰ καιγόνταν τὰ βουνά.
Τῆς γῆς ὅλες οἱ καμπάνες
ἀπαντοῦν
στὰ παγκόσμια κύματα
Εἶν' ἡ Μαδρίτη κι' ἡ μελένια τῆς φωνῆ
Κοιμόμαστε
Κοιμόμαστε
Εἶναι τὸ καλοκάγαθο Ρίο ντὲ Γιανέιρο
Κάνει θαυμάσιο καιρὸ
καὶ περιμένουμε τὸ βαπόρι
Εἶναι τὸ Λονδίνο
Πετρελαιοφόρα, ἐπαύλειες
χαλκοφόρα ἀόριστα
Βρέχει ἀπαλά
Ἕνας φόνος δυὸ κλεψιές
μιὰ ἀλλοξοθηροσεία
Εἶναι ἡ Νέα Ὑόρκη ἢ θερμὴ
Ἕνα εἶν' ἔτοιμα γι' ἀναχώρηση
Δυστύχημα στὴ 18η λεωφόρο
Πυρκαϊὴ στὴν Ὀκλαχόμα
Ἕνα εἶν' ἔτοιμα
Εἶναι τὸ Παρίσι, τὸ Παρίσι
Τοὺς ἀχάριστους ξεχνοῦμε μόνο
Δουλεύουμε καὶ προσμένουμε
Ἕνα Δημοκρατία κινδυνεύει
Ἕνα Φιλίππε τῆς Σαβοΐας κερδίζει τὸ Μεγάλον Βραβεῖον
Ἕνα νύχτα τέλος ἀπαντὰ
Ἕνα Ἀγγελίες
Ἕνας βάρβαρος βαρὺς σὰν πέτρα παίζει πιάνο
σὲ μιὰ ὀρτένσια κοντὰ
Τ' ἄστρα κατεβαίνουν πετώντας
Λαμπυρίδες καὶ κωλοφωτιές
Εἶναι σπῖθες τ' ἄστρα
ποὺ ἀπὸ τὴν κάμινο ξεφεύγουν
τὴν ἀπέραντη
ποὺ θάνα
πίσω ἀπ' τὰ βουνά
κάτω ἀπ' τὸν ἄνεμο φεύγει ἢ σιωπὴ
Εἶναι ἡ Νύχτα τὰ κλαδιὰ ὅπου κινεῖ

Ἄγγελιες ἀπὸ τὸν οὐρανὸ
τὰ πουλιὰ φωνάζουν ἀκίνητα
θάφτονται τὰ φεΐδια
κι' οἱ ἄνθρωποι κλείνουν τὰ παραθυρόφυλλα
καὶ τὰ ματόφυλλα
Ἄγγελιες τῆς γῆς
ἢ Νύχτα τὸ δρόμο δείχνει
οἱ πηγές μιλοῦν κι' αὐτὲς
ἓνα φῶς μισοκλείνει τὸ μάτι
ἀπομακρύνεται ἓνα τραῖνο
Ἄγγελιες τῆς θάλασσας
ὅλα εἶναι ἔτοιμα
Ἔνας ἄνθρωπος
Ἔνας σταυρὸς
Ἡ Νύχτα ἀπαντᾷ
Γῆ, γῆ
ἀκόμα μιὰ ὥρα
ἀκούοντας ἀναπνοές
ἀκόμα μιὰ ὥρα
ξημέρωσε
ἥλιος
Γῆ, γῆ
ἀράζουμε.

(Wang - Wang)

Μεταφραστὴς Α. Γ.

GEORGES DUHAMEL

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΩ ΣΤΑ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

(Τὸ ἄρθρο αὐτὸ δημοσιεύθηκε στὴν *Nouvelle Revue Française* τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου 1933. Ἐπειδὴ εἶναι πολὺ ἐκτεταμένο μεταφράζουμε μόνον μερικὰ μέρη του ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα).

XVI

Τὶ μέσο μᾶς δίνεται γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὴν πραγματικότητα, γιὰ νὰ συλλάβουμε τὴν ἀσύλληπτην αὐτὴ βορά;

Πρέπει νὰ ξαναπλάσουμε τὸ πραγματικό.

Ἀπὸ τὸ μεγάλο ἀνθρώπινο γεγονός, τὸ πιὸ κοντινὸ σ' ἐμᾶς, τὸν πόλεμο, τὸ μεγάλο γεγονός στὸ ὁποῖο ἀναμίχθηκαν ἑκατομμύρια ἄνθρωπων, ποὺ ζοῦν ἀκόμα, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβει πια τίποτα.

Στὸ διάστημα τοῦ πολέμου εἶχα συνθέσει μερικὰ διηγήματα γιὰ νὰ βεβαιώσω ἐκεῖνο ποὺ μοῦ φαινόταν τότε σὰν ἡ μόνη ἀσυζήτητη βεβαιότητα, σὰν ἡ μόνη τέλεια πραγματικότητα, τὸν ἀνθρώπινο πόνο.

Ξανάπλασα αὐτὸν τὸν πόνο γιὰ νὰ μὴν ὑπάρξει κίνδυνος νὰ χαθεῖ...

XVII

Πρέπει νὰ μαζεῦει κανεὶς τὸ αἰώνιο μέσα στὴ σκὴν καὶ κατόπι

νὰ τὸ ἀνεβάζει ὡς τὸν οὐρανὸ. Δὲν εἶναι εὐκόλη ἡ ἀναζήτηση γιὰ τὸ αἰώνιο μοιάζει καμμιά φορὰ μὲ τὸ φθαρτό.

Ἄν μᾶς κατὰκτησαν οἱ μεγάλοι κολλιτέχνες αὐτὸ δὲν προσέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη μας γιὰ τὸ καινούργιο. Προέρχεται ἀπὸ τὴ συνεισφορά τους στὸ θησαυρὸ τοῦ αἰώνιου...

XIX

Κάθε τέχνη εἶναι ἀδιακρισία. Ὅμως μὲ στενοχωρεῖ νὰ λέω ψέματα. Δὲ θὰ γράψω τὰ ἀπομνημονεύματά μου.

Γιὰ νὰ εἶμαι ἐλεύθερος, γιὰ ν' ἀγκαλιάσω ἐλεύθερα τὸ θροῦλο θὰ γράψω τὰ ἀπομνημονεύματα ἐνὸς ἄλλου.

Τὸ εἶπα. Θυμοῦμα ἀτελέστατα τὴ ζωὴ μου, ἐνῶ ἀπεναντίας θυμοῦμαι μέρα πρὸς μέρα, στιγμὴ πρὸς στιγμὴ, τὴ ζωὴ τοῦ Λωρὰν Πασκιὲ τοῦ δημιουργήματός μου, τοῦ φανταστικοῦ μου σύντροφου.

Καλλίτερα εἶναι νὰ δίνει κανεὶς τὸ αἶσθημα τῆς ἀλήθειας μὲ μιὰ εἰκονικὴ διήγηση παρὰ τὸ αἶσθημα τοῦ φανταστικοῦ μὲ ἓνα «πραγματικό».

Μὰ τί εἶναι ἡ εἰκονικὴ διήγηση;

Οἱ ἀναμνήσεις, ποὺ ἔχω, τῆς πραγματικῆς μου ζωῆς δὲν εἶναι οὔτε πιὸ χρωματισμένες οὔτε πιὸ παλλόμενες ἀπὸ τίς φανταστικῆς μου ζωές.

Ἄλλωστε, ὠριμάζοντας, φαντάζομαι λίγο τὴ ζωὴ μου ἐνῶ ταυτοχρόνως τὴν ζῶ.

XX

Ἄν ἡ φύση συνθέτει ἄσχημα τοῦτο δὲ φτάνει γιὰ νὰ μὲ κάνει νὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ αὐτήν. Ὁχι, ὄχι, δὲν τὴν ἐγκαταλείπω.

Αὐτὸ τὸ μεγάλο πείραμα, τὸ δικό μου, μισὸς αἰῶνας τώρα, πρέπει τάχα νὰ τὸ ἀπαιρηθῶ; πῶς θὰ μποροῦσα; Ὁχι βέβαια. Μὰ ἡ ζωὴ τῶν ὄντων μου εἶναι καὶ ζωὴ δική μου.

Πρέπει, πολλές φορὲς τὴν ἡμέρα, νὰ φύγω ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου γιὰ ν' ἀλλάξω τὸν φωτισμὸ τῶν ἀντικείμενων, τὴν πρόσπτωση καὶ τὴν ἔνταση τοῦ φωτός, τὸν ὀρίζοντα, τὴν ὀπτικὴ μου γωνία.

Κάποιες ὥρες, ἡ προσωπικὴ μου ζωὴ χάνεται μέσα στὴ ζωὴ τῶν πλασμάτων ποὺ δημιουργῶ. Κατόπι μοῦ ἀνεβαίνει ὡς τὴν καρδιά, μὲ μεθάει μὲ πνίγει.

Γράφω τὰ ἀπομνημονεύματα ἐνὸς τρίτου καὶ συνεοράζομαι φυσικότητα μὲ τὸν ἑαυτό μου, μὲ τὴ ζωὴ μου.

Μιὰ φορὰ, μιὰ μονάχα φορὰ, ὅταν ἤμουν νέος, εἶχα συνθέσει ἓνα μικρὸ σύγγραμμα μὲ τὴ συνεοργασία ἐνὸς ἄλλου, τοῦ Σαρλ Βιλδράκ. Ἦταν σκέψεις δεμένες μὲ ἀρχετὰ σταθερὰ νῆμα καὶ ποὺ τίς ὀνομάσαμε μετριόφρονα: «Σημειώσεις ἐπάνω στὴν τεχνικὴ τῆς Ποίησης».

Αὐτὴ ἡ μικρὴ δοκιμασία μ' ἔκανε νὰ καταλάβω, μιὰ φορὰ γιὰ πάντα, τὸ μηχανισμὸ μιᾶς ἀληθινῆς συνεοργασίας. Συχνά, εἶχαμε πολὺφορες συζητήσεις γιὰ τὴν στιχουργικὴ τέχνη. Σημειώναμε ὅτι ἀπὸ τίς συζητήσεις αὐτὲς μᾶς φαινόταν πιὸ σημαντικό. Ἡ τάδε φρά-

ση ήταν προϋόν δυο πνευμάτων. Βρισκόμασταν μέσα σ' αυτήν ένωμέ-
νοι όπως ο άντρας κ' η γυναίκα στη σάρκα του παιδιού. Άλλες ση-
μειώσεις προέρχουνταν από τον ένα ή από τον άλλο. Η διευθέτηση
του κείμενου σε χωριστά εδάφια θα τραβούσε την κριτική και θα
τήν έκανε να θελήσει να ξεχωρίσει. Πρέπει να πω ότι δεν το πα-
ράλειψε και ότι οι απόπειρές της βγήκαν άτυχες. Θυμούμαι, ειδικά,
ένα άρθρο του Άντν Γκεόν στο οποίο ο αξιόλογος αυτός συγγρα-
φέας, ο πολύ πληροφορημένος για την ποίηση, προσπαθούσε να
ξεχωρίσει τις σκέψεις που θα έπρεπε ν' αποδόσει στον Βιλδράκ
και τις σκέψεις που θα έπρεπε ν' αποδόσει σε μένα. Η προσπάθεια
του Γκεόν μās έκανε να γελάσουμε γιατί μ' όλη τη φαινομενικότη-
τα διορατικότητας κριτικής μου απέδινε συνήθως φράσεις που ά-
νηκαν στο φίλο μου ή έκανε το εναντίο. Το παρατηρήσαμε τότε
άμέσως. Όμως τώρα θα δυσκολευόμουν πολύ να βρω εκείνο που
μου άνήκει.

Για να γράψω την ιστορία ενός άλλου συνεργάζομαι σήμερα
με την άτομική μου ζωή. Άς μη ζητήσουν να μάθουν τί, μέσα
σ' αυτό το φανταστικό δημιουργημα, αντιπροσωπεύει απόλυτως τον
εαυτό μου. Θα γελαστούν. Και οι πιο κοντινοί μου το ίδιο και πε-
ρισσότερο από τους άλλους.

Πολλοί λέν: «Αυτό φαίνεται σωστό, ώστε είναι αληθινό, ώστε
είναι η δική του ιστορία». Αυτοί με κάνουν να χαμογελώ, γιατί δεν
είναι σωστό, γιατί δεν είναι η δική μου ιστορία. Άλλοι λέν: «Είναι
άδύνατο. Τα γεγονότα μιας ζωής δεν ξετυλίγονται κατ' αυτό τον
τρόπο και δεν έχουν αυτή την όψη». Και αυτοί με κάνουν να χα-
μογελώ γιατί, γενικά, εκείνο που βρίσκουν ως άδύνατο είναι άκρι-
βώς το μόνο σημείο της διήγησής μου που έχει «ιστορική αξία».
Όμως δε θα τους απαντήσω τίποτα γιατί η ιστορική αλήθεια, το
ξαναλέω, δεν είναι ποτέ ούτε επιχείρημα ούτε δικαιολογία.

Όλο το έργο άς είναι δεμένο, χυμένο χάριν της μόνης αλή-
θειας, της ανθρώπινης αλήθειας.

Θα μπορούσα, και τώρα ακόμη, για το πιο τελευταίο από τα
βιβλία μου, να δείξω την άρχη και το δρόμο που πήραν οι ζωντα-
νές του πηγές. Όμως δε θα κάνω βέβαια τίποτα.

Σε δέκα χρόνια, σε πέντε χρόνια ίσως, δε θα ξαίρω ούτε ο ίδιος
άν η ιστορία του Λωράν Πασκιέ δεν είναι όλος διόλου αληθινή,
δεν είναι η μόνη αληθινή.

XXI

Η πιο ζωηρή μου επιθυμία όταν δημιουργώ κάτι είναι να κά-
νω ώστε ο αναγνώστης, χτυπημένος από τον τόνο της αλήθειας που
θα κλείνει το έργο μου, να φωνάξει σκεπτόμενος έμένα: «Είναι
βέβαια η ιστορία του!»

Όταν ένας άνθρωπος γράφει τα απομνημονεύματά του, οι σχο-
λιαστές προσπαθούν με κάθε τρόπο να αποδείξουν ότι τα απομνη-
μονεύματα αυτά δεν είναι αληθινά και ότι ο συγγραφέας τους χα-
ράζει μια ψεύτικη εικόνα του εαυτού του. Γράψτε όμως ένα μυ-

θιστόρημα. Ο κάθε αναγνώστης θα σας αναγνωρίσει στο πρόσωπο
του κεντρικού ήρωα. Ο κάθε αναγνώστης; όχι. Άν ο ήρωάς σας
είναι κακομοιριασμένος και διεφθαρμένος μερικοί από τους παλιούς
σας φίλους θα σκεφθούν: «Έκανε το ίδιο του πορτοαίτο». Άν ο
ήρωάς σας είναι τύπον ήρωϊκού οι ίδιοι φίλοι θα σφουρίζουν: «Πού
πάει και βρίσκει τα υποκείμενά του;»

Ο αναγνώστης που δε σας γνωρίζει τείνει φυσικά να σας ζητή-
σει μέσα στα βιβλία σας. Άς βρίσκει, σας τοποθετεί. Είναι μια ά-
νάγκη τάξης.

Άς προσπαθήσει ο Ζύλ Ρομαίν ν' αποδείξει πως δεν είναι για-
τρος. Θα δυσκολευθεί. Όλοι οι θεατές του Κνόν είναι βέβαιοι πως
μόνον ένας γιατρός θα μπορούσε να γράψει αυτή τη σάτυρα. Θα
μπορούσε κανείς να άπλοποιήσει τα πράγματα έπικυρώνοντας το
μύθο. Προτείνω στους συνάδελφούς μου να ονομάσουμε τον Ζύλ
Ρομαίν έπίτιμο γιατρό.

Την άνοιξη του 1911. ο Α. Άντουάν ο τότε διευθυντής του
Όντεόν ανέβασε το πρώτο μου έργο. Όνομαζόταν «το Φως» και
παρουσιάζόταν σ' αυτό ένας τυφλός.

Το Όντεόν είχε παίξει προηγουμένως ένα έργο της Μαρι Λενερύ.
Είναι γνωστό πως η Μαρι Λενερύ ήταν κουφή. Όστερα από το
έργο μιας κουφής το έργο ενός τυφλού και μάλιστα τυφλού εκ γενε-
τής. Πρέπει να δηλογήσουμε πως αυτό ήταν πολύ προκλητικό κι
ώραία συμμετρικό. Ο μύθος πήρε δρόμο.

Και κράτησε πολύ καιρό. Ίσως να κρατάει ακόμα. Στα 1915 ο
Δόκτωρ Χέλμ έλεκτός δημοσιογράφος έλεγε για μένα στον Άλφρεδ
Βαλλέτ, ο οποίος μου διηγήθηκε αυτήν την ιστορία: «Τα πολεμικά
διηγήματά του είναι πρώτης τάξεως, τι κρίμα που είναι τυφλός εκ
γενετής». Ο Άλφρεδ Βαλλέτ θεώρησε καθήκον του να παρατηρήσει,
ότι με γνωρίζει αρκετά καλά, ότι δεν είμαι τυφλός και ότι αν ήμουν
δε θα μπορούσα να πάρω μέρος στον πόλεμο και να γράψω αυτά τα
διηγήματα. Ο Δόκτωρ Χέλμ αναγνώρισε γελώντας ότι διέδιδε χω-
ρίς να το καλοσκεφθεί έναν άνόητο μύθο.

XXII

Σ' ένα του χρονογράφημα ο Άντρέ Μπιλλύ υποστηρίζει ότι ο
άληθινός μυθιστοριογράφος πρέπει να βγάζει από το Μηδέν όλα του
τα πλάσματα και ότι οι σύγχρονοι μυθιστοριογράφοι που παρουσιάζουν
λίγο πολύ τον εαυτό τους μέσα στα έργα τους δεν είναι πραγμα-
τικοί μυθιστοριογράφοι. Ο Άντρέ Ρουσσώ παραδέχεται τα ίδια:

«Έχουμε, λέει, πολύ λίγους πραγματικούς μυθιστοριογράφους,
μυθιστοριογράφους αντικειμενικούς που δημιουργούν πρόσωπα ξένα
προς τον εαυτό τους όπως έκαναν οι μυθιστοριογράφοι της εποχής
και της σχολής του Πόλ Μπουζέ. Οι συγγραφείς της γενιάς που
φοιμάζει τώρα δεν ξαίρουν οι περισσότεροι παρά να εκφράζουν διά
μέσου ενός ήρωα μισό συμβολικού και περισσότερο από μισοαδερφι-
κό, τον εαυτό τους.»

Δεν παραδέχομαι καθόλου αυτόν τον Όλύμπιο δημιουργό που

λείπει τόσο από το έργο του. Οι δανειστές του Μερκαδὲ εἶναι οἱ δανειστές τοῦ Μπαλζάκ καὶ ἡ «Ἀνθρώπινη Κωμωδία» ὅπως καὶ ἡ ζωὴ τοῦ συγγραφέα τῆς εἶναι ἓνα μεγάλο χρηματικὸ δράμα. Ὁ Σμερντιάκωφ καὶ ὁ πρίγκηπας Μοῦσκιν εἶναι ἐπιληπτικοὶ καὶ οἱ δύο ὅπως κάποιος Ντοστογιέφσκι.

Καὶ ὁ Φλωμπέρο; «Ἡ Μποβαροὶ εἴμιοι ἐγώ!». Καὶ ὁ Κόνρατ πού περιφέρεται, ὄνειροπόλα, ἀνάμεσα στὰ πρόσωπά του καὶ μέσα στὰ πρόσωπά του;

Θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς τὸ ἴδιο γιὰ ὅλους σχεδὸν τοὺς ζωγράφους καὶ πρῶτα πρῶτα γιὰ τὸν Ρέμπραντ πού ζωγράφησε τὶς γυναῖκες του, τοὺς φίλους του, τοὺς γείτονές του, καὶ ἀκατάπανστα τὸ πρόσωπό του.

Οἱ μόνοι μυθιστοριογράφοι γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς ὅτι εἶνε ξένοι ἀπὸ τὰ πρόσωπά τους, εἶναι οἱ ἐπιφυλλιδογράφοι. Καὶ αὐτὸ ἀκόμα δὲν εἶναι ἐντελῶς βέβαιο.

Ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλο τὸν κόσμο συμβαίνει καὶ μὲ μένα νὰ ζητῶ μέσα σ' ἓνα βιβλίο τὸ συγγραφέα. Δὲν εἶμαι λιγώτερο περιέργος νὰ φανταστῶ τὸν ἀναγνώστη γιὰ τὸν ὁποῖο προορίζεται ἰδιαίτερα αὐτὸ τὸ βιβλίο.

XXIV

Ἡ δράση τῶν μυθιστορηματικῶν ἔργων, ἡ δράση ἢ καλλίτερα ἡ περιπέτεια, νὰ τι ξεχνοῦμε μόλις κλείσουμε τὸ βιβλίο.

Ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ μοῦ διηγηθεῖ χωρὶς τὴ βοήθεια μιᾶς πρόσφατης ἀνάγνωσης τὴ δράση, τὴν πλοκὴ, τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς Σαρτρὲλ τοῦ Νικόλα Νικλέμπυ, τῆς Ἄννας Καρένιν, ἀκόμα καὶ τῆς Εὐγενίας Γκραντέ, γιὰ νὰ πάρουμε ἓνα βιβλίο ἀρκετὰ σύντομο.

Ἄς μὴ δίνουμε μεγάλη σημασία στὴ διήγηση στὸ πιὸ εὐθραστο αὐτὸ στοιχεῖο ἢ τουλάχιστο στὸ πιὸ διαλυτό. Ἐκεῖνο πού ἀπομένει ἀπὸ τὸ διάβασμα τῶν καλλίτερων μυθιστορημάτων δὲν εἶναι ἓνας μῦθος, μιὰ ἱστορία, μιὰ ἓνας ἀτομικὸς πόνος, ἓνα πένθος, μιὰ ἐπιθυμία, μιὰ θλίψη ἀνεξάλειπτη, μιὰ ἀνάγκη ἀνταπόδοσης καὶ ξαναζωτανέματος, ὅπως συμβαίνει μὲ μιὰ ζωὴ καὶ κάποτε καλλίτερα κι' ἀπὸ μιὰ ζωὴ. Ἐκεῖνο πού μᾶς μένει γιὰ πάντα εἶναι ἓνα πρόσωπο πού τὸ βασανίζει ἢ ἐλπίδα, δυὸ ἄσπρα χέρια πού σφίγγονται, ἓνα μικρὸ τετράγωνο φωτὸς ἐπάνω στὸ πορτέτο μιᾶς κάμαρας. Ἐνα ἄρωμα, μιὰ γένση, κάτι λιγώτερο ἴσως.

Συγγέουν πολὺ συχνὰ τὴν πλοκὴ καὶ τὴν κίνηση. Μιὰ διήγηση μπορεῖ νὰ ζήσει χωρὶς πλοκὴ ὄχι ὁμως καὶ χωρὶς κίνηση. Ὑπάρχουν βιβλία πού δὲν ἔχουν φαινομενικὴ ἐνεργητικότητα τὰ ὁποῖα ὁμως μᾶς συναρπάζουν δυνατὰ καὶ δὲ μᾶς ἀφίνουν νὰ ἀνασάνουμε.

Μεταφρ. ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΥΡΕΛΟΣ

IBAN ΜΠΟΥΝΙΝ.

ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ 1933

Β Ε Ρ Α

Ἐνα χειροποριάτικο βράδυ, ὑγρό, φεγγαρόλουστο καὶ κρύο ὁ Στρέχνεφ διάταξε νὰ τοῦ ζέψουν τάλιο. Τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ἔμπαινε, σὰν γαλάζιος καπνός, ἀπὸ τὴ μακρουλὴ θυρίδα τοῦ σταύλου κι' ἔκανε τὸ μάτι τοῦ ἀλόγου νὰ μοιάζῃ μὲ λαμπερὸ ρουμπίνι... Ὁ ἐργάτης τοῦβραλε τὸ χαλινάρι καὶ τὴν κοζάκινη σέλλα, τῶσρε ἔξω ἀπὸ τὸ σταῦλο καὶ τοῦδσε τὴν οὐρά. Τὸ ἄλογο στεκόταν ὑπάκουο. Μόνο σὰν ἔνοιωσε τὸ σφίξιμο τῶν λουριῶν, φούσκωσε τὰ πλευρά του καὶ στέναξε. Ἐνα λουρι πού ἔσπασε ἐρχόταν κοντὸ κι' ὁ ἐργάτης κατάρφεσε μὲ κόπο νὰ τὸ περάσῃ στὸν κρῖκο τραβώντας το μὲ τὰ δόντια... Τὸ μικρόσωμο ἄλογο ζώηρεψε κάτω ἀπὸ τὴ σέλλα. Τῶσρε κοντὰ στὸ πεζοῦλι, τύλιξε τὸ χαλινάρι γύρω ἀπὸ ἓνα στύλο κι' ἔφυγε. Γιὰ πολὴ ὥρα τὸ ζῶο δάγκωνε καὶ μασσοῦσε μὲ τὰ κίτρινα δόντια του τὸ ξύλο. Κάποτε χλιμίντριζε πνιχτὰ. Πλάι του, μέσα σὲ μιὰ λακκούβα νερό, τὸ φεγγάρι καθρεφτιζόταν πρασινωπὸ τὸ φτωχὸν ὀπωρόκηπο σκέπαζε διάφανη ομίχλη.

Ὁ Στρέχνεφ μὲ τὸ καμτσίκι στὸ χέρι φάνηκε στὴν αὐλή.

Μύτη ἀετίσσια, κεφάλι μικρὸ, γυρτὸ πίσω. Ἦταν ξερακιανὸς καὶ ψηλὸς παρ' ὅλους τοὺς φαρδεῖους ὄμους του. Κοιμψευόμενος σὰν κυνηγὸς φοροῦσε ἓνα καφτάνι σφιγμένο στὴ λεπτὴ μέση του μὲ ἀσημόδετη πέτσινη ζώνη. Στὸ κεφάλι φοροῦσε ἓνα κοζάκινο σκοῦφο μὲ κόκκινο τεπέ. Μὰ καὶ στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ τῶβλεπε καλὰ κανένας πὼς κόντευε τὰ σαράντα, πὼς τὸ πρόσωπό του ἦταν ἀνεμόδαρτο καὶ μαραμμένο, πὼς τὰ τραχειὰ κατσαρὰ γένηια του ἀρχίζαν νὰ ψαράινουν, κι' οἱ φλέβες τοῦ λαιμοῦ του νὰ τρεμουλιάζουν.

Ἐβλεπε κανένας πὼς οἱ μπότες του ἦσαν τριμμένες πὰ καὶ στὴν ἄκρη τοῦ ρούχου του διακρίνονταν μερικὲς σκοῦρες σταλαματιᾶς αἵμα, ξεραμένο ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἐκεῖ μαζί μὲ λίγες τρίχες λαγοῦ.

Ψηλά ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ παράθυρο πάνω ἀπὸ τὸ πεζοῦλι ἀνοιξε ἓνα πορτέλι.

— Ἀντριούσκα πού πᾶς;

— Δὲν εἶμαι κανένα μοροδέλι μιμᾶ, εἶπε ὁ Στρέχνεφ ἀρπάζοντας τὸ χαλινάρι. Τὸ πορτέλι ξανάκλεισε, μὰ ἡ πόρτα τοῦ προθαλάμου ἔτριξε τὴν ἴδια ὥρα.

Σέροντας τὶς παντοῦφλες του φάνηκε στὸ κατώφλι ὁ Παῦλος Στρέχνεφ, φουσκωμένος ἀπὸ τὸν ὕπνο, μὲ μάτια πρισμένα καὶ μαλλιά γκριζὰ σηκωμένα στὴν κορφὴ τοῦ κεφαλιοῦ. Ἦταν μὲ τὰ ἐσώρουχα καὶ μὲ τὸ καλοκαιριάτικο παλτό του, μισομεθυσμένος σὰν πάντα κι' ἔτοιμος γιὰ φλυαρία.

— Γιὰ πού Ἀντριούσκα; ρώτησε μὲ ξεψυχησμένη φωνή. Τοὺς χαιρετισμούς μου παρακαλῶ στὴ Βέρα Ἀλεξέγιεβνα... Τὴν ἐχτιμοῦσα πάντα πολὺ.

— Ποιὰν ἐχτιμοῦσες; ἀπάντησε ὁ Στρέχνεφ. Δὲν ντρέπεσαι νὰ

φυιρώνης ἐκεῖ πὺν δὲν σὲ σπέρνονν;

— Πάτησα στὴν πῆτα καθὼς βλέπω ἀπάντησε ὁ Παῦλος. Στὸ ἀποχαιρευτιστῆριο ραντεβοῦ πάει ὁ νεαρὸς ἐρωτοχτυπημένος μας. Ὁ Στρέχνεφ σφίγγοντας τὰ δόντια ἐτοιμάστηκε ν' ἀνεβῆ στὸ ζῶο.

Μόλις τὸ πόδι του ἄγγιξε τὴ σκάλα τῆς σέλας, τᾶλογο φάνηκε νὰ ξυπνᾷ κι' ἄρχισε νὰ στριφογυρίζῃ. Στὴν κατάλληλη στιγμή ὁ Στρέχνεφ δάμασε τὸ ζῶο καὶ μ' ἓνα ἀλαφρὸ πήδημα κάθισε στὴ σέλλα πὺν ἔτριξε. Τᾶλογο σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ οβύνοντας μὲ τὴν ὀπλή του τὸ φεγγάρι μέσα στὴ λακκούβα ἔφυγε ἀνάλαφρα.

Στοὺς ὑγροὺς φεγγαρόλουστοὺς κάμπους τᾶπέντι ἄσπριζε σ' ἀδιόρατες μπροντοῦρες κοντὰ στοὺς φράχτες. Μακροφτέρουγες κουκουβάγιες σκίζαν ἀθόρυβα κι' ἀπότομα τὸν ἀέρα τᾶλογο ρουθούνιζε καὶ παραμέριζε. Ὁ δρόμος περνοῦσε πλαίϊ ἀπὸ ἓνα ἄψυχο δάσος, κρῖο ἀπὸ τὸ φεγγάρι καὶ τὴ δροσοῦλα. Τὸ φεγγάρι ἐκθαμβωτικὸ καὶ ὑγρὸ θάλεγε, χανόταν καὶ ξαναφαινόταν ἀνάμεσα στὶς ἀπογυμνωμένες βουνοκορφές καὶ οἱ ξεροὶ κλώνοι τῶν δέντρων ἐξατιμζόνταν μέσα σὲ κείνη τὴ θαμπὴ λάμψη. Μιὰ πικρὴ μυρουδιά ἀναδιδνόταν ἀπὸ τὶς λεῦκες, ἀνακατωμένη μὲ τὴν ὀσμὴ τῶν φύλλων πὺν σάπιζαν στὰ κοιλώματα. Ὑστερα ἄρχιζε μιὰ πλαγιὰ πὺν τὰ βάρη τῆς μεσ' τὶς χαράδες δὲν τὰ ξεχώριζε πλημμυρισμένα ἀπὸ τὴν ἐλαφρὴν ὀμίχλη. Ἀσπρος ἀχνὸς ἔβγαине κι' ἀπ' τὰ ρουθούνια τοῦ ζῶου καθὼς ἀνοίγε πέρασμα μέσα ἀπὸ τὰ κρυσταλλισμένα χαμόκλαδα. Ὁ κρότος τῶν κλαδιῶν, καθὼς ἔσπαζαν ἀπ' τὶς ὀπλές τοῦ ἀλόγου, ἀντιλαλοῦσε στὴν ἀντικρονὴ βουνοπλαγιὰ, στὸ μαῦρο μεγάλο δάσος, πὺν τὴ σκοτεινιάζε ἀνεβαίνοντας. Ἄξαφνα τᾶλογο τροῦλωσε ταῦτιά του. Δυὸ λύκοι κοντόχοντροι μὲ παχιοὺς λαιμοὺς καὶ λεπτὰ πόδια καιροφυλαχτοῦσαν στὸ βάθος ἀνάμεσα στὴ γαλάζια ὀμίχλη μέσα σὲ λασπερὰ βάλτα. Ἀφήσαν τὸν καθαλάρη νὰ σιμῶση, ὕστερα ἔφηναν ἀπότομα φτάνοντας μ' ἓνα ἀδέξιο πήδημα ὡς τὰ χορτάρια π' ἀφίταν πλῆθος ἀναλαμπές γύρω.

— Κι' ἂν μείνη ἀκόμη μιὰ μέρα; εἶπε ὁ Στρέχνεφ σηκώνοντας τὸ κεφάλι καὶ κνιτάζοντας κατὰματα τὸ φεγγάρι πὺν ἀπλωνόταν πάνω ἀπὸ τὰ ἔρημα λειβάδια πὺν σκέπαζε ἡ ἀσημένια ὀμίχλη. Χεινοποριάτικη μελαγχολία μὲ κάθε λογῆς ὁμορφιά.

— Ἄν εἶναι ἔτσι; εἶπε ὁ Στρέχνεφ... ἂν εἶναι ἔτσι;

Ἡ σέλλα ἔτριξε. Τᾶλογο ἔβαλε τὰ δυνατὰ του. Τὸ στιβαρὸ σῶμά του τάλαντευνόταν καθὼς ἐσκαρφάλωνε στὸ πυκνὸ δάσος, μέσα ἀπὸ ἓνα δρομάκι ἀνασκαμμένο ἀπὸ τὶς βροχές καὶ σκονιάφτοντας ἄξαφνα κόντεψε νὰ πέση. Τὸ πρόσωπο τοῦ Στρέχνεφ μόρφασε ἀπὸ θυμὸ. Κατάφερε ἓνα δυνατό μαστίγωμα στὸ κεφάλι τοῦ ζῶου.

— Χοὺ παληάλογο! φώναξε μὲ λύσσα ἀγωνίας κι' ἡ κραυγὴ του ἀντήχησε μέσα στὸ βουερὸ δάσος. Ὑστερα ἀπὸ τὸ δάσος ἔρημα χωράφια ξαπλωνόταν ὡς πέρα. Σὲ μιὰ ἀτέλειωτη πλαγιὰ ἀνάμεσα ἀπὸ καλύβες καμωμένες ἀπὸ καλαμπόκι ἓνας φτωχὸς περὶβολος ὑφονόταν. Δὲν εἶχε μέσα παρὰ ἔρειπια κι' ἓνα ἀχρονεῖο σπιτάκι. Πίσω ἀπ' αὐτὸ κοντὰ σὲ μιὰ λίμνη βρισκόταν ἓνας ἀποξεραμμένος κηπᾶκος μὲ λίγες παράξενες σειρές χαμηλές μηλιές καὶ μερικὰ νεα-

ρὰ δεντροκία στηριγμένα σὲ πασσάλους. Πόσο μελαγχολικὰ ἦσαν ὅλα τοῦτα κάτω ἀπὸ τὸ φεγγάρι. Ὁ Στρέχνεφ σταμάτησε. Θάλεγε πὺν εἶναι πολὺ ἀργά; τόσο ἡ σιγὴ ἦταν βαθεῖα σ' ἐτοῦτο τὸν τόπο.

Ὁ καβαλλάρης ἔκαμε τὸ γῦρο τοῦ σπητιοῦ πούταν βυθισμένο στὸ σκοτάδι κι' ἀφίνοντας τὸ χαλινάρι πήδηξε κάτω. Τᾶλογο δὲν κουνήθηκε πιὰ, στάθηκε κει μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι ταπεινά. Στὸ πεζοῦλι ἓνα γέρικο κυνηγετικὸ σκυλλί ἦταν κουλουριασμένο μὲ τὸ μουσοῦδι στὰ σκέλια. Δὲ σάλεψε. Σήκωσε μόνο τὰ φρούδια, κῦτταξε τὸν ἐπισκέφτη καὶ κούνησε τὴν οὐρὰ του φιλικὰ.

Ὁ Στρέχνεφ μπῆκε στὸ προαῦλιο. Μιὰ ἄσκημη μυρωδιὰ ἀπὸ παλιές ἀποθήκες τὸν χτύπησε. Στὴν εἴσοδο ἦταν σκοτάδι: τὰ τζάμια σκεπασμένα ἀπὸ τὴν κρούα πάχνη χούσιζαν. Μεσ' ἀπ' τὸ σκοτεινὸ διάδρομο μιὰ γυναῖκα κοντὴ, μ' ἔλαφρὸ ἀνοιχτόχρωμο πενιουάρ, ἔτρεξε ἀθόρυβα σ' αὐτόν. Ὁ Στρέχνεφ ἔσκυψε καὶ γρήγορα καὶ δυνατὰ δυὸ μπράτσα πούβγαϊναν γυμνά μέσα ἀπὸ τὰ νοιχτὰ μανίκια οἴχτηκαν στὸν στεγνὸ λαιμὸ του: κι' ἓνα κεφάλι ἀκουμπισμένο στὸ σκληρὸ ὕφασμα τοῦ καφτανιοῦ ἔκλαιγε ἦσυχια κι' εὐτυχισμένα. Καὶ καθὼς χτυποῦσε, σὺν καρδιὰ παιδιοῦ, ἡ ὄχι καὶ τόσο νέα πιὰ καρδιά τῆς γυναῖκας ὁ ἄντρας ἔνοιωθε νᾶνεβοκατεβαίνῃ στὸ στήθος τῆς ἓνας ὀλόχρους σταυρὸς ἴσως τῆς γαργιάς τῆς στεροῦς θησαυρὸς.

— Θὰ μείνης ὡς αὔριο; ρώτησε γρήγορα γρήγορα... Ναί; δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω σὲ τόση εὐτυχία.

— Πάω νὰ βάλω τᾶλογο στὸ σταῦλο, Βέρα, εἶπε ὁ Στρέχνεφ, ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸ σφίξιμό της. Ναί ὡς αὔριο... ὡς αὔριο εἶπε καὶ σκέφτηκε: «Θέ μου κάθε μέρα καὶ πιὸ παράφορη καὶ πιὸ ζηλιάρα καὶ πιὸ ἀνυπόφορη... Δὲν ἔχει συγκρατημὸ στὰ χάρδια. Καὶ τί ἀξιολύπητη πούναι νὰ νομίζῃ πὺν θὰ μὲ κάμῃ νὰ ζηλέψω ἀραδιάζοντάς μου ποιοὶ τρέχουν πίσω της. Ὡ! σκέφτηκε μ' ἓνα ξαφνικὸ θυμὸ, δὲ μπορῶ νὰ τὴ βλέπω.

Τὸ πρόσωπο τῆς Βέρας ἦταν γλυκὸ, βελουδένιο ἀπὸ τὴν πούδρα... Ἄγγιξε διακριτικὰ τὸ μάγουλό της στὰ χεῖλια τοῦ Στρέχνεφ κι' ὕστερα ἀπότομα σφράγιζε τὸ στόμα του μὲ τὸ στόμα της. Ὁ σταυρὸς ἔλαμπε στὸ ξέσκεπο στήθος της. Φοροῦσε ἓνα λεπτὸ πουνκάμισο, μοναδικὸ, φυλαγμένο ζηλότυπα γιὰ τὶς μεγάλες αὐτὲς στιγμές. Τὸ γυμνὸ στήθος τῆς ἦταν δροσερὸ καὶ «ἀσφαλῶς» σκεφτόταν ὁ Στρέχνεφ προσπαθώντας νὰ παρασυρθῇ καὶ νὰ θυμηθῇ πὺν ἦταν ἡ Βέρα ὅταν ἦταν νέα, «ἀσφαλῶς πρὶν δεκαπέντε χρόνια οὔτε λεφτὸ δὲ θὰ δίσταζα νὰ θυσιάσω 15 χρόνια τῆς ζωῆς μου γιὰ ἓνα ραντεβοῦ μαζί της.»

Λίγο πρὶν φέξη, κάτω στὸ πάτωμα, πλαίϊ στὸ κρεβάτι, ἓνα κερὶ ἀναβε: ὁ Στρέχνεφ μακρὺς, σφιγμένος στὴν κυλότα καὶ στὶς μπότες του, μὲ τὸ πουνκάμισο ξεκούμπωτο, κοιμόταν ἀνάσκελα μὲ τὰ χέρια κάτω ἀπὸ τὸ κεφάλι, γέρονοντας πίσω, αὐστηρὸ μέσ' στὸ σκοτάδι, τὸ λεπτὸ πρόσωπο μὲ τὴν ἀετία μύτη. Ἡ Βέρα ἦταν καθισμένη πλαίϊ του μὲ τὸν ἀγκῶνα στὰ γόνατά της. Τὰ λαμπερὰ μάτια τῆς ἦσαν κόκκινα, πρσιμένα ἀπὸ τὸ κλάμα. Κάπνιζε κνιτάζοντας ἡλίθια τὸ πάτωμα. Τὸ μικρὸ πόδι της σφιγμένο στὴ μαῦρη κάλτσα καὶ

στο ακριβοληρωμένο μπوتينι, τῆς ἄρρεσε πολύ. Μὰ ἡ καρδιά της ὑπόφερε τόσο.

— "Όλα τὰ θυσιάσα γιὰ σένα εἶπε ἡσυχὰ καὶ τὰ χεῖλια της βάλθηκαν πάλι νὰ τρέμουν. Ὁ Στρέχνεφ τῆξε ἀκούσει χίλιες φορὲς αὐτὰ τὰ λόγια. Μὰ ἡ φωνή της εἶχε τόση τρυφερότητα καὶ παιδικὴ θλίψη. Κι' ὅμως ἄνοιξε τὰ μάτια του κι' ἀρώτησε ψυχρά.

— Τὶ ἐθυσιάσες;

— "Όλα ὅλα... Καὶ πρὸ παντὸς τὴν ὑγεία... τὰ νιάτα.

— Μάρτυς μας ὁ Θεὸς δὲν εἴμαστε πιά κι' οἱ δυὸ νέοι.

— Χοντρός πού εἶσαι! Δὲν ἔχεις διόλου τάκτ εἶπε τρυφερά.

— "Όλες οἱ γυναῖκες στὸν κόσμον, τὰ ἴδια λένε. Εἶναι ἡ ἀγαπημένη τους φράση... Μόνο τὴν λέν διαφορετικὰ. Στὴν ἀρχὴ συνελασμένες, γοητεμένες φωνάζουν «τί ἔξυπνος ποῦσαι! πόσο λεπτός» ὕστερα «τί χοντρός... δὲν ἔχεις διόλου τάκτ».

Αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ Βέρα δὲ θέλησε νὰ διαμαρτυρηθῆ... Κλαίοντας ἤρεμα εἶπε σὰν νὰ μὴν εἶχε ἀκούσει.

— "Ἄς ὑποθέσουμε πὸς δὲν ἄξιζα τίποτε... Μὰ τὴν μουσικὴ τὴν ἀγαποῦσα καὶ τὴν ἀγαπῶ μὲ πάθος. Ἴσως θὰ γινώριζα τὴν ἐπιτυχία.

— Δὲν ἦταν τὴ μουσικὴ πού ἀγαποῦσες... Μόλις αὐτὸς ὁ Παντέρσεν...

— Δὲν εἶναι εὐγενικὸ νὰ τὸ λὲς αὐτὸ Ἄντριούσκα... Καὶ τώρα δὲν εἶμαι παρὰ μιὰ ἐσωτερικὴ δασκάλα τοῦ πιάνου ἀξιολύπητη... Καὶ ποῦ; Σ' αὐτὴ τὴν καταραμένη πόλιν πού πάντα μισοῦσα. Κάθε ἔξοδος μοῦ στοιχίζει ἓνα σωρὸ ταπεινώσεις, ψέμματα, κολασκεῖες... Προσπάθησε λοιπὸν νὰ μὲ καταλάβῃς... Δυὸ χρόνια πάνε πού δὲ μίλησα μὲ τὴ μητέρα μου. Φαντάζεσαι πὸς δὲν ξέρει; Καὶ λὲς πὸς δὲ θὰ μπορούσα νὰ βρῶ καὶ τώρα ἀκόμη κάποιον ἄντρι νὰ μοῦ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἡσυχία, τὸ σπιτικό... νὰ μ' ἀγαποῦσε καὶ νὰ μ' ἐχτιμοῦσε. Θέ μου τί κατάντημα... τί ξεπεσμός! πούναι ἡ ντροπὴ μου ἡ περιφάνειά μου;

Ὁ Στρέχνεφ ἄρχισε νὰ καπνίζει ὕστερα εἶπε ἀργὰ τονίζοντας κάθε λέξη...

— Βέρα δὲν εἶμαι καμωμένος γιὰ ρομάντζα... Εἶμαι γέρος καὶ ντρέπομαι. Δὲν ξέρομε μεῖς οἱ Ρῶσοι ν' ἀγαποῦμε. Γιὰ μᾶς ὁ ἔρωτας εἶναι δηλητήριο πού δὲν μπορούμε νὰ τὸ ἀνεχτοῦμε.

Σὰν τὴν νικητὴν σὲ μερικὲς κράσεις. Ἐγὼ καταστράφηκα κι' ὄχι ἐσύ... Πριν ἀπὸ 15, 16, χρόνια ἐρχόμουν ἐδῶ καθημερινῶς ἔτοιμος νὰ ξενυχτίσω στὴν πόρτα σου. Ἐμεῖς τὰ παιδιά τῶν εὐγενῶν ἀργοῦμε ν' ἀναπτυχτοῦμε ἢ μίμουνα τότε ἓνα παλιόπαιδο, ἓνας ἐνθουσιώδης ρομαντικὸς ἠλίθιος.

Τὸ τοιγάρο του εἶχε σβύσει τὸ πέταξε μακριὰ καὶ κύταξε τὸ ταβάνι, ἀφήνοντας τὸ χέρι του νὰ πέσῃ.

— Βοήκα στὸ γραφεῖο τοῦ παποῦ μου ἓνα χρυσὸ γυναικεῖο δαχτυλίδι. Τόκλεψα... Δὲν πὸς κι' αὐτὸς τόχε βοή στοῦ προπάπον μου τὸ μνήμα. Προγονολατρεία! Ἀγάπη γιὰ κείνους πού τὰ πορτραῖτα τους κίτρινίζουν στὰ ὀβὰλ κάδρα τους τὰ σκεπασμένα μὲ κίτρινο χαρτί πάνω σὲ γαλάζιο. Ἀγάπη τῶν παλιῶν ρομαντικῶν καιρῶν πού ἡ

πορφυρὴ ἀγοριοροδιὰ ἀνθίζε ἀκόμα καὶ τὸ πάροκο ἀπὸ φιλύρες ἦταν στὶς δόξες του.

Ἡ εἰκόνα τῶν τριῶν ἀγίων πού προστάτευαν τὶς παλιὲς οἰκογενεῖς μας στεκόταν στὸ ἀσημένιο βάθος της μὲ τὴν τσερκεζικὴ ἐργασία. Ἐκαμα τὴ βλακεία νὰ γράψω καὶ στίχους.

Σὰν σ' ἀγαποῦσα, μέσα μου ξυπνοῦσαν ἐραστές παληοί.

Ἐνας ρομαντικὸς κι' ἐγὼ γιὰ χάρι σου εἶχα γίνε.

Καὶ μεσ' τὸ πάροκο τὸ βουβὸ κάθε νυχτιὰ σιωπηλὴ

κύταζε τᾶστρα π' ἄλλοτε τὰ κύταζαν κι' ἐκεῖνοι.

Κύταξε τὴ Βέρα. Τὸ πρόσωπό της τοῦ φάνηκε ψυχρὸ. Ἐξακολούθησε πὸ σκληρά.

— Πές μου, γιὰ τίνας χατῆρι ἀφήκες τοὺς δικούς σου, τοὺς ὁμοφυλους σου;

Ἐχομε χρέος νὰ πεθαίνομε ἀνάμεσό τους. Τρισκαταραμένοι ἄς εἴμαστε... μὰ ἔτσι συμβαίνει πάντα... Πόσοι μέσα στὰ χρόνια τῆς ἀριστοκρατίας δὲν ἔχασαν τὰ μυαλά τους ἀπὸ ἔρωτα! Μὰ εἶναι καλλίτερα ἔτσι... πολὺ καλλίτερα... Δὲ θὰ ξεπέσωμε στὶς ἀδιαντροπιὲς πού βλέπει κανεὶς στὰ σημερινὰ ρομάντζα...

Ἀνασηκώθηκε καὶ μὲ βλέμμα κακίας κύταξε ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὰ στεγνὰ μαῦρα μαλλιὰ τῆς ἐρωμένης του.

— Στεκόμουν προστάσου μὲ ἀφοσίωση καὶ λατρεία... σὲ λογάριάζα σὰν γυναῖκα μου... Ποιὰ ἐποχὴ μᾶς ἔνωσε ἡ τύχη; Ἦταν ἡ κατάλληλη ὥρα; Ποιὸς φταίει; Τὶ ἦσαν γιὰ μένα; Μιὰ σύζυγος; Ὁχι! Μὰ ἦμουν νέος, εὐθύμος, ἀγνός, γεμάτος ὑγεία. Φοροῦσα βαπτιστένια μπλοῦζα! Δὲν ξέρεις τί ἦταν γιὰ μένα νᾶρχομαι κάθε μέρα σπῆτι σου, νὰ βλέπω τὴν ἐλαφροῖα νεανικὴ ὀμπα σου πού ἦταν κι' αὐτὴ βαπτιστένια, τὰ γυμνὰ μπράτσα σου τὰ σχεδὸν μαῦρα ἀπ' τὸ ἡλιόκαμμα κι' ἀπ' τὸ αἷμα πού κυλοῦσε στὶς φλέβες σου, νὰ βλέπω τᾶστραφτερὰ τατάρικα μάτια σου πού δὲν κύταζαν τὰ δικὰ μου, τὸ κίτρινο ῥόδο ἀνάμεσα στὰ δλόμαντρα μαλλιὰ σου καὶ τὸ χαμόγελό σου κείνου τοῦ καιροῦ, κάπως κουτό, κάπως ἀφηρημένο μὰ πάντα θελκτικό. Ἀκόμη καὶ νὰ σὲ βλέπω νὰ φεύγῃς ναζιάρικα σ' ἓνα μονοπάτι τοῦ κήπου ποὺς ξέρει μέσα σὲ τί σκέψεις, κάνοντας πὸς διασκεδάξεις μὲ τὸ νὰ χτυπᾶς μὲ τὸ πόδι σου ἓνα βῶλο ψομοῦ... καὶ νὰκούω τὶς βροσιὲς τῆς μητέρας σου πάνω ἀπὸ τὸ μπαλκόνι... Ὁλα αὐτὰ ἦσαν γιὰ μένα...

— Δὲν εἶμαι ἐπεύθυνη γιὰ τὸ σφάλμα της ἐγὼ προσπάθησε νὰ διακόψῃ ἡ Βέρα...

— Τὶ σημαίνει; Θυμᾶσαι ὅταν πρωτόφυγες γιὰ τὴ Μόσχα; Ἐδενες τὰ πακέτα σου καὶ σιγοτραγουδοῦσες ἀφηρημένα. Δὲ μ' ἔβλεπες πιά. Ξεχνόσουν στὰ ὄνειρά σου, ἦσαν σίγουρη γιὰ τὴν εὐτυχία.

Σὲ συνώδεψα καθάλλα ὡς στὸ σταθμὸ, ἓνα διάφανο κοῦο βράδυ. Οἱ προαινάδες ἀχτινοβολοῦσαν, ῥόδιζαν οἱ θερισμένοι ἀγροὶ καὶ τὸ κουρτινάκι στ' ἀνοιχτὸ παράθυρο τοῦ βαγονιοῦ. Ἐρωτας ἀλλὰ Τουρκένιεφ! φώναξε μὲ θυμὸ ὁ Στρέχνεφ καὶ τὸ κεφάλι του ξανάπεσε στὸ μαξιλάρι. Τὸ χέρι σου πού μύριζε βροβένια σφίγγοντας τὸ δικό μου τᾶφήμε τὸ ἄρωμά του... Κι' αὐτὸ τὸ ἄρωμα ἀνακατενόταν

μέ τη μυρουδιά του πέτσινου χαλιναριού και της σέλας και με την όσμη του ιδρωμένου αλόγου. Κι' εγώ φιλούσα τη χούφτα του χεριού μου! Γύρισα σπίτι μου το σούρουπο από το μεγάλο δρόμο και σ' αίσθανόμουν αλόκληρη μέσα μου ως την πιο μικρή ίνα του κορμού σου, ως τον ελάχιστο τόνο της φωνής σου. Κι' έκλαιγα... "Αν κάποιος από τους δυό μας τ' άθυσίασε όλα, όλη του την ύπαρξη αυτός ήμουν εγώ, ό γέρο μεθύστακας! Και νοιώθοντας άλμυρά δάκρυα να μουσκεύουν τ' άμάγουλα, τ' άχέλια και τ' άμουστάκια του, άκούμπησε τ' άπόδια στο πάτωμα άνασηκώθηκε και βγήκε από τ' άμάτιο.

Τ' άφεγγάρι έγευρε στη δύση του... Μιά άόριστη άσπρη όμίχλη, γινόταν νεκρικά γαλάζια καθώς γλυστρουόσε στην βουνοπλαγιά. Πέρα μακρυνά ή αύγή πρόβαινε καταπόρφυρη κατά τ' άδάσος, άσφαλώς σε κανένα δασοφυλακείο μέσα, ένας κόκορας λάλησε. "Ο Στρέχνεφ κάθησε σ' ένα σκαλοπάτι... "Ενοιωθεί την ύγρασία του δροσερού πρωϊνού να περουνιάζει τ' άμά του, μέσα από τ' άλεπτό πουκάμισο.—"Κι' ύστερα φυσικά οί ρόλοι άλλαξαν», μουρμούρισε άπογοητευμένος, «τ' άμισω σαν σκύλα. "Άλλωστε δέν έχει πια σημασία... ήρθε τ' άτέλος...»

Πήραν τ' άτσάι με φρυγανιές μεσ' τόν κρυνό προθάλαμο πάνω σ' ένα πελώριο μπαούλο. Τ' άσαμβάρι ήταν βρώμικο, πρασινισμένο, από πολύν καιρό σβυστό... "Η άχνα πού σκέπαζε τ' άπαράθυρο άρχισε να διαλύεται στα ψηλά τζάμα... "Ετσι μπορούσαν να βλέπουν τ' άφως της ήλιόλουστης μ' άπαγομένης μέρας κι' ένα δέντρο με γυρτούς κλώνους πού τούς έμεναν μόνο λίγα ξεθώρα φύλλα. "Η ύπηρέτρια ξυπόλητη με ρούσα μαλλιά και με πρόσωπο πρισμένο από τόν ύπνο μπήκε λέγοντας.

— "Ο Μίτρι ήρθε...

— Να περιμένη! έίπε ό Στρέχνεφ χωρίς να σηκώσει τ' άμάτια. "Η Βέρα είχε κι' αυτή σκυμμένο τ' άκεφάλι... τ' άπρόσωπό της ήταν άδυνατισμένο μέσα σε κείνη τ' άνύχτα και γύρω από τ' άμάτια της μια μαύρη σκιά ήταν άπλωμένη. Τ' άμαύρο φόρεμα την έκανε νεώτερη κι' ώραιότερη. Και τ' άπυδραρισμένο της πρόσωπο ήταν πιο ρόδινο κάτω από τ' άμαύρα μαλλιά της. Τ' άστεγνό σκληρό πρόσωπο τού Στρέχνεφ έγευρε πίσω με νεκρική άδιαφορία. Κάτω από τ' άν τραχειά κατσαρή γκρίζα γενειάδα τ' άμυλο τού "Αδάμ φαινόταν να τρέμει...

Στην αυλή ό πρωϊνός ήλιος τύφλωνε τ' άβλέμματα. Τ' άπεζούλι ήταν άσπρο από τ' άπαγωνιά. "Η άάχνη είχε πασπαλίσει μ' άλάτι τ' άχλόη καθώς και τ' άσκουρα πράσινα φύλλα τών λαχανικών πού ζαρωμένα σαν κοχύλια σκέπαζαν τόν περιβόλο...

"Ενας χωρικός με μεταλλική λάμψη στα μάτια στεκόταν κοντά στο πεζούλι, πλάι στ' άμάξι του, πού τ' άξερό χόρτο πού τ' άσκέπαζε ήταν κι' αυτ' άπασπαλισμένο με άάχνη σαν όλα γύρω. Σώριαζε τ' άχόρτο καλά και καθώς στριφογύριζε στ' άμάξι ένας βιολετίς καπνός ξεφεύγοντας από τ' άπια πούχε στο στόμα του ξετυλιγόταν πίσω από τόν όμο του. "Η Βέρα ντυμένη μ' ένα πολυτελέστατο λεπτό μ' άπαληό και ντεμοντέ π' ά γουνένιο παλτό, μ' ένα καπέλλο ψάθινο

μαύρο στολισμένο από σ' άσκωροφαγωμένα από σατέν λουλούδια βγήκε στην αυλή. "Ο Στρέχνεφ τ' άπροβόδησε μέσα από μονοπάτια παράμερα π' άρχιζαν να ξεπαγώνουν ως τ' ά μεγάλο δρόμο. "Εκείνη ήταν στην άμαξα κι' εκείνος...σ' άλόγο του. Τ' άζωο τέντωνε τ' άκεφάλι κατά τ' άχόρτο της καρότσας κι' ό Στρέχνεφ τ' άχτυπούσε με τ' άκαμτσίκι στο πρόσωπο... "Ανασήκωνε τότε τ' άκεφάλι του ρουθουνίζοντας.

Προχωρούσαν σιγά σιγά σιωπηλοί. Τ' άγέρικο κυνηγετικό σκυλλί είχε προσκολληθεί στον Στρέχνεφ κι' έτρεχε πίσω του. "Ο ήλιος στην άνατολή του ζέσταινε λίγο, ό ούρανός ήταν φωτεινός κι' άλαφρός.

Κοντά στο μεγάλο δρόμο ό χωρικός είπε άξαφνα.

— Τ' άκαλοκαίρι Ντεμουαζέλ θ' άσ' άτείλω πάλι τ' άγυό μου για βοσκό. "Ελπίζω να σ' άς χρειαστή σαν πέρουνι Πέστε τ' άπαρακαλώ στη μαμά σας.

"Η Βέρα γύρισε στο Στρέχνεφ με βιασμένο χαμόγελο. Αυτός βγάζοντας τ' άσκουφο του έσκυψε στη σέλλα, πήρε τ' άχειρί πού τάπλωνε ή έρωμένη του και τ' άφίλισε ποληώρα... "Η Βέρα άνασηκώθηκε έγειρε και κόλλησε τ' άχέλι της στο μισόφαρο κεφάλι τού έραστή της... "Υστερα τούπε γλυκά.

— "Εχε γειά άγαπημένη μου... Φύλαξε μια καλή άνάμνηση για μένα.

Στ' ά μεγάλο δρόμο ό χωρικός μαστίγωσε τ' άλόγο του πού άρχισε να τρέχει καλπάζοντας... ή άμαξα κυλούσε με τ' άσυνθητισμένο κρότο της, τώρα. "Ο Στρέχνεφ γύρισε πίσω μέσα από τ' άχωράφια... Τ' άσκυλλί τόν άκολουθούσε από μακριά ξεχωρίζοντας καθαρά μέσα στη χρωσωμένη πεδιάδα. Πότε πότε ό Στρέχνεφ σταματούσε φοβερίζοντάς τ' ά με τ' άκαμτσίκι. Τ' άσκυλλί σταματούσε κι' αυτ' ά, κάθιζε ήσυχα ήσυχα κάτω σαν να λέγε «και πού θέλεις να πάω;» και μόλις ό Στρέχνεφ ξεκινούσε πάλι, ξεκινούσε κι' αυτ' ά χωρίς βιάση παρακολουθώντας τ' άτρέξιμό του... Κι' ό Στρέχνεφ σκεφτόταν τόν μακρυνό σταθμό, με τίς άστραφτερές ράγες και τόν καπν' άένος τραιν' άουφενγε για τ' ά νότο.

Στ' ά γυμνά κάπου κάπου πετρώδη λειβάδια πού κατέβαινε έκανε σχεδόν ζέστη. "Η χεινοπωριάτικη μέρα, βουβή και λαμπρή, άπλωνόταν σ' ένα γαλάζιον αίθέρα πάνω από τόν καβαλλάρη. Μια μεγάλη σιγή βασιλευε στους έρημους άγρούς, στις κοιλάδες, σ' όλη τ' άμεγάλη ρούσικη στέππα... Καρδερίνες ήσαν σκαρφαλωμένες στα δεντράκια...Θάμεναν εκεί καρφωμένες όλη τ' άν ήμέρα φτερουγίζοντας μόλις, κάποτε κάποτε, από τ' άνα δεντράκι στ' άλλο, μεταφέροντας έτσι λίγο πιο πέρα τ' άν ήσυχη ζωή τους, τ' άγεμάτη θέλγητρο και εύτυχία ύσως...

Μετάφραση από τ' ά Ρωσικά.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ ΤΟΥ 1933

IBAN ALÉΞEΓIEBITΣ ΜΠΟΥΝΙΝ

Τὸ φετεινὸ βραβεῖο Νόμπελ τῆς λογοτεχνίας ἀπονεμήθηκε στὸν «ἐμυγκρὸν» ρῶσσο συγγραφέα Ἴβαν Ἀλεξέγιεβιτς Μπούνιν.

Ἦστερα ἀπὸ τόσες ἄλλες χώρες ποὺ σὲ προηγούμενες χρονιές εἶδαν τοὺς συγγραφεῖς τῶν νὰ βραβεύονται, ἦρτε καὶ ἡ σειρὰ τῆς Ρωσσίας νὰ γνωρίσει φέτος μὲν αὐτὴ τὴν «ἐξαιρετικὴν τιμὴν» ποὺ ἡ Σουηδικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ βραβείου Νόμπελ εὐαρεστήθηκε ν' ἀπονεύμει στὸ πρόσωπο τοῦ Ἴβαν Μπούνιν σὰν ἐκπρόσωπου τοῦ «γνήσιου ρωστικοῦ πνεύματος».

Στὸ μυαλὸ ὅλων—καὶ μάλιστα τοῦ μεγάλου ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ στὸ ὁποῖο εἶναι περίπου ὀλίγερα ἄγνωστος ὁ βραβευθεὶς ρῶσσος συγγραφέας—ἔρχεται ἡ εὐλογία σκέψη καὶ ὁ Μάξιμος Γκόρκη, ὁ κολοσσὸς αὐτὸς τῆς σύγχρονης ρούσσινης διανόησης γιατί ἀγνοήθηκε; Τί τέλος πάντων νὰ συμβαίνει γιὰ νὰ παραμερίζεται τόνομα ἑνὸς παγκόσμιου συγγραφέα καὶ νὰ παραγνωρίζεται τὸ ἔργο του; Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς οἱ δυὸ αὐτοὶ—ὁ Μπούνιν καὶ ὁ Γκόρκη—εἶναι οἱ δυὸ μεγαλύτεροι σύγχρονοι συγγραφεῖς τῆς Ρωσσίας μὰ καὶ συνάμα οἱ δυὸ ἀντίθετοι πόλοι. Ὁ πρῶτος πρόσφυγας, μετὰ τὴν Ὀχτωβριανὴ ἐπανάσταση, στὴ Γαλλία στάθηκε ὁ πνευματικὸς ὀδηγὸς τῆς ἐμυγκρέδικης ἀντίδρασης, ἐνῶ ὁ δεύτερος εἶναι ὁ παγκόσμιος γνωστὸς ἐκπρόσωπος τῆς ρωμαλεότητος τῆς ρούσσινης ἐπαναστατικῆς διανόησης.

Κι' ἂν βέβαια ὁ Γκόρκη δὲν περιμένει γιὰ ἐπιβράβευση τοῦ ἔργου του τὴ διάκριση αὐτή, δὲ θάταν ὅμως δικαιότερο ν'ἀπερνε τοῦλάχιστο μισακὶ μὲ τὸν συμπατριώτη του τὸ πολὺκροτο αὐτὸ βραβεῖο; Ἄλλὰ ἡ ἐπιτροπὴ ἔχοντας νὰ βραβεύει τὸν ἐκπρόσωπο τῆς ρούσσινης λογοτεχνίας δὲ δίστασε νὰ διαλέξει. Καὶ διάλεξε τὸν Ἴβαν Μπούνιν τιμώντας ἔτσι ἕνα πραγματικὸ καὶ ἀδιαφιλονίκητο βέβαια ταλέντο, ἀλλὰ ποὺ ἔδειξε σύγχρονα πόσο στενοκέφαλα κρίνει ἀποφεύγοντας νὰ τιμήσει καὶ ἐκεῖνον ποὺ ἡ βράβευση του θάταν ἴσως σὰν μιὰ ἐπίσημη κύρωση τῆς πνευματικῆς δυναμικότητος καὶ ἀνωτερότητας τῆς ἐπαναστατικῆς ρούσσινης διανόησης.

Ἄλλὰ ἂς δοῦμε πῶς εἶναι τὸ φιλολογικὸ ἔργο τοῦ βραβευμένου συγγραφέα:

Ὁ Ἴβαν Ἀλεξέγιεβιτς Μπούνιν γεννήθηκε στὶς 10 τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1870 στὴ Βορονέιγια. Πολὺ νέος ντεμπουτάρησε στὰ ρούσσινα γράμματα σὰν ποιητής. Ἡ λαμπρὴ μετάφρασή του τῶν ποιημάτων τοῦ ἀμερικάνου ποιητῆ Λογκφέλοου στερέωσε ὀριστικὰ τὸ φιλολογικόν ὄνομα καὶ τὸν ἔκανε ἄξιο γιὰ τὴν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου Πούσιν σὲ ἡλικία μὲν 30 χρόνων. Στὰ 1909 ἐκλέγεται μέλος τῆς Ρωσικῆς Ἀκαδημίας στὴν ἐποχὴ ἀκριβῶς ὅπου βρισκόταν στὸν κολοφῶνα τῆς φιλολογικῆς του δόξας. Μὲ τὴν μπολσεβίικη Ἐπανάσταση τοῦ 1917 πέρνει θέση ἀντιδραστικὴ καὶ ἔτσι ἀναγκάζεται στὰ 1918 νὰ φύγει πρόσφυγας στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἀφοῦ πέρασε ἀπ' τὴν Πράγα

καταστάλλαξε στὴ Γαλλία κι' αὐτὸς, ὅπως καὶ ἡ πλειονότης ἄλλωστε τῶν ρῶσσων ἐξόριστων, ἔμεινε δὲ στὸ Παρίσι ὡς τὰ 1925 μετέχοντας σὲ κάθε ἀντιδραστικὴ κίνηση τῶν ρῶσσων ἐμυγκρέδων, κατὰ τῆς προλεταριακῆς χώρας τους, σὰν πνευματικὸς τοὺς ὀδηγός. Ἐπειτα ἀποσύρθηκε στὴν μεσημβρινὴ πόλιν τῆς Γαλλίας Γκρὸς ὅπου καὶ ὡς σήμερον ζεῖ ἀποπροαβηγμένος στὴν πενιχρὴ βίλλα «Belvédère».

Ποιητὴς στὰ πρῶτα χρόνια τῆς νεότητός του ἐξελίχθηκε γρήγορα σὲ πεζογράφου πρῶτου μεγέθους.

Χαρακτηριστικὸ τοῦ ἔργου του εἶναι τὸ ὅτι δὲ γράφει παρὰ σπάνια μυθιστόρημα. Σὰν ἐξαίρεση σημειῶνω τὸ «Ἐρωτὰς τοῦ Μίλτα» καὶ ἡ «Ζωὴ τοῦ Ἀρσένιεφ» ποὺ τώρα μὲν τὸ τέλειωσε καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο τὸ περιεσώτερο πῆρε τὸ βραβεῖο Νόμπελ. Κυρίως τὸ ἔργο του ἀφθονεῖ σὲ διηγήματα καὶ νουβέλλες, πρῶγμα ποὺ παραβάλλοντάς τον μὲ τοὺς μεγάλους προγενέστερους του συγγραφεῖς τῆς πατρίδας του, τὸν πλησιάζει πιότερο πρὸς τοὺς Τουρκένιεβ, Τσέχωβ, παρὰ πρὸς τοὺς Τολστόϊ, Ντοστογιέβσκη. Οἱ δεσμοὶ του δὲ φαίνονται πιότεροι μὲ τὸν Τουρκένιεβ, ποὺ ἔχτος ἀπὸ τὴν ἴδια κοινωνικὴ καταγωγὴ, παρατηροῦμε μὴν ὁμοιότητα ἐπίσης στὴν προσήλωσι, στὶς φιλολογικῆς παραδόσεις, τὴν ἐκλογὴ ὁμοίων θεμάτων, τὴν αὐτὴ ἀκόμη τεχνολογίαν γραφίματος καὶ πολλὰ ἄλλα ποὺ ἔκαναν πολλοὺς νὰ τὸν ὀνομάζουν ὁ «Τουρκένιεβ τοῦ XX αἰῶνα». Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ ἀπόλυτα διαφέρουν εἶναι στὸ ὅτι ἐνῶ ὁ Τουρκένιεβ γινότανε συχνὰ πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς προπαγανδιστὴς στὰ ἔργα του (ὅπως π. χ. στὰ: «ὁ Καπνὸς» ὁ «Πατέρας καὶ τὰ παιδιὰ») ὁ Μπούνιν οὐδέποτε τῶκανε αὐτό. Κι' ἂν ποτὲ σὲ ἔργα του σὰν τὴν «Στεγνωμένη κοιλιά» τὸ «Χωριὸ» καὶ ἄλλα, ἀγγίζει τὰ κοινωνικὰ καὶ κυρίως τὰ ἀγροτικὰ προβλήματα, ξαίρει καλὰ νὰ φυλάγεται ἀπὸ κάθε παρεκκλίση ἀπὸ τὴ γραμμὴ τῆς τέχνης, ἔχοντας γι' ἀποκλειστικὸν του σκοπὸν καὶ μοναδικὴν ἐπιδειξίωσιν νὰ μείνει ἕνας ἀρτίστας, ἕνας ἐργάτης τῆς τέχνης, ποὺ μὲ κανένα τρόπο δὲ θέλει νὰ μετατραπῆ σὲ πολιτικόν.

Εἶναι ἀπόλυτα ἀφοσιωμένος στὴν παράδοση τῆς ρούσσινης φιλολογίας καὶ μάλιστα τῆς ρεαλιστικῆς τῆς σχολῆς τῆς ὁποίας στάθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἐργάτες, κληρονομόντας ὅλες τὶς ἀδυναμίεις τῆς μὰ καὶ ὅτι ἐπίσης ἀποτελέσει τὴν πραγματικὴν τῆς δύναμιν.

Ἡ μεθοδικὴ ἀνάπτυξη τοῦ διηγήματός του, ἡ ὀρθολογιστικὴ προσπάθειά του, ἡ ἐπιμονὴ στὶς λεπτομέρειες καὶ τὴν καθαρὴ περιγραφὴ, ὅσο καὶ ἡ μέτριον λεπτολογίαν κυριολεξία του, ὁ διάχυτος μυστικισμὸς στὴν ἀτμόσφαιρά του, ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἔλλειψη κάθε λυρικότητος καὶ ἡ περιοριστικὴ συγκράτηση τῆς φαντασίας του ἀπὸ κάθε ἐμπνευσμένον ξεπέταγμα, συνολικὰ χαρακτηρίζουν τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Ἴβαν Μπούνιν.

Ἐστὶ πολλὰς φορὰς τὸ γράψιμό του καταντᾷ ἐπιστημονικὴ συγγραφὴ μὲ τὴν λεπτόλογον παρατηρητικότητά του, δίχως ποίηση καὶ φαντασία. Τὸ λεξιλόγιό του εἶναι πραγματικὰ πλουσιότατο καὶ ἐπὶ πλέον ξαίρει νὰ μεταχειρίζεται τὶς λέξεις στὴν ἀκριβῆ τους σημασία.

Ὁ Μπούνιν γόνος μιᾶς οικονομικὰ ἀνεξάρτητης οἰκογένειας δὲν ἔγραψε ποτὲ «κατὰ παραγγελίαν» μὰ ἀκολουθώντας πάντοτε μόνον

τὸ δημιουργικὸ τοῦ πνεῦμα, κατάφερε νὰ γίνει ἕνας πραγματικὸς μαῖτρο μὲ τὴ διαύγεια τῆς ἔκφρασης, τὴ σαφήνεια τῶν λογισμῶν του, τὴ λαμπρὴ του στυλιζαρισμένη φόρμα καὶ τὴν πραγματικὰ κρυστάλλινη διαφάνεια τοῦ ὅλου τοῦ ἔργου.

Τὰ βιβλία τοῦ Μπούνιν ἔχουν στατικὸ χαρακτῆρα στὴν ὑπόθεσή τους. Οἱ ἄνθρωποι δὲν δροῦν, δὲν κινοῦνται, μόνο σκέπτονται, ἀκοῦνε, θυμοῦνται, καὶ πολὺ λίγο μιλοῦν. Οἱ διάλογοι σπανίζουν. Καὶ ὅπως συμβαίνει στὸ περίφημο κυρίως ἔργο του τὸ «Χωριό», τὰ ἐπισόδια λαμβάνουν χώρα ἔξω ἀπὸ τὸ βιβλίον, ἀπ' τὸ ὁποῖο παρελαύνουν στατικὲς εἰκόνες τῶν ἀνθρώπων, τῶν σπιτιῶν, τῶν κάμπων τῆς γύρω φύσης. Σ' ἄλλο του πάλι ἔργο τὸ «Σταμάτημα τῆς ζωῆς» παρουσιάζει τρεῖς νέους πὸν ἀγαποῦν τὸ ἴδιο κορίτσι, τὸ ὁποῖο ὁ ἕνας τὸ παντρεύεται. Ὑστερα ἀπὸ 30 χρόνια τὸ ἀντρώγυνο πεθαίνει ἐνῶ ὁ δεύτερος ἀπ' τοὺς πρώην μνηστήρες ψυχομαχεῖ καὶ ὁ τρίτος στὰ πρόθυρα ἤδη τῆς ἄλλης ζωῆς πηγαίνει νὰ πουλήσει τὸ σκελετὸ του στὸ πανεπιστήμιον...

Ἡ ἴδια πάντα ἀνάλλαχτη στατικὴ μορφή σ' ὅλα του τὰ ἔργα, δίχως τὴν ἐλάχιστην κίνηση ἢ μετατοπισμὸ ἔτσι πὸν καταντᾷ ἢ τόσο λεπτόλογη περιγραφή νὰ γίνεται γι' αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ ὄχι γιὰ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο θὰ κινήθουν ἢ θὰ δράσουν τὰ πρόσωπα, γιὰ τὰ ὁποῖα πάλι κατὰ προτίμησιν μιλά ὕστερα ἀπ' τὸ θάνατό τους.

Τὰ κυριώτερά του ἔργα εἶναι τ' ἀκόλουθα: «Τὸ χωριό», «Ἡ στεγνωμένη κοιλάδα», «Ὁ Ἰβάν πὸν κλαίει», «Τὸ κύπελλο τῆς ζωῆς», «Ὁ κύριος ἀπὸ τὸν Ἅγιο Φραγκίσκο», «Ἡ κραυγή», «Ἡ ἀγάπη τοῦ Μίτια», «Ἡ Νύχτα», «Ὁ πρώτος ἔρωτας», «Τὸ ρόδο τῆς Ἱερικῶς», «Ἡ Ἡλίαση», «Ἡ Κλάσσα», «Ἡ Γραμματικὴ τοῦ ἔρωτα», «Ἡ Φωνή», «Τὸ δέντρο τοῦ Θεοῦ», «Τὸ τελευταῖο ραντεβού» καὶ τὸ τελευταῖο ἀπ' ὅλα «Ἡ ζωὴ τοῦ Ἀρσένιεφ».

ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ (ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΛΠ.)

ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ: «Γυναῖκες»
ΣΩΤΟΥ ΧΟΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἦρωες χωρὶς ἄθλους»
ΓΙΑΝΝΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: «Διηγήματα»
ΑΧ. ΑΙΜΙΛΙΑΟΥ: «Παλιὰ Κύπρος»

Οὔτε καὶ μ' αὐτὸ τὸ τεῦχος τοῦ «Ρυθμοῦ» κατορθῶνω νὰ περάσω στὰ κριτικὰ τῶν μυθιστορημάτων. Καὶ περιμένουν, γιὰ τὴν προσεχῆ, φυσικά, χρονιά, ὁ «Πιγγοσ» τοῦ κ. Κοκκίνου, τὰ «Μυστήρια τῆς Ρωμοσούνης» τοῦ κ. Καστανάκη, οἱ «Ληστῆς» τοῦ κ. Ἀφθονιάτη, ἢ «Ἀργῶ» τοῦ κ. Θεοτοκά, ἢ «Δασκάλα μὲ τὰ χρυσὰ μάτια» τοῦ κ. Μυριβίλλη, ἢ «Ἐκάτη» τοῦ κ. Ταβελούδη, ἢ «Παρακμὴ τῶν Σκληρῶν» τοῦ κ. Τετζάκη—ποῦ πρόκειται νὰ παρουσιασθῇ αὐτὲς τρεῖς ἡμέρες,—ἴσως καὶ κανέν' ἄλλο ἀκόμη, πὸν θὰ τὸ μάθωμε ἄσφρα. Ὅμοιόγῳ πῶς, ὅταν (ἐντελῶς... συνεπέστατα μὲ τὴν χιλιοστὴ μου ἀγωνιώδη διαμαρτυρία, ἀπὸ τρεῖς σελίδες τῶν «Μακεδονικῶν Ἡμερῶν», ὅτι οὔτε εἶμαι, οὔτε θέλω νὰ γίνω κριτικὸς) ἐδέχθηκα τὴν τιμητικὴν (ἀπὸ κάθε ἄποψη) πρόσκληση τοῦ «Ρυθμοῦ» νὰ κρατήσω τὴν κριτικὴν του σελίδα τῆς πρόζας, καὶ μ' ὅλη τὴ θλιβερὴ ἐπιφύλαξη πὸν ἔκαμα ἀπ' ἀρχῆς, σ' ἕνα ὑποσημείωμα, πῶς αὐτὴ ἢ κριτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ οὔτε ἐνήμερη, οὔτε συστηματικὴ,—ὁμολογῶ, μ' ὄλ' αὐτὰ, πῶς ὑποτίμησα τὰ ἐνδεχόμενα καὶ πῶς υπερέτησα τρεῖς πραγματικὲς μου δυνάμεις! Δὲν ἐφантаζόμουν ποτὲ τὴν ἀντήρηση, τὴσὴν ὑπερφθονία τῆς πρόζας,—ἀλλά, τὸ κυριώτερο, δὲν ἐφантаζόμουν τὸν τόσον ὄγκο, πὸν, σχεδὸν «μὲ τὸ πρῶτο», ἔλαβεν, ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια, καὶ ἰδίως στὸ 1933 πὸν τελειώνει, ἢ πρόζα ἢ νεοελληνικὴ... Πραγματικῶς, ἢ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, ὄχι πιά μὲ γοργὸ βῆμα, ἀλλὰ μὲ σωστὸ ἄλμα, πέρασε στὸ μυθιστόρημα! Ὁ σεβαστὸς μου Ἀκαδημαϊκός, ὁ κ. Γρ. Ξενόπουλος,—πατέρας τοῦ νεοελληνικοῦ ἀστικοῦ μυθιστορηματος,—εἶχε περάσει σ' αὐτὸ σὲ προχωρημένη ἡλικία, καὶ ὕστερα ἀπὸ τόμους διηγημάτων καὶ θεατρικῶν ἔργων. Σήμερα ἀρχίζου νὰ πολὺ νεώτεροί του ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα,—τὸ ἐκτεταμένο μυθιστόρημα, πὸν δὲν εἶναι πιά τ' ὄνειρο μακρινοῦ φιλολογικοῦ μέλλοντος ἀλλ' ἢ χειροπιαστὴ πραγματικότης τῆς στιγμῆς.

Δὲν πρόκειται νὰ λάβω ἀφορμὴν ἐδῶ γιὰ νὰ κάμω «συλλήβδην» κρίσεις ἐπάνω σ' αὐτὴ τὴν ὑπερπαραγωγή, τὴν ὁποῖαν μάλιστα ἀκόμη, δὲν ἐδιάρθασα—κ' ἔτσι οἱ κρίσεις μου θὰ εἶναι προκαταβολικὲς καὶ ἴσως ἄδικες. Ὅμολογῶ βέβαια ὅτι δὲν διαβάσω εὐκόλα—πρὸ πάντων πρόζα,—καὶ, ἴσως γιὰ τὸ συμφέρον μου, οὔτε ἢ συγγραφικὴ σπουδὴ, οὔτε ὁ συγγραφικὸς ὄγκος μ' ἐνθουσιάζουν... Μὰ τὸ ξαναλέγω πῶς δὲν θὰ λάβω ἀφορμὴ ἐδῶ ν' ἀναπτύξω παρόμοιες ἰδέες. Ἄς διαβάσωμε πρῶτα τὰ βιβλία!...καὶ βλέπομε. Μόνον μὴ ὑποψία μου θέλω ν' ἀναπτύξω: ὅτι τὸ νεοελληνικὸ μυθιστόρημα βρίσκεται τώρα στὴν εὐχάριστη (ποῖος λέγει ὄχι;) στιγμὴ, νὰ μὴν εἶναι πιά ἀπλῶς ἔργο καὶ ἐπίδοσις ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ ν' ἀρχίξῃ νὰ γίνετ' ἐπαγγελματιὰ, νὰ σχηματίζῃ κάποιον πυρῆνα οἰκονομικὸ μὲ τὴν κυκλοφορία του, νὰ προσελκύῃ, ὅπως ὁ κινηματογράφος, ὄχι μόνον πιά μὲ τὸ φροῦδο καὶ τυραννικὸ «μεῖδιωμα τῆς δόξης», ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀσφάλεια τοῦ πλοῦτου καὶ τοῦ βιοπορισμοῦ... Αὐτὴ εἶναι ἢ ὑποψία μου. Φυσικά, τὸ γεγονός δὲν εἶναι ἀκόμη ὀριστικόν,—ἄλλως τε τότε δὲ θὰ εἶχαν πιά τόπο οἱ «ὑποψίες». Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητο ὅτι τοῦλάχιστον οἱ συγγραφεῖς τῶν μυθιστορημάτων προχωροῦν ἤδη στὴν ἐργασία τους καὶ μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα. Εἶν' ἐπίσης γεγονός ἀναμφισβήτητο ὅτι τῶν δύο τοῦλάχιστον ἀπὸ τοὺς παραπάνω συγγραφεῖς τὰ πρῶτα μυθιστορήματα ἐξαντλήθησαν στὰ βιβλιοπωλεῖα, τοῦ ἐνὸς μάλιστα κυκλοφορεῖ ἢ τετάρτη, νομίζω, ἔκδοσις σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα.

Ἐχει καλῶς! Εὐχομαι δλόψυχα τέτοια μεταβολὴ τῶν πραγμάτων, γιὰτι ἀπὸ τὰς «ῶρας τῆς σχολῆς» («ῶρες ἀργίας» τις ἔλεγε ὁ κ. Θεοτοκάς) ἀργεῖ βέβαια πολὺ νὰ σχηματισθῇ φιλολογία, καὶ γιὰτι ἀπὸ τὸν διλειταντισμὸ δὲν ἢμπορεῖ νὰ προκύψῃ τίποτε βιώσιμο.

Τὸ συμπέρασμα ὅμως ἀπ' ὄλ' αὐτὰ τὰ ὄχι καὶ πολὺ ἀπίθανα, πιστεύω, πράγματα, φανερῶνεται μόνον του. Ὅταν γίνῃ ἐπάγγελμα ἢ δημιουργικὴ ἐρ-

γασία, χίλιες φορές περισσότερο πρέπει να γίνει ἐπάγγελμα ή κριτική! Τό εἶπα και ἄλλοτε αὐτό, καταλήγοντας σ' αὐτό ἀπό ἄλλη συλλογιστική σειρά. Σήμερα ἔρχεται ἀκόμα νά προστεθῆ και ὅλη ή παραπάνω ἱστορία, σάν ἐπιχείρημα ὀριστικῶς ἀδιάσειστο και αὐτονόητο.

Τι θά γίνει λοιπόν; Ὁ φτωχός ὁ πειραϊκός «Ρυθμός» θά με διορίση σέ θέση κριτικοῦ; Πιστεύω πῶς εἶναι χωρίς ἀκόμη. Δέν πιστεύω ὅμως ὅτι ή λαμπρή καινοτομία θ' ἀργήση νά φανερωθῆ, εἴτε στόν «Ρυθμό», εἴτε σέ κάποιο ἄλλο περιοδικό, πλουσιώτερο. Σήμερα φαίνεται παράξενο. Ἰσως. Ὅμως, ὡς τὰ πρόπερσον, φαινόταν ἐπίσης παράξενο τό νά ἐκδοθοῦν ὀχτῶ μυθιστορήματα μέσα σ' ἕνα χρόνο, με τριάντα χιλιάδες δραχμές τοῦλάχιστον προϋπολογισμοῦ τό καθένα! Λοιπόν και αὐτό τό περιμένο. Ἄλλ' αὐτό θ' ἀργήση. Σήμερα τό δίλημμα πού μοῦ παρουσιάζεται, —ή νά διορισθῶ και νά ζήσω κριτικός, ή νά παύσω (μ' ἐτιμῶν, με ἀκαμψία, με ἀναίδεια) νά διαβάζω τὰ βιβλία γιά νά γράψω κριτικές, —και ὕστερα νά τις γράφω, αὐτές τις κριτικές, —σήμερα, αὐτό τό δίλημμα πρέπει νά τό λύσω ἐγώ, κι' ὄχι ὁ «Ρυθμός»...

Και θά τό λύσω, ἀλλάζοντας σύστημα βιβλιοκρισίας. —Ὡς τώρα, εἶχα τήν πεποίθησι ὅτι ή κανονική, ή μόνιμη, ή παραδομένη κριτική, ή φιλολογική κριτική, πρέπει νά ξεκινά ἀπό τρεῖς ἀρχές: πρώτη ἀρχή—τό ἀμερόληπτο και τό, ὅσο γίνεται, διεξοδικό διάβασμα τοῦ βιβλίου· δεύτερη ἀρχή—ή ἀντικειμενικότης τοῦ κριτικοῦ: δηλαδή τό νά ξεκινά μαζί με τό συγγραφέα, και τό νά περιορίζεται νά πῆ ἄν ἐκεῖνο πού ἔκαμε, εἶναι καλά και κακῶς: ἀλλοῦτως, δέν γίνεται τίποτε· τρίτη ἀρχή—ή μεθοδική, ή πλατεία, ή ἀναλυτική ἔρευνα τοῦ ἔργου, τοῦλάχιστον ἀπό ἀποψη αἰσθητικῆ (ἄλλο θά πρόσθεταν τήν κοινωνική, τή φιλοσοφική, τή στενά γραμματολογική, τή φροῦδική). Τis δύο πρώτες τις κρατῶ, ὅσο μπορῶ—χωρίς νά παρασιωπῶ κάποτε και τό σκεπτικισμό μου γιά τήν γραμματοφάνεια ή ὄχι μερικῶν ζωηρῶν παραδειγμάτων. Τήν τρίτην ὅμως εἶμαι πρὸς τό παρὸν ὑποχρεωμένος νά τή θυσιάσω. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νά γίνω συνοπτικός, ταχύς, ὀλίγο ἀφοριστικός, ὀλίγο «guarda e passa», —τοῦλάχιστον μέχρις ὅτου παρουσιασθῆ και κανείς ἄλλος νά μοιρασθῆ μαζί μου τό κοινά βάρος· τό ἔλιπα ἄλλοτε κι' αὐτό, ἀλλά ή ἐλπίδα μου ὀλιγόστεψε. Οἱ νέοι κριτικοί, εἴτε ἔχουν βλέψεις ἄπώτερες ἀπό τό φιλολογικό μας ὀρίζοντα, εἴτε γράφουν, κάποτε, πολύ ἐπιθετικά, πολύ ἀπότομα, —ὡσάν νά ἦταν τίποτα γέροι, μισάνθρωποι, παραγωγισμένοι και μνησικακοί, κι' ὄχι νέοι με ὀλόκληρο τό αἰγίο μεγαλοπρεπέστατα ἀνοιχτό ἐμπρός τους! —κ' ἔτσι κατοντοῦν γιά τὰ περιοδικά ἀνεπιθύμητο και ἄχρηστο... (Μόνον τὸν κ. Κοτζιόλα ἔξαίρω...)

Λοιπόν, τό ξαναλέγω. Ἀπό τὸν ἐρχόμενο χρόνο (κι' ἄς εἶναι «πολλά τὰ ἔτη» τοῦ «Ρυθμοῦ»!), ἄλλο ἐνδεχόμενο δέν... εὔχομαι, ή κριτική πού θά γράφω, θά εἶναι περιορισμένη, συγκεντρωμένη γενικώτερη. Παραδείγματος χάριν, δέ θά μπορῶ οὔτε νά ἐξιστορήσω ὑπόθεση, οὔτε ν' ἀποδείξω με χειροποιιστά σχήματα τούς ἰσχυρισμούς μου... Οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Ρυθμοῦ», μά πολύ περισσότερο οἱ δημιουργικοὶ συγγραφεῖς, δέν πρέπει νά τό ξεχάσουν. Πρέπει νά θυμῶνται τὸν τρόπο, με τὸν ὁποῖον ἐργάζεται κάποιος πού εἶναι περισσότερο συνάδελφος τους, παρά συνάδελφος τὸν κριτικῶν, μά πού καταδέχεται νά κατεβαίνει και στὰ πρόσωπα, στὰ περαστικά, στὰ ταπεινά και στὰ πεζὰ τῆς γραμματικῆς ζωῆς.

***

Μόνον γιά μερικῆς συλλογῆς διηγημάτων τῆς χρονιάς σκοπεύω νά γράψω τώρα. Θ' ἀρχίσω ἀπό τό τελευταῖο, τις «Γυναῖκες» τῆς κ. Καζαντζάκη. Θά μιλήσω ὕστερα γιά τὰ βιβλία τοῦ κ. Σφακιανῆ, τοῦ κ. Αἰμιλιανίδη, τοῦ κ. Χονδροπούλου, και ἴσως γιά τούς «Ληστές» τοῦ κ. Ἀφθονιάτη, πού εἶναι τό συντομώτερο (ἀπό πολλές ἀπόψεις) ἀπό τὰ παραπάνω μυθιστορήματα.

Οὔτ' ἐγώ βέβαια, οὔτε ὁ ἀναγνώστης πού διαβάζει αὐτές μου τις γράμμες, πρωταπαντοῦμε τ' ὄνομα τῆς κ. Καζαντζάκη. Εἶναι μία ἀπό τις μεγαλύτερες πεζογράφους τοῦ τόπου. Κρητικιά! —αὐτό λέει πολλά. Θυμῶμαι πάντα τό γράψιμό της, ἔξυπνο—τό κυριώτερο, —πλαστικό, γοργό, σφιχτό, λυγρό, στυλιζαρισμένο. Κ' ἐμπνευσμένο! Ἄ, ὅλα της τό χαρίσματα προσέρχονται ἀκριβῶς ἀπό τήν ἐμπνευση, ἀπό τή φλέβα τῆς συγγραφικῆς, ἀπό τήν ὄρεξη νά πῆ, νά

γράψῃ, νά φανερωθῆ. Εἶναι, σωστά, μία lettrée, μία γυναῖκα τὸν γραμμάτων. Κ' ή ἐμπνευση τῆς δέ γίνεται λυρισμός, ἔκστασις, εἴτε ἐπίδειξη: γίνεται αὐτό τό κέφι, αὐτή ή χάρις, ή ὀξυδερκεια, ή κομψότητα. Ποιά νά πῶ στήν νεοελληνική ποίηση πῶς ἔχει τήν ἀντίστοιχῆ τῆς θέσης; Θά ἔλεγα τήν κυρία Αἰμιλία Δάφνη. Ἄλλ' ὁ τρόπος πού θά κατόρθωσα ν' ἀναπτύξω μία τέτοιαν ἀντιστοιχία, —ὄχι συγγένεια, —χρειάζεται πολὺν τόπο και καιρό.

Τό μεγάλο της τοῦτο διήγημα, «Γυναῖκες», ἔχει ὅλα τὰ παραπάνω σημάδια. Ἐφτά γυναῖκες πού ἀλληλογραφοῦν μεταξύ τους, ἐφτά τύποι, ἐφτά χαρακτῆρες—θεοφραστικοί. Κάθε μία γράφει τὰ δικά της. Ἡ συγγραφεῖς, μιλιὰ! Νά κι' ἕνα ἄλλο χάρισμα, πάνω ἀπ' ὅλα, —χάρισμα καθ' αὐτό δραματικό. Τὰ πρόσωπα της ἔχουν ἐκεῖνο πού λέγεται δραματικόν «ἦθος». Σκέπτονται, ἐνεργοῦν, γράφουν—ἐξ εὐοριστά. Κάτω ἀπ' τό πάντα ζωντανό και δυνατό γράψιμο τῆς συγγραφεῖς, βροῖζεται ἄπο τῆς ἐκδηλωθῶν ἐφτά ἀκόμη ζωντανές, ξεχωριστές γυναῖκες. Οἱ κριτικοὶ τῆς ψυχανάλυσεως ἄς ψάξουν νά βροῦν ἀνάμεσα σ' αὐτές και τό πρῶτο πρόσωπο, τό ὑποκείμενο. Ἐγώ δέν θά τό κάμω, γιατί μοῦ φαίνεται πῶς δέν ταιριάζει.—Ἐγώ σημειῶνω τήν Αἴμη, τή «διανοημένη», τήν ἀπογοητευμένη, πού χωρίζει με τὸν ἄντρα της, ἐνῶ δέν εἶναι πιά νέα, οὔτε ἦταν ποτέ πλούσια, τή γυναῖκα πού προσπαθεῖ νά μετουσίωση σ' αὐτοπεποίθησι και ἀνεξαρτησία τήν ὄσπν ἀπόκτησε πείρα τῆς ζωῆς. Τήν Ἄννα, τή «φωματική», τήν κακολαθμένη ἀπό κάποιο ἄτυχο ἔρωτα, τή λιγόλογη, τήν πῶ λιγόλογη, ἀπ' ὅλες, πού, ἀντι ν' ἀπαρηθῆ, με πείσμα ἀγκαλιάζει τό πεπρωμένο της και μάχεται νά τό ὑπερασπίσῃ.—Τήν Καίτη, τήν «demimondaine», τήν ἀνεξέλικτη, πού ὅλο κι' ἐξελίσσεται σὲ ἔργο, ἐνῶ οἱ ἄλλες, σχεδόν ὅλες, εἶναι ἤδη τελειωμένες. Τή Σοφία τή ράφτρα, τήν ἀπλοϊκή, τή διαταχτική ἀνάμεσα σέ δύο κόσμους, τὸν παλιό και τὸν καινούργιο.—Τή Φανή, τή «μεγαλοαστή», τήν ἐξέσπλητη και πρόστυχη, πού δέν ἔχει «οὔτε ἱερόν, οὔτε ὄσιο», μέσα στόν κύκλο πού ζεῖ. Τή Δήμητρα, τή «μικροαστή», πού ἄλλο δέν ὀνειρεύεται, παρά

«τὸν ἀγαθὸν—ἄνδρα της και τὰ νόμιμα κρεβάτια»

καθὼς ἔλεγε ὁ Καρυωτάκης, κι' ἄλλο δέ σκέπτεται, παρά τὸν ὀδηγὸ της «διὰ τὰς μητέρας»

καθὼς ἔλεγε ὁ ἴδιος ὁ ποιητής. Ἀρῆνω ὅμως γιά τό τέλος δύο ἀκόμη τύπους, πού ἀποτελοῦν και τούς δύο πόλους τοῦ βιβλίου: τή Δήμητρα, τή «μικροαστή», και τή Νίνα, τήν «κομμουνίστρια». Δέν εἶναι αὐτοὶ τόσο καλά σχεδιασμένοι. Περισσότερο σὲ χαρτί, παρά στήν πραγματικότητα, περισσότερο στή φιλολογία, παρά στήν ἀλήθεια. Ἀπό τή Δήμητρα βγαίνει τάχα ή Νίνα, σάν ἀντιπερισπασμός. Μά αὐτή ή Δήμητρα πόσο ὑπερβολική εἶναι, πόσο «τραβηγμένη»! Τό μέτρο τό ρεαλιστικό δέν κρατιέται ἐδῶ τόσο πιστά, ὅσο στις ἄλλες... Ὅσο γιά τή Νίνα, χωριστῶ νά πῶ πῶς οἱ ἐπιφυλάξεις μου εἶναι μεγαλύτερες... Ὁ διαπεραστικός—ἄς ποῦμε ἔτσι,—ὁ καταληκτικός, ὁ θετικὸς τοῦτος τύπος τοῦ βιβλίου, παρουσιάζει, γιά τή δική μου κρίση, τρία μειονεκτήματα: πρῶτο πῶς εἶναι ὁ ὀλιγώτερο καλλιτεχνικός ἀπό τούς ἄλλους, —και νά μη ξεχνῶμε πῶς οἱ «Γυναῖκες» γράφτηκαν σάν ἔργο καλλιτεχνικό· δεύτερο πῶς εἶναι κατὰ τό τέλος ἀστηρικτος και ἀβάσιμος. Πῶς παρουσιάζεται ή μεταμόρφωσή του; Ὅλα τὰ προηγούμενα γράμματα, τὰ βασανισμένα, ε' ἀπογοητευμένα, τὰ τραγικά, πηγάζουν ἀπό γεγονότα ή ἀπό στοχασμούς. Ἄλλ' αὐτά, τὰ τελευταῖα, τὰ ἐνθουσιασμένα, τ' ἀποστολικά, τὰ εὐτυχισμένα γράμματα τῆς Νίνας, ἀπό ποῦ πηγάζουν;

Θά τό πῶ ὁ ἴδιος. Οὔτε ἀπό στοχασμούς, οὔτε ἀπό γεγονότα. Πηγάζουν ἀπό μυστικοπάθεια. Νά, τό τρίτο μειονεκτήμα, και τό σοβαρότερο ἀπ' ὅλα! Πηγάζουν ἀπό μυστικοπάθεια! Μυστικοπάθεια θετική και μυστικοπάθεια ἀρνητική. Και αὐτήν τή δεύτερη—τὴν ἀνεστραμμένη, τή βλάσφημη, τή μεφιστοφελική, τήν ἀναρχική, ἀλλά κ' ἐπίσης τή στυγνή, τήν ἀπό πρόθεσιν ἀντικαλλιτεχνική, —ή ἴσως καλλιτεχνική, μά σύμφωνα με τήν ἀντίληψη τῆς μάζας γιά τό καλλιτεχνικό, —αὐτήν τή δεύτερη, ὀμολογῶ, τή φοβῶμαι! Τι εἶναι αὐτή ή πάλη τοῦ μεθυσμένου με τὸν ἄνεμο και τό φασκέλωμά του ἐναντίον τοῦ οὐρανοῦ; Ὅταν ἔγραφε ὁ φίλος μου Τεῦκρος Ἀνθίας τή «Δεύτερη Παρουσία», ὅπου παρουσιάζεται ὁ ἄνθρωπος νά δικάζῃ και νά καταδικάζῃ τό

Θεό, νόμιζα πώς η περίπτωση είν' ένας παραστρατημένος μπωντλαιρισμός. Μά δέν τ' νομίζω τώρα, όταν διαβάζω τή «Σπιναλόγκα» τού Θέμου Κορνάρου και τίς «Γυναικες» τής κ. Καζαντζάκη. Τί συμβαίνει λοιπόν; Περί τίνος πρόκειται; τί σχήμα, ποιά τάση, ποιό αποτέλεσμα θά είχε παρόμοια πάλη με τ' άγνωστο, με τ' κενό, με τ' άπειρο; Άληθινά τ' λέγω φοβούμαι, — τ' ίδιο, ώσάν νά έβλεπα άνθρωπον τυφλό ν' άνοιξη μιá θύρα κατά τή θάλασσα. Ή κορυφή λοιπόν όλης τής κομμουνιστικής πάλης έναντίον τού συγκεκριμένου άστικου κόσμου, είναι αυτή ή πάλη έναντίον τού Άφηρημένου, πού οί κομμουνιστάι τ' βλέπουν σχηματοποιημένο(!) στην κλασική έννοια τού Θεού!; Δηλαδή; Πώς νά τ' μεταφράσω αυτό, πώς νά μεταφράσω σ' έναν λογικό τρόπο αυτή τήν άρχήν όμαδικής παραφροσύνης; Είναι, υποθέτω, ή πάλη τού ανθρώπου, με τήν πανοπλία τών μηχανικών του μέσων, έναντίον τού Θεού, με τήν πανοπλία τών ψυχικών του όπλων, — όπως ή Αίμη τ' περιγράφει ο' ένα από τ' πεσομιστικά γράμματά της. Μά μιá τέτοια πάλη δέν θά είναι χαώδης, μοιραία, τραγική; Πού θά καταλήξει, άν γενικευθί; Άς μ'άς τ' πουν οί συγγραφείς! Έγώ τήν βλέπω όλότελα πλανημένη. (*) Ο δρόμος τής Νίνας, άν ήθελε νά σωφρονήση, θά έπρεπε νά είναι ο δρόμος ο μυστικός, ο δρόμος ο έσωτερικός... Ο άρχέγονος, ο πρωτόπλαστος φακίρης, — νά ποιός κυβερνά τ'α φυσικά στοιχεία!... τούς φυσικούς νόμους... τ'α πεπωμένα...

Φυσικά, όλα τ' άλλα βιβλία με τ' όποια έχω ν' ασχοληθώ, είναι υποδέστερα από τίς «Γυναικες» τής κ. Καζαντζάκη. Άλλ' οί συγγραφείς των είναι και νέοι, όπως ο κ. Σφακιανάκης και ο κ. Χονδροπούλος — θεωρητικώτεροι ως τόσο άπολογηταί τής στρατευομένης φιλολογίας, τής κοινωνιστικής... Γνώρισμα και τών δυό, «ή αίσθηση τού περιτού», μά τού περιτού όπως τ' έννοούν οί λογοτέχνες τής στρατευομένης λογοτεχνίας... Είναι λοιπόν τ' «περιτό» τούτο («ώς μη όφειλε»), είναι τ' στοιχείο τής δρασιότητας και τής όμορφιάς, τής ποιήσεως και τής αισθητικής. Κάθε ένα σχεδόν διήγημα και τών δυό είναι κι' από μιá κοινωνική ή οικογενειακή τραγωδία, με βάση πάντοτε έξωτερική, σπανίως ψυχική, σπανίως παρμένη από κάποιον κόσμο αυτεξουσιότητας και άνεξαρτησίας. Μεταπτώσεις ψυχολογικές, μεταμέλειες, θρίαμβοι ή θικοί έπάνω στην ύλική συντριβή, δέν υπάρχουν. Οί ήρωες τών διηγημάτων είναι όλοι θύματα — τ' περωμένο τους είναι φανερό από τήν άρχή σχεδόν τού κάθε διηγήματος, — είναι ή Μοίρα, ή Μοίρα ή κοινωνική τών ταπεινών, τών αδύνατων, τών προγραμμαμένων. Μά λείπει από τ'α διηγήματα πού γράφονται έτσι, τ' ελεύθερο και ύψηλό δραματικό ένδιαφέρον, καθώς λείπει και ή ύποβλητική όμορφιά μερικών στιγμών τής ζωής. — Ός τόσο, αυτό τ' σημειώνω, δίχως νά τ' κρίνω. Έτσι ήθελαν οί συγγραφείς, δέν ήθελαν άλλοιώς. Ήμπούσαν κι' αυτοί νά ώραιολογήσουν, νά γίνουν ποιητικοί, είναι όλοφάνερο. Μά δέν τ' ήθελαν καθόλου, και κάθε φορά πού βρίσκεται, μοιραία, έμπρός τους κάποιον στοιχείο καλλιλογικό, τούς βλέπω πώς τ'α παρατρέχουν, άν δέν τ' αναποδογυρίζουν για νά μ'άς δείξουν τή «σωστή» τού όψη, άν δέν τ' σαράζζουν, άν δέν τ' γκρεμίζουν.

Σημειώνω ως τόσο μιá διαφορά, στό μέρος τού κ. Χονδροπούλου. Σημειώνω τήν ίδια διαφορά πού εύρησα στό «Νούμερο 31328» τού κ. Ήλ. Βενέζη. Ή διωγμένη από τόν έξωτερικό κόσμο έμορφοιά, πήγε και πότισε τ'α αισθήματα τών ανθρώπων του. Τί ευαίσθητοι πού είναι όλοι, τί τρυφεροί, τί όνειροπόλοι! Τίποτα δέν έχουν για άνώτερο στόν κόσμο, — από τ' αίσθημα, από τ'α αισθήματά τους! Ο κύρ Γιάννης, ή Βέρθα-Βερθούλα, — μοιραία όνόματα και τ'α δυό, — ο Στέφανος Γαλανός, ο «δάσκαλος», οί Λεβαντήδες, είναι όλοι τύποι πού ξεπερνούν τ' αρχικό σχεδιασμό τους. Ο κ. Σφακιανάκης τούς καθήλωσε εκεί πού ήθελε. Τους έλώρωσε, τούς άσχήμισε, τούς επάγωσε

(*) Τί σπατάλη τού ύπερφυσικού δόρου τής θελήσεως! Τί άκτινοβολία στην Ουτοπία! «Ω, μά σίγουρα, δέν είν' εδώ ο άνθρωπος πού χαίρεται μιá Δύνημη: είν' ο άνθρωπος πού πάσχει από μιá Μανία. Μιá Μανία σαν τής θαλάσσης όταν χτυπιέται με τόν άνεμο, σαν τού άνέμου όταν μάχεται με τ' διάστημα. Άν είναι σ' αυτό, επί τέλους, μιá καινούργια χαρά, είναι όμως μιá χαρά καταστρεπτική, χαρά καταλυτική πού τρώγει τ' ίδιο τ' εδαφός της. πού τ'α βάζει με τίς ίδιες τίς δυνάμεις τις, όπως ή θάλασσα, όπως ο άνεμος... Πού βρίσκεται εδώθε ή εύτυχία; πού βρίσκεται ή τάξη; ο νους; ο νέος κόσμος;

(«Sacra famiglia»), τούς έκαμε θαμπούς, χοϊκούς, — terues. Μά οί ήρωες τού κ. Χονδροπούλου έκλειψαν κάτι από τ' σφρίγος κι' από τ' ύφος κι' από τή δύναμη τού παιδιού τών είκοσι δυό έτών, πού είναι ο συγγραφέας των... τρέμουν, δέρπουν, παλεύουν, ζούν. Δέν περιμένουν αυτοί μιá οικουμενική κοινωνική άποκατάσταση, για νά εύτυχίσουν. Είναι έτοιμοι — νά, και τώρα δά! Μιá μικροχαρά, ένα συναπάντημα, ένα δώρο, μιάν άχτίδα! Τ' έργο τού κ. Σφακιανάκη μένει άνοιχτό — πρ'ός τ' έξω, πρ'ός τ' μέλλον, πρ'ός τήν επανάσταση. Τ' έργο τού κ. Χονδροπούλου κλείνει μέσα στόν έαυτό του, μέσα στη λογοτεχνία. Ποιό φαίνεται για καλύτερο;

— Έντελώς άλλοιότιχα είναι τ'α πέντε — έξη διηγήματα τού κ. Άχ. Αιμιλίου, πού είχαν, νομίζω, τ'α περισσότερα, δημοσιευθεί στη «Νέα Έστία». Διηγήματα ιστορικά εκείνα, — άλλο περιβάλλον, άλλοι τύποι, άλλοι καιροί. Τ'α κυριώτερό τους γνώρισμα είναι τ'ο γράψιμό τους. Έπειτα, τ'ο έσωτερικό τους ένδιαφέρον.

Ο κ. Αιμίλιος γράφει άπλά, με τόν κλασικό τρόπο τού γραψίματος. Άλλά, στρογγυλά, καθαρά, μά συνάμα και γοργά και παραστατικά. Δέν ξέρω, μά δέν είμαι συνηθισμένος νά διαβάζω τέτοια δημοτική. Ή δημοτική στόν καιρό μας γράφεται περιτεχνα, δύσκολα, σφιχτά, σαν και κάτι άλλο νά προσπαθί νά πλασθί μαζί με τή γλώσσα και μέσα στη γλώσσα... Και για τούτο, ή «Παλιά Κύπρος» τού κ. Αιμιλιανίδη φέρνει κάποιαν αίσθηση άπροσδόκητη και άνετη. Έχει κι' αυτός τήν τεχνουργία του — έχει τ'ο «υπερβατό», πού άλλάξει τή φυσική σειρά τών λέξεων, ώστε νάρχεται ο λόγος κάπως τραγουδιστός, κάπως λυρικός και συναισθηματικός. Μά κι' αυτό είναι π'ό γνώρισμα κλασικό. Έτσι γράφτηκαν και τ'α πρώτα — πρώτα πεζά τραγούδια πού διαβάσαμε εδώ και πάρα πολλά χρόνια... Κ' έτσι, όλόκληρο τ'ο ένκατονασέλιδο βιβλίο διαβάεται άκοπα κ' εύχάριστα.

Ο συγγραφέας ξέρει καλά τήν ιστορία τού τόπου του. Τ'α ιστορικά γεγονότα πού συνάζει, είναι μέσα άπ' τ'α χαρακτηριστικώτερα και τ'α π'ό τραγικά. Κάποτε, τ'ο γενικό περιστατικό ακολουθεί κ' ένα μερικό περιστατικό, ύποκειμενικό, και τούτο είναι καμωμένο με πολλή τέχνη. Άγνωστες σελίδες από τ'α κυριακά χρονικά κρατούν τήν προσοχήν αιχμάλωτη και τ'η φαντασία πρόθυμη νά τις αναπλάσσει ή αλήθεια είναι πώς ο συγγραφέας δέ θέλησε κυρίως αυτό. Σκορπά πινελλιές, δίνει τήν σ'οσία, ίσως και νά βιάζεται κάπου. Μά τ'ο βιβλίο του είναι κάπως «πάρεργο» μέσα στις πολυτοικίλες άσυχλίες του. Διηγητής, ταξειδευτής, πολιτευόμενος τής Κύπρου, έξόριστος και ύστερα φυλακισμένος, δημοσιολόγος, ύποψήφιος για τήν καθηγητικήν έδρα τής ύψησείας τού Διεθνούς Δικαίου στό Πανεπιστήμιο τών Άθηνών, — έδωσε, με πολλή μετριοφροσύνη, μερικά στοιχεία από τήν ιστορία τής πατρίδας του. μετουσιωμένα σ'ε φιλολογικά κομμάτια.

ΤΕΛΛΟΣ ΛΙΓΡΑΣ

ΛΙΖΑΣ ΚΟΤΤΟΥ. Καθ'ηγήτριας στη Μέση Παιδεία. 'Η «Νεοελληνική Λογοτεχνία στα Γυμνάσιά μας».

Το εκπαιδευτικό πρόβλημα στη Νέα Ελλάδα είναι το μεγαλύτερο και σοβαρότερο από τα μεγάλα τ' αγωνιώδη προβλήματα, που ενδιαφέρουν και συγκινούν ολόκληρο το Έθνος κ' είναι ζητήματα ζωής και θανάτου για την ύπαρξή του, για το παρόν και για το μέλλον του.

Τα πρώτα έκατό χρόνια της ελεύθερης ζωής του Έθνους από εκπαιδευτική άποψη σκεπάσει ή σκοτεινιά, γεμίζει ή πνευματική μοϋχλα, ή ψυχική σαπίλα και ή αποσύνθεση. Η καθαρεύουσα στάθη έναν αιώνα ο πιο φοιχτός πνευματικός δυνάστης του Έθνους.

Τα τελευταία 15-20 χρόνια μαζί με το όλο Έθνικό επαναστατικό κίνημα του 1900 έδημιουργήθη στην παιδεία μία νέα τάση και κίνηση με αντικειμενική κατεύθυνση το συγχρονισμό της Παιδείας και μία πνευματική ανάταση και μία βαθειά πραγματική ενόρσση, σύλληψη και γνώση της πραγματικότητας και της ζωής του Έθνους και της Ανθρωπότητας.

Κ' ή νέα εκπαιδευτική επαναστατική κίνηση θεμελιώνει όλο το έργο της άπάνω στη ζωντανή, την περιφρονημένη απ' το λογιοτατισμό γλώσσα του Έθνους και ό Δημοκρατισμός πέρνει μία πλατειά έννοια κ' ύψώνεται, όπως πραγματικά είναι, σέ σύμβολο της Ζωής και του Φωτός αντίκρυ στό Θάνατο και τό πνευματικό σκοτάδι.

Τά εκπαιδευτικά προβλήματα, τά ζητήματα που έχουν σχέση κ' ενδιαφέρουν τό παιδί στη Νέα Ελλάδα είναι τά ζωτικότερα και σοβαρότερα όλων.

Τό παιδί, είναι τά νειάτα και ή λαχτάρα της Ζωής, ή Αδγή, ή Έλπίδα και τό Μέλλον του Έθνους και της Ανθρωπότητας κ' ή βαθειά φωτεινή μελέτη των εκπαιδευτικών προβλημάτων, ή βαθιά έπιστημονική έρευνα αυτών με τό φως της αλήθειας δέν είναι μόνον μία ανάγκη έθνική, αλλά και μία ανώτερη ήθική έπιταγή πρός τό Παιδί, πρός τόν Ανθρωπο.

Η Καθηγήτρια στη Μέση Παιδεία δ. Λ. Κόττου με τό νέο βιβλίο της «Η Νεοελληνική Λογοτεχνία στα Γυμνάσιά μας» δείχνει πώς της φλογίζουν τά ιδανικά της Νέας εκπαιδευτικής Ίδεολογίας που θεμελιώνει την εκπαιδευση επάνω στη Ζωή, στην αλήθεια και στην όμορφιά.

Η δ. Λ. Κόττου στό βιβλίο της αυτό εξετάζει ένα από τά σοβαρότερα εκπαιδευτικά ζητήματα, τό ζήτημα της Αισθητικής στη Νεοελληνική Παιδεία και της έπιρροής του Ωραίου στην ψυχή του παιδιού. Τό ζήτημα αυτό στά μάτια μας είναι τό ανώτερο, τό κεντρικότερο ζήτημα του όλου εκπαιδευτικού προβλήματος. Η σημασία του για τό Έθνος είναι τερασσία και θεμελιακή.

Μέσα σέ 125 σελίδες ή Α.Κ. εμφάνίζει τό όλο πρόβλημα σ' όλη του την έκταση, τη σημασία της αισθητικής και καθορίζει τους ήθικοπλαστικούς, τους γλωσσικούς, τους γενικότερους μορφωτικούς και τους αισθητικούς σκοπούς της τέχνης του Λόγου στη Νεοελληνική Λογοτεχνική Παιδεία. Τό βιβλίο της είναι ένα γραμμένο με ζωή και μ' αίσθημα, με κίνηση και παλμό, μ' έπιστημονική ευσυνειδησία με κοφτερή ψυχολογική μοτιά και άκόμενη με άρκετή μοχλητικότητα.

Η δ. Λ. Κόττου δείχνει σ' όλο της τό έργο τό κύρια και ουσιαστικά γνωρίσματά της.

α) Πώς κατέχει τέλεια τό θέμα της, ψυχολογεί με όξυτητα τό παιδί και τά έπιστημονικά πορίσματά της βγάινε από την άμεση ψυχολογική παρατήρηση, την πείρα την εκπαιδευτική και τη διδακτική ζωή της.

β) Πώς κατέχει όλη τη σχετική Έλληνική και ξένη βιβλιογραφία και δουλεύει μ' έπιστημονικότητα και αίσθημα προσήλωση στη μέθοδο την έπιστημονική.

γ) Πώς την έμπνέει ή όγάπη στην ψυχή του παιδιού τό βαθύ αίστημα στό έργο της κ' ό θεϊος έρωσ πρός την έπιστήμη του Ωραίου, πρός την Νεοελληνική Λογοτεχνία και την πνευματική Δημιουργία του τόπου της.

Σ' όλο τό έργο και σέ μία φωτεινή ανάλυση τονίζεται, ότι μόνο με την αισθητική μόρφωση του παιδιού πετυχαίνει ό γενικότερος ήθικοπλαστικός και μορφωτικός σκοπός της παιδείας. Η ίδια ή δ. Λ. Κόττου στην εισαγωγή χαρακτηρίζει με μετριοφροσύνη τό έργο της ως ένα [ξεκίνημα για όμοιες με-

λέτες. Είναι για μās μία φωτισμένη, ενδιαφέρουσα και αποκαλυπτική συμβολή στη μελέτη των εκπαιδευτικών προβλημάτων και ξεχωριστά του ζητήματος της αισθητικής έπιρροής στην παιδεία κ' ένα ξεκίνημα με πλούσιες ύποσχέσεις, που δέν πρέπει να μείνη δίχως συνέχεια κ' απ την ίδια κ' από άλλους.

Τό ζήτημα της αισθητικής στην παιδεία όπως είπαμε και πιο πάνω είναι τό κεντρικότερο εκπαιδευτικό πρόβλημα κ' έχει ανώτερη και θεμελιώδη σημασία εκπαιδευτική και αξίζει ν' άπασχολήση πλατύτερα τους εκπαιδευτικούς λειτουργούς και γενικότερα όλους τους πνευματικούς δημιουργούς.

Μία παιδαγωγική, που δέν στηρίζεται στην Αισθητική και στην Τέχνη του Λόγου δέν έχει για μās καμιά απόλυτως αξία. Κι αν προσώρισται ό Έλληνομισμός να ζήση και να οικόδομήση τό οικόδομημα ενός νέου πολιτισμού επάνω στην αισθητική αντίληψη κ' ενόρσση του κόσμου θά θεμελιώση τό οικόδομημα αυτό. Μόνο με την αισθητική μόρφωση του Έθνους ως βάση θά δημιουργηθή αληθινά έθνικός πολιτισμός, μόνο με τό δρόμο της Όμορφιάς θ' αποκαλυφθούν τά θαύματα του κόσμου και τό μυστήριο της ζωής, μόνο με τό φως της θεϊκής Όμορφιάς θά λάμψη στά μάτια όλων ό Κόσμος. Άλήθεια και μόνο με την Τέχνη του Λόγου και με τό Θείο άχτινοβόλημά της θ' αποκαλυφθή και θά θεμελιωθή στην ψυχή του ανθρώπου ό Κόσμος—Άρετή κ' ό Κόσμος—Καλωσύνη.

ΦΑΙΔΡΟΣ

ΕΛΙΣΑΙΟΥ ΓΙΑΝΝΙΔΗ «Οικόδομοι και Έμπρηστές» ή ή εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και ή έκθεση της έπιτροπείας.»

Ό κ. Έλισαίος Γιαννίδης είναι γνωστός από τά τόσα έως τώρα έργα του. Τό βιβλίο του «Γλώσσα και Ζωή» στάθηκε κλασσικό μέσα στον άγώνα του γλωσσικού ζητήματος. Τά κατοπινα βιβλία του τό «Μεγάλο Πρόβλημα» κ' άλλα, σημάδεψαν πάντα φωτεινούς σταθμούς μέσα στην πνευματική κίνηση του τόπου μας. Τό τελευταίο φυλλάδιο του «Οικόδομοι και Έμπρηστές» είνε ένα γερό μαστίγωμα κατά διαφόρων δασκάλων που και τόνομά των έχει από καιρό λησμονηθεί για την έπίθεσή τους ενάντια στη δημοτική γλώσσα.

Ό κ. Γιαννίδης συνενώνει στην τόση δυνατή του ανάλυση κ' ένα λεπτό χιοϊμορ που κάνει ωραιότερο τό έργο του.

A. ΪΓ - ς

ΘΕΜ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ: «Σπιναλόγκα» ad vitam

Τό έργο του κ. Κορνάρου μās δίδει την έντύπωση πός γράφτηκε με πρόθεση να έπιτύχει δυό σκοπούς. Την καθολική συναίσθηση πρώτα πρώτα από μία καταγγελία εναντίον άστικής κοινωνικής βρωμιάς και την εφαρμογή κατοπιν μιάς ολοζώντανης ρεαλιστικής τέχνης, με σκοπό την εξυπηρέτηση των καταπιεζομένων μαζών.

Η εργασία αυτή πρέπει να χαρακτηριστεί σαν τέχνη επαναστατική; Έχουμε τη γνώμη, πός ένας τέτοιος χαρακτηρισμός θά άδικούσε κατά πολύ την παρπάνου τέχνη που δέν άρχισε άκόμη ν' άνθίζει στον τόπο μας και μάλιστα στα πεδία του πεζού λόγου. Άφου δέν βρέθηκαν ούτε αξιόλογοι μεταφραστές ν' αποδώσουν στη γλώσσα μας τά θαυμάσια έργα των Ρώσων και Γερμανών επαναστατών συγγραφέων. (Μπορούμε έδω να ξεχωρίσουμε την ευγενική προσπάθεια του ποιητή Θ. Σκουρλή που μετέφρασε απ' τά γερμανικά τό «Πρώτο κορίτσι» του ρώσου Μπογδάνωφ.)

Μερικοί πέφτουν στό βασικό τούτο σφάλμα νομίζοντας πός όταν ένα πιστό κομμάτι ζωής, που παρουσιάζει με έντονα χρώματα την κοινωνική άδικία που ξεσηκώνει τό λαό και φέρνει την όμαδική άγανάχτηση, χάρη στον όφελμισμό του μπορεί αξιόλογα να πάρει και όποιοδήποτε επίζηλο τίτλο.

Έχουν τονιστεί άλλωστε πολλές φορές αυτά τά πράγματα από ειδικούς. Δέν μπορούμε τώρα έδω έμεις να έπεκταθούμε.

Τό βιβλίο του κ. Κορνάρου έρχεται να δείξει μία μεγάλη ανθρώπινη τρα-

γοδία πού ο νους μας δεν θά τήν φαντάζονταν ποτέ έτσι. Έρχεται ακόμα να δείξει τήν άδιαφορία τής κυρίαρχης τάξης για όλη αυτή τήν κατάσταση.

Ο πρόλογος φανερώνει και πόσο ο συγγραφέας (έπισκέπτης του τραγικού ερημόνησου) έπρόθεσε και αγανάχτησε.

Η διήγηση αρχίζει με το σύστημα των φανταστικών απομνημονευμάτων (Απομνημονεύματα ενός λεπρού). Ο ήρωας πού μας εξιστορεί το φοβερό κατάντημά του, δυο ολόκληρα χρόνια αγωνιούσε στον καθρέφτη, εξετάζοντας τα συμπτώματα τής αρρώστειας. Η άμφιβολία τον τυραννούσε άδιάκοπα. Κι' ένα πρωί τον πέρνουν απ' τον τόπο πού ζούσε. Είναι λεπρός, δηλ. ζωντανός νεκρός, καθώς λέει κι' ο συγγραφέας. Τον τραβούνε στο νησί πού βρίσκονται κι' όλοι οι άλλοι προσβλημένοι. Από κει αρχίζουν οι σελίδες του βιβλίου και ξεσκεπάζουν τήν αθλιότητα τής ζωής των λεπρών. Ο άναγνώστης αισθάνεται ένα ρίγος να τον διαπερνά. Κανενός ή σκέψη δεν θά πήγαινε σ' έναν τέτοιο άνθρωπο ξεπεσμό. Κι' άμέσως άνεβαίνει στα χείλη ή φράση «πού είναι οι λαμπροί σύγχρονοι πολιτισμοί;». Οι πολιτισμοί, πού επιδειχτικά κομπάζουν πως έφτασαν στο άνωθροιστικό ύψος να συντηρούνε ιδρύματα για τήν προστασία των ζώων...

Το επίσημο κράτος λέει, δίνει μονάχα είκοσπέντε δραχμές τήν ήμέρα για συντήρηση του κάθε λεπρού. Και στα ψίχουλα αυτά του κράτους, όργιάζει το εμπόριο και ή αίσχροκέρδεια. Όλα τα σάπια αγαθώματα των άγορών τα κουβαλούνε για πώληση στο άβουλο κοπάδι. Εκεί βρίσκονται λεπροί πού τους στράβωσε ή αρρώστεια και δίνουν άνεξέλεγκτα τις δραχμούλες τους για τις βρωμισμένες έληές ενός παπά—άντιπρόσωπου του Θεού—πού ξαίρει να πληθαίνει μ' αυτό τον τρόπο τα υπάρχοντά του.

Ο βούρδουλας του χωροφύλακα δεν λείπει. Χτυπά χωρίς συμπόνια τα σάπια κράτα. Και δεν έχουν τίποτα άλλο να προσμένουν αυτοί όλοι παρά τον θάνατο. Έναν παρόμοιο με τη στεγνή ζωή τους βρωμερό θάνατο, μακρυνά απ' τον κόσμο, μακρυνά απ' τη λύπηση κάθε ευγενικού ατόμου. Έδω ακριβώς όμως μας φανερώνεται στο βιβλίο αυτό ένα άλλο δράμα αρκετά αξιοπρόσεχτο. Η αξία τής ζωής. Ο λεπρός πού του σάπισαν τα κυριότερα μέλη του κορμιού του, κι' έφτασε να είναι ένα άηδιαστικό αντικείμενο, πού προσμένει του άλλου τη βοήθεια για να κουνηθεί λίγο, δεν θέλει να πεθάνει. Τα υπομένει όλα, άρχει να μην πεθάνει. Υπομένει τη τριγυρινή άποφορά τής άκαθαρσίας του λογαριάζοντας την σάν έκφραση ζωής. Κάθε τυραννία, άφου γίνεται νοητή από μια όποιαδήποτε αίσθηση, είναι έκφραση ζωής, κι' αυτός πού πάσχει απ' τήν ιδέα του βέβαιου θάνατου έμαθε να εκτιμά τη ζωή, πδναι παλμός, κίνηση, σκέψη...

Όσοι δεν έφτασαν σε άπελλιτική άκόμη κατάσταση δεν άπογοητεύονται. Πίνουν, μεθούν, τραγουδάν. Παντρεύονται. Οι γάμοι γίνονται κι' εκεί μοιραία με ύπολογισμό συμπερόντος. Εκείνον πού στράβωσε πρώτο ή αρρώστεια, πέρνει γυναίκα με άπειραχτη τήν όραση και βλαμένη στα χέρια ή στα πόδια. Έτσι ώστε ο ένας να χρησιμεύει στον άλλον.

Αυτή είναι περίπου ή υπόθεση τής «Σπιναλόγκας» του κ. Κορνάρου.

Ο συγγραφέας κατορθώνει και μεταδίδει όλη τήν αγανάχτηση και τη φρίκη πού έννοιωσε όταν έπεσκέφθηκε τον τρομερό αυτό τόπο πού ζουν άθωοι καταδικασμένοι...

Σ. ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

* * * Πληροφορούμαστε πως ή διάσημη «Ένωση Έλλήνων Λογοτεχνών» άφέθηκε να διαλυθεί απ' έαυτού της. Έτσι παίρνει άδοξο τέλος ένα σωματείο πού μπορούσε να κάμει πολλά και δεν έκαμε τίποτα. Παράστηκε ένα άνάξιο θέαμα σ' όλες σχεδόν τις συνεδριάσεις της όπου είδαμε να πρυτανεύει ο κομματισμός κι' έφτασε ως το σημείο να χτυπηθούν μερικά μέλη της με τα χέρια. Θα θέλαμε γρήγορα να ιδρυθεί μια νέα ένωση από ανθρώπους σοβαρούς, ικανούς να ύποστηρίξουν με δραστηριότητα τα συμφέροντα των λογοτεχνών πού καταπατιούνται όχι μόνο από τους εκδότες παρά κι' από μερικούς λεγομένους λογοτέχνες και καλλιτέχνες.

* * * Στην αίθουσα των τελετών του Πανεπιστημίου έγινε ή άρχή των μαθημάτων της γαλλικής λογοτεχνίας από τον καθηγητή κ. Λουή Γκισάρ με θέμα τήν κόμησσα Δε Νοάγ. Όσο κι' αν ο κ. καθηγητής δε διάλεξε το καλλίτερο άντικείμενο για ένναξη των παραδόσεων του, άφου ή γαλλική λογοτεχνία κατέχει ποιητές πολύ άνωτερούς από τήν ποιήτρια των Eblouissements είναι μια γεμάτη έλπίδες άρχή πού δυναμώνεται από το πρόγραμμα των μαθημάτων όσα άνάγγειλε ότι θα διδάξει.

* * * Η Άθήνα φιλοξένησε για μερικές μέρες τον ίταλό έλληνοιστή μουσικογράφο και άκαδημαϊκό κ. Έττόρε Ρομανιόλι. Για τιμή του ίταλού σοφού έγιναν πολλές τελετές. Στο έθνικό θέατρο παίχτηκε ο Οιδίπους Τύραννος, στον Παρνασσό άπαγγέλλθηκαν δύο ραψωδίες τής Ίλιάδας κλπ. Ο ίδιος ο κ. Ρομανιόλι έκαμε διαλέξεις και ιδιαίτερα στο Ίταλικό Ίνστιτούτο για το έλληνικό θέατρο στην Ίταλία. Ο ίταλός άκαδημαϊκός έγραψε μουσική στις «Νεφέλες», στις «Βακχίδες», στην «Άλκηστη» στον «Αγαμέμνονα», στον «Κύκλωπα» κλπ.

* * * Τήν Κυριακή 10 Δεκεμβρίου έγινε στη λέσχη τής Νέας Σμύρνης πολιτικό μνημόσυνο του κωνσταντινουπολίτη λογοτέχνη Δημητρου Δαμασκηνού. Το φιλολογικό έργο του πού άποτελείται από διηγήματα, ποιήματα και πολλές άρχαιες μεταφράσεις άνάλυσε ο κ. Α. Μελαχρινός. Στο τέλος ο συνεργάτης μας κ. Νίκος Σαντορινιός άναμνήσθηκε το μακαρίτη με θερμά ποιητικά λόγια.

* * * Η θεατρική μας κριτική καθυστερεί εξαιτίας τροχοδρομικού δυστυχήματος του κ. Α. Πινατόγλου. Στο συνεργάτη μας εύχόμαστε γρήγορη θεραπεία.

* * * Έγινε δεκτός στη γαλλική άκαδημία ο γνωστός μυθιστοριογράφος Φρανσουά Μωριάκ ως διάδοχος στο έδωλιο του συγγραφέα τής «Κόκκινης τηβέννου» Εύγενίου Μπριέ. Το νέο άκαδημαϊκό ύποδέχτηκε ο Αντρέ Σομέ άναλύοντας το έργο του κι' άναμεταξύ άλλα θεωρώντας το Φρανσουά Μωριάκ ως «το μεγάλο είδικό του πειρασμού». Στη συνεδρίαση είταν παρών ο Πάολ Βαλφρύ, ο Άνρ Μπροντό οι άλλοι άκαδημαϊκοί και πολλές φιλολογικές προσωπικότητες. Είναι γνωστό πως ο Φρανσουά Μωριάκ γεννήθηκε στα 1885 και πρωτοφανερώθηκε στα γαλλικά γράμματα το 1910. Ο Μωρίς Μπαρές με άρθρο του έκαμε γνωστό στο μεγάλο κοινό το πρώτο έργο του συγγραφέα, ποιήματα τιτλοφορούμενο, «Ένωμένα χέρια».

* * * Ο διάσημος γερμανός μυθιστοριογράφος Θωμάς Μάν δημοσίευσε τελευταία τον πρώτο τόμο τής τριλογίας του «Ο Ιακώβ και οι άδελφοί του». Ο πρώτος τόμος έχει τον τίτλο Die Geschichten Iakobs (ιστορίες του Ιακώβ). Το βιβλίο αυτό μοναδικής πρωτοτυπίας κατά μερικούς κριτικούς και θαυμαστής άρχιτεκτονικής θεωρείται ίσως το άριστούργημα του συγγραφέα του Zauberberg (Μαγικού Βουνού) και σ' αυτό μέσα το τάλαντο του διάσημου συγγραφέα μας φέρνει συγχρόνως τις λύσεις, τα αίνιγματα, τα φώτα και τις σκιές του.

* * * Με τήν εύκαιρία τής όγδοετηρίδας του κριτικού Ζούλ Λεμαίτε άρθρα στα διάφορα γαλλικά περιοδικά. Ο Άλμπερ Τιμποδέ σε άρθρο του στα «Φιλολογικά Νέα» φρονεί ότι ο Λεμαίτε δεν άστραψε με έκρηξη δημιουργικής πρωτοτυπίας, και ότι το κυριώτερό του ένδιαφέρον είναι ότι αντιπροσώπευσε μια εποχή, εξέφρασε λεπτά μια κοινή άπόχρωση ανθρώπινης και συμπάθησε μ' ένα από τα όραότερα γαλλικά κλίματα.

ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ

Βασ. Λιασκ. Λαμίαν. Πήραμε τὰ τραγοῦδια σας. Θὰ περιμένουμε κάτι πὺ καλὸ ἀπὸ σᾶς. Δὲν ἀρκεῖ νὰ πιαστῆ κανεὶς κάτω ἀπὸ ὁμοιοκαταληξίες μονάχα καὶ ποιητικὴ διάθεση. Γιὰ νὰ δημιουργηθῆ ποίημα καλὸ ἀντάξιον ἐνὸς νέου μὲ ταλέντο, θάπρεπε νὰ καταναλωθῆ κι' ἀρκετὸς χρόνος μὲ ἀνάλογη φροντίδα. **Εὐάγγ. Θ. Παναγ.** Τὸ ποίημά σας ἀρκετὰ κατάλληλο καὶ καλὸ γιὰ ἓνα μαθητικὸ περιοδικό. Δὲν σᾶς λείπει ἡ τεχνικὴ στὸν στίχο. Ὅσοσο ἐμεῖς θὰ προτιμούσαμε κάτι καλύτερο. **Θ. Δανιολ.** Τὸ πεζοτράγουδο πὺ μᾶς στείλατε δὲν πρέπει νάχει καμιὰ ἀξίωση. Λόγια πολλὰ χωρὶς κόπο. Ἡ ἀπολύτρωση ἀπὸ τὸν πόνο πὺ θέλετε νὰ παρουσιάσετε θὰ μπορούσε νὰ γραφτῆ συμβολικά. "Ἄν καὶ τὸ θέμα, ἔχει τόσο φθαρεῖ ἀπὸ ἀνώτερος ποιητές... **Νικ. Πετρίκ. Θ)νίκην.** Στὴν πρόζα σας δὲν καταφέροστε νὰ κατακτῆσετε τὴ διάθεση τοῦ ἀναγνώστη. Οἱ μοντέρνοι εὐρωπαῖοι ποιητὲς πὺ ξάφνιασαν μὲ τὰ συστήματά τους, ἐπέτυχαν νὰ συμπαρασύρουν τοὺς περισσότερους ἀναγνώστες, γιὰτὶ μέσα στους ἀκάνονιστους στίχους καὶ τὶς ὁμῆς φράσεις διακρίνεται ἡ δύναμη μιᾶς πανανθρώπινης ἔκφρασης. **Εὐάγγ. Τζωρτζ. Ἀργίσιον.** Ἀπὸ τὸ γράφημό σας φαίνεστε πολὺ νέος. Ἐὰν ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια ρίξετε μιὰ ματιὰ στὸ μικρὸ διήγημά σας, θὰ βρῆτε τόσες ἀτέλειες ὥστε θὰ κακίζετε τὸν ἑαυτὸ σας. Οἱ στίχοι σας παρουσιάζουν κάποια εἰλικρινῆ διάθεση. Δὲν θὰ σᾶς βοηθοῦσε ὁμως οὐ τίποτα μιὰ πρόωρη δημοσίευση. **Γιανν. Τζαβαρ. Καβάλλα.** Εὐχαριστοῦμε πὺ εἶστε ἀναγνώστης μας. Πήραμε τὰ χειρόγραφα σας. Οἱ στίχοι σας φαίνονται πὺ προοδευμένοι ἀπ' τὸ πεζό. Γράφετε ὁμως πάνω σὶα συνηθισμένα μοτίβα πὺ ἡ ἐτοχὴ τὰ ξεπέρασε μὲ καινούργιους παλμούς κι' αὐτοὶ φαίνονται πὺς ἐνδιαφέρουν ἀρκετὰ περισσότερο... **Ν. Τσιγκρ. Ἀθήνας.** Γραμμένα πολὺ χρονογραφικά. Ἐσώτερες σκέψεις πὺ συναντιῶνται σὲ ὅλους. Τὸ λέτε ἄλλωστε καὶ οἱ σας πὺς τὰ πέρνετε ἀπ' τὸ καρνέ σας... Πάντως περιμένουμε ἄλλες σελίδες τοῦ καρνέ σας πὺ πιθανὸν νὰ εἶναι ἀνώτερες. **Γιωργ. Μεντζ. Σιάτισταν.** Θὰ θέλατε βέβαια λεπτομερῆ κριτικὴ στους στίχους σας. Ἀλλὰ καθὼς βλέπετε ἡ στήλη αὐτὴ δὲν ἔχει ἀρκετὸ ὄρο. Σᾶς γράψαμε γιὰ τὸ μεγαλύτερο μειονέκτημα τῆς ποιήσῆς σας. Ἐμεῖς ὁμως σᾶς παρακάλεσαμε καθαρῆ γραφῆ γιὰ νὰ βγάξουμε τὴν ἔννοια καὶ τὴ σύλληψη ἀπ' τὰ χειρόγραφα σας. Δὲν λάβατε ὅπ' ὄψει σας τὴν παράκλησή μας κι' ἔτσι μὲ λύπη μας σᾶς λέμε πὺς στέκει ἀδύνατον νὰ τὰ καλοδιαβάσουμε. **Μ. Κριαρ.** "Ἄν καὶ ὑπάρχουν πολλές μεταφράσεις τῶν ποιημάτων αὐτῶν θὰ δημοσιευτοῦν ἓνα ἢ δύο.

ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΛΑΒΑΜΕ :

- ΣΟΦΙΑΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ—ΠΑΠΑΔΑΚΗ. Ὁρες ἀγάπης (ποιήματα) Φλόγα 1924.
 ΚΟΥΛΗ ΑΛΕΠΗ. Εὐριπίδου, Μῆδεια. Ἀθήνα 1933.
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΠΑΡΑ. Συνθέσεις (ποιήματα). Ἐκδοσὴ Φιλολογικῆς Πρωτοχρονιάς Πόλη-Ἀθήνα.
 ΘΡΑΚΗ ΘΡΥΛΟΥ. Ξενοῦλα (ἄπραξτο δράματιο) Ἀλεξανδρουπόλις 1933.
 ΤΑΤΙΑΝΑΣ Δ. ΣΤΑΥΡΟΥ. Ἐκείνοι πὺ ἐνεῖναν (διηγήματα) Ἀθήνα 1933.
 ΦΑΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΚΟΥΛΕ. Σταυρακίου καὶ Ζωῆς, πολλὰ τὰ ἔτη (Βυζαντινὸ διήγημα) 1933
 ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΣΠΑΤΑΛΑ. Σοφοκλέους, Οἰδίπους Τυράννος. Ἐκδοτικὸς οἶκος Γ. Βασιλείου 1933.
 ΚΩΣΤΑ ΘΡΑΚΙΩΤΗ. Ἐμεῖς δὲν θὰ βαδίσουμε. Ἀθήνα 1933.
 » Στὸν ἐλεύθερο δρόμο. Ἐκδοσὴ Γκοβόστη Ἀθήνα.
 Μ. ΒΑΛΑΣ. Ἡ Κοροΐδια τῆς Τέχνης (Σκηρικὴ ἐπιληψία σὲ τρεῖς κρίσεις). Ἐκδοσὴ Ἀρ. Μαυροῦ 1933.
 ΓΙΩΡΓΟΥ Κ. ΒΟΓΙΑΤΖΗ. Στιγμὲς (Ποιήματα). Ἀθήνα 1933.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ :

- LIBRE.** Δελτίο κριτικῆς τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. (Ὀκτωβρίου Νοεμβρίου) Δ)ντῆς Louis Roussel.
ΣΗΜΕΡΑ. Μηνιαῖα ἔκδοσιν.
ΝΕΟΙ. Μηνιαῖο περιοδικό. Καβάλλα.
ΕΛΛΗΝ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ. Μην. περιοδικό. Διευθύντρια Εὐγενία Ζωγράφου.
ΕΛΛΗΝ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ. Δεκαπενθήμερη ἔκδοσιν. Διευθύντρια Ἐλισάβετ Δάνου (διπλωματοῦχος τῆς Σοφῶννης).
ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ. Κοινωνικῆς ἔρευνας, Τέχνης καὶ κριτικῆς (Ἀρ. 621) Νοεμβρίου 1933.
Ο ΦΙΛΟΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ. Μην. περιοδικό τῆς ἐταιρίας προστασίας τῶν ζῶων (Φυλλ. 11-12 Νοεμβρίου, Δεκεμβρίου).
VARLIK. Λογοτεχνικὸ δεκαπενθήμερο περιοδικό. Ἀγκυρα.
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ. Ἡ Κυνορία (δεκαπενθήμερος). Τὰ Γράμματα τῆς Λαϊκῆς (ἑβδομαδιαία). Ὁ Εὐφῶτας (ἑβδομαδιαία).